

FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Mat, meninger og muligheter

**Resultater fra en forbrukerundersøkelse om holdninger,
kunnskap og engasjement knyttet til landbruk og matproduksjon**

Annechen Bahr Bugge, Alexander Schjøll og Hanna Seglem Tangen

STORBYUNIVERSITETET
FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

SIFO-RAPPORT 10-2025

© Forbruksforskningsinstituttet SIFO

OsloMet – storbyuniversitetet

Postboks 4 St. Olavs plass

0130 Oslo

sifo@oslomet.no

www.oslomet.no/om/sifo

Forsidefoto: Annechen Bahr Bugge

SIFO utgir:

Rapporter som er kvalitetssikret og godkjent av SIFO ved instituttdirektør/forskningsleder

Notater som er godkjent av prosjektleder

Tittel: Mat, meninger og muligheter. Resultater fra en forbrukerundersøkelse om holdninger, kunnskap og engasjement knyttet til landbruk og matproduksjon

Forfattere: Annechen Bahr Bugge, Alexander Schjøll og Hanna Seglem Tangen

Antall sider: 85

Dato: August 2025

SIFO-notat/rapport: 10-2025

ISBN: 978-82-7063-588-7

Prosjektnummer: 203912

Finansiert av: Norges forskningsråd

Sammendrag:

Tittelen «*Mat, meninger og muligheter*» uttrykker formålet med denne studien, som har vært å undersøke hvordan befolkningen forholder seg til mat- og landbrukspolitiske spørsmål, og hvilke vurderinger, bekymringer og fremtidsønsker som preger ulike sosiale grupper. Undersøkelsen er utformet for å fange opp både kunnskap, holdninger og engasjement, og gir et bredt bilde av hvordan folk vurderer norsk matproduksjon i møte med dagens politiske, økonomiske og miljømessige utfordringer. Spørsmålene favner et bredt spekter av temaer – fra syn på offentlige bevilgninger og norsk produksjon av matvarer, til vurderinger av miljø, klima, biologisk mangfold, kulturlandskap og lokal verdiskaping. Undersøkelsen kartlegger også hvordan folk forholder seg til økte matvarepriser, nye kostråd og spørsmål om beredskap og selvforsyning, samt syn på lønnsomhet i næringen, nedleggelser, gjengroing og matimport.

Nøkkelord:

Spørreundersøkelse, landbruk, norsk mat, spisevaner

Forord

Denne rapporten er utarbeidet som en del av forskningsprosjektet *FoodStories: Heritagisation for sustainable value creation*, finansiert av Norges forskningsråd (2025-2028) under ordningen *Samarbeidsprosjekter for å møte utfordringer i samfunn og næringsliv*. Hensikten er å gi innsikt i nordmenns interesse for og prioritering av mat- og landbruksrelaterte spørsmål.

Prosjektet er et samarbeidsprosjekt, slik det er definert av Norges forskningsråd, der forskningsmiljøer jobber tett sammen med aktører utenfor academia for å utvikle kunnskap som kan bidra til å løse konkrete samfunnsutfordringer. I *FoodStories* deltar forskere sammen med representanter fra kultursektoren, matbransjen samt utvalgte bønder og kokker. Dette tverrfaglige og praksisnære samarbeidet skal styrke kunnskapsutvikling og kompetansebygging i hele verdikjeden for mat, og bidra til bærekraftig utvikling i tråd med Forskningsrådets målsettinger.

Innenfor rammene av slike samarbeidsprosjekter skal forskningsmidlene støtte initiativer som fremmer verdiskaping, lønnsomhet og bærekraft i landbruket – fra produksjon til forbruk. Dette inkluderer økonomiske, sosiale og miljømessige hensyn i tråd med FNs bærekraftsmål. Prosjektene skal støtte minst ett av de følgende landbrukspolitisk mål: matsikkerhet, økt verdiskaping, bærekraftig landbruk eller landbruk over hele landet. Innovasjon og vekst står sentralt, med mål om økt norskandel og selvforsyning.

Denne rapporten *Mat, meninger og muligheter* presenterer resultater fra en forbrukerundersøkelse om holdninger, kunnskap og engasjement knyttet til landbruk og matproduksjon. Undersøkelsen bygger på innsikter fra feltarbeid og intervjuer gjennomført i det tidligere prosjektet *FoodLessons* (2021–2024), og spørsmålene er utviklet i tett dialog med deltakere i både *FoodLessons* og *FoodStories* samt med personer fra vårt bredere faglige nettverk.

Vi takker Eivind Haalien (lokalmatsjef, NorgesGruppen), Bernt Bucher Johannessen (daglig leder, Hanen), Christian Anton Smedshaug (daglig leder, AgriAnalyse), Vilde Haarsaker (seniorrådgiver, Norsk institutt for bioøkonomi) og Dorthe Gill Brudvik (direktør for egne merkevarer, Coop Norge) for verdifulle innspill og engasjerte diskusjoner.

Deler av undersøkelsen ble publisert i forbindelse med Arendalsuka 2025 – en sentral arena for å nå prosjektets mål om kunnskapsdeling og samfunnsrelevans.

Rapporten er kvalitetssikret av Svein Ole Borgen.

Oslo, august 2025
Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet

Om forsidefotoet: Hilma 0763

På forsiden av denne rapporten ser vi 0763 Hilma – en ku fra Hamarsbøen gård i Kvisla, en grend i Hol kommune i Hallingdal. Hun ble født 14. desember 2019 og er her fotografert på stølen sommeren 2022. Hilma tilhørte rasen Norsk rødt fe (NRF), som er den klart dominerende storferasen i Norge. NRF er en kombinasjonsrase utviklet for både melk- og kjøttproduksjon, og ble formelt etablert i 1935. Rasen har sitt opphav i kryssninger mellom blant annet ayrshirefe og hedmarksfe, og har siden 1960-tallet vært enerådende i norsk melkeproduksjon. I dag utgjør NRF omtrent 95 prosent av alle melkekyr i landet. Per mars 2024 var det registrert rundt 202 000 melkekyr i Norge.

Hilma levde i nesten seks år og ble slaktet 17. juni 2025. I løpet av livet fikk hun tre kalver – to oksekalver og én kvigekalv. De to første gikk til kjøttproduksjon, mens kvigekalven, født i 2024, vil inngå i gårdens melkeproduksjon når hun er rundt to år gammel. En gjennomsnittlig NRF-ku produserer litt over 8 000 liter melk i året. Hilma lå tett opp mot dette snittet, og produserte totalt rundt 26 000 liter melk i løpet av sine tre laktasjonsår.

Hamarsbøen gård, med sine rundt 30 melkekyr, er på størrelse med et gjennomsnittlig norsk melkebruk, som i dag har mellom 30 og 35 kyr i besetningen. Gården produserer melk i et moderne robotfjøs, der kyrne melkes automatisk ved hjelp av melkerobot – en teknologi som lar dyrene selv gå inn i en melkestasjon når de ønsker å melkes. Roboten registrerer kua, rengjør juret og kobler til melkeutstyret uten menneskelig hjelp. På stølen foregår melking med manuell påsetting av melkeutstyr. Kyrne der er utstyrt med Nofence-klaver – et virtuelt gjerdessystem som erstatter tradisjonelle bjeller og lar bonden følge dyrenes bevegelser via en app på mobiltelefonen.

I tillegg til melk produserer gården flere typer søtmelksoster, og har spesialisert seg på faste søtmelksoster. Blant disse finner vi *Kvitost*, *Vellagra Kvitost*, *Lykjyløst*, *Røykt Kvitost* og to varianter av osten *Luring*. I 2023 oppnådde gården internasjonal anerkjennelse da *Vellagra Kvitost* vant gull i World Cheese Awards.

Flere av Hilmas somre ble tilbrakt på Hamarsbøens støl i Havsdalen ved Geilo, på rundt 1 000 meters høyde. Der beitet hun fritt på fjellenger rike på urter og blomster. Melken fra stølen ble videreforedlet til blant annet rømme, ost og gelato, og solgt gjennom gårdens eget utsalg, diverse markeder og andre kanaler.

Hamarsbøenstølen er én av litt over 700 støler som fortsatt er i aktiv drift i Norge – et kraftig fall fra de over 100 000 stølene som fantes for litt over hundre år siden. I 2024 ble den norske og svenske seterulturen innskrevet på UNESCOs liste over immateriell kulturarv, som en anerkjennelse av denne unike og sårbare tradisjonen.

Hilma var en rolig og tillitsfull ku. Mot slutten av livet viste hun tegn på dårlig brunst og kastet flere kalver, det vil si at fosteret døde og ble støtt ut før fullgått drektighet. Da hun viste seg å være «tom», dvs. ikke drektig våren 2025, ble det besluttet at hennes tid som melkeku var over. Hilma ble slaktet ved Norturas slakterianlegg på Gol.

På landsbasis ble det i 2024 slaktet omkring 86 000 storfe – inkludert kyr, okser og kalver. Slaktning er en av de mer ømtålige sidene ved det å holde husdyr. Når tiden var inne, ble det gjerne sagt at kua skulle 'reise', eller at 'hun blir ikke med videre'. Svært få av bøndene som ble intervjuet hadde fulgt kyrne sine helt inn i slakteriet – begrunnelsene var gjerne at det ble for tungt eller at det var nok å se slaktebilen kjøre bort. Samtidig rådet en pragmatisk holdning. Når det levende dyret først var blitt til slakt, var det mat. I Norge foregår slaktning av storfe etter strenge regler for dyrevelferd, med bedøving før avliving og krav om minst mulig stress for dyret.

Bildet av Hilma er tatt av Annechen Bahr Bugge, da hun var praktikant på stølen sommeren 2022. Hilma var nysgjerrig og kontaktsøkende – en ku det var lett å bli glad i. Melk og meieriprodukter har vært en bærebjelke i norsk kosthold gjennom generasjoner, og kua har hatt en sentral plass i vår kulturhistorie – i reklame, kunst, musikk og litteratur. Derfor føltes det riktig at nettopp Hilma skulle få pryde forsiden på denne rapporten om mat og landbruk – og med det, *Kua mi, jeg takker deg*

Kilder:

AgriAnalyse (2025): Landbruksbarometeret 2025. Oslo: AgriAnalyse.

<https://www.agrianalyse.no/nyhetsarkiv/landbruksbarometeret-2025> [Lesedato: 01.08.2025]

Animalia (2024): Husdyrproduksjon. <https://www.animalia.no/no/statistikk/husdyrproduksjon/> [Lesedato: 28.07.2025]

Opplysningskontoret for melk og meieriprodukter (u.å.): Nøkkeltall.

<https://www.melk.no/Melkefakta/Melkeproduksjon/Nokkeltall> [Lesedato: 28.07.2025]

Matprat (2024): Transport og slakt av storfe.

<https://www.matprat.no/artikler/matproduksjon/transport-og-slakt-av-storfe/> [Lesedato: 28.07.2025]

Statistisk sentralbyrå (2025): Statistikk om Kjøttproduksjon. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/jordbruk/statistikk/kjotproduksjon> [Lesedato: 28.07.2025]

Vangen, O. (2024): Norsk rødt fe. *Store norske leksikon*. https://snl.no/norsk_r%C3%B8dt_fe [Lesedato: 28.07.2025]

Innhold

Forord	2
Om forsidefotoet: Hilma 0763	3
Figurer	7
Tabeller	8
Sammendrag	9
Summary	11
1. Innledning	13
1.1 Mål og problemstillinger	13
1.2 Metode og forskningsdesign.....	14
1.2.1 Om datainnsamlingen	14
1.2.2 Hvor representativt er utvalget?	14
1.2.3 Vurdering av metoden.....	15
1.2.4 Presentasjon av resultater	16
1.3 Rapportens oppbygging	16
2. Landbruk og matproduksjon i samfunnsdebatten	17
2.1 Prioritering av mat og landbruk kontra andre samfunnsområder.....	17
2.1.1 Kjønn	18
2.1.2 Alder	18
2.1.3 Utdanningsnivå	19
2.1.4inntekt.....	19
2.2 Forbrukernes synspunkter på noen aktuelle debatter og problemstillinger	19
2.2.1 Klimakrav og -tiltak i landbruket.....	19
2.2.2 Innføring av metanhemmere (bovaer) i fôret.....	20
2.2.3 Bondens plass i matberedskapen.....	21
2.2.4 Mangelfull rekruttering til mat- og landbruksfag.....	22
2.2.5 Holdninger til tollvern	23
2.2.6 Beitedyr	24
2.2.7 Rovdyr og rovdyrproblematikk	25
2.2.8 Dagligvarekjedenes utvalg og prisnivå	26
2.2.9 Kritikk av kjøtt og melk	27
2.3 Oppsummering	28
3. Fremtidens matproduksjon og landbruk	30
3.1 Optimisme eller uro.....	30
3.2 Økonomi og lønnsomhet i norsk matproduksjon	33
3.3 Økonomiske støtteordninger til bøndene	35
3.4 Fremtidens bygder og arbeidsplasser	36

3.5 Forvaltning av kulturlandskap.....	38
3.6 Forvaltning av matarv og -tradisjoner.....	39
3.7 Fremtidens matforsyning	40
3.8 Oppsummering	41
4. Norsk mat, beredskap og selvforsyning.....	43
4.1 Mangelfull selvforsyning	44
4.2 Økning, opprettholdelse eller reduksjon i norsk produksjon	44
4.3 Norsk kontra utenlandsk opprinnelse	46
4.4 Valg av norsk mat ved høyere pris.....	47
4.5 Betalingsvilje for norskprodusert mat etter varegruppe	48
4.6 Begrunnelser for å velge norskprodusert mat	50
4.7 Oppsummering	51
5. Matarv, mattradisjoner og lokalmat	53
5.1 Bevaring av matarv og tradisjoner.....	54
5.2 Bekymring for tap av matarv.....	55
5.3 Holdninger til tradisjonsmat	55
5.4 Holdninger til lokalmat	56
5.5 Oppsummering	57
6. Landbruks- og matpolitikk i forbrukernes hverdag.....	58
6.1 Faktorer som vektlegges ved matinnkjøp.....	58
6.2 Oppfatninger om kjøttinntak og kostråd	59
6.3 Interesse for vegetarisk mat	61
6.4 Holdninger til kjøttreduksjon	62
6.5 Spisemønstre og kostholdsidentitet	63
6.6 Prisvekst påvirker matvaner	65
6.7 Forbruksmønstre av lokalmat.....	67
6.8 Egenberedskap i norske husholdninger	68
6.9 Oppsummering	69
7. Konklusjon	71
7.1 Bred folkelig støtte til nasjonalt forankret matproduksjon og landbruk	71
7.2 Befolkningen vil ha styrket matberedskap og norsk matproduksjon.....	72
7.3 Styrket betydning av norsk mat	73
7.4 Klimatiltak og nye kostråd møter motstand	74
7.5 Bekymring for kulturlandskapet – støtte til beitedyr og delte meninger om rovdyr	75

7.6 Norsk matarv og lokalmat i møte med nye spisevaner – tegn til revitalisering	76
7.7 Trygg, naturlig og samfunnsnyttig mat	77
7.8 Sterkt folkelig engasjement for norsk matproduksjon og levende lokalsamfunn	78
7.9 Mat og landbruk engasjerer!	79
Referanser	80
Vedlegg 1: Spørreskjema	86
Vedlegg 2: Synspunkter på spørreundersøkelsen	91

Figurer

Figur 2-1: «Mener du vi bruker passe, for lite eller for mye penger fra statsbudsjettet på følgende samfunnsoppgaver?»	18
Figur 2-2: Holdninger til påstanden «Det stilles for mange klimakrav til norsk melk- og kjøttproduksjon».	20
Figur 2-3: Holdninger til påstanden «Det bør tilsettes metanhemmere (f.eks. bovaer) i fôr til melkekyr og kjøttfe for å redusere klimagassutslipp».	21
Figur 2-4: Holdninger til påstanden «Bonden er avgjørende for å sikre matberedskapen i Norge».	22
Figur 2-5: Holdninger til påstanden «Mangelfull rekruttering til mat- og landbruksfag».	23
Figur 2-6: Holdninger til påstanden «Norske bønder og produsenter bør få økt konkurranse fra utenlandske aktører».	24
Figur 2-7: Holdninger til påstanden «Antall beitedyr i norsk utmark bør økes».	25
Figur 2-8: Holdninger til påstanden «For å begrense skader på husdyr og mennesker må antall rovdyr i norsk utmark reduseres betraktelig».	26
Figur 2-9: Holdninger til påstanden «Norske dagligvarekjeder selger kvalitetsprodukter til konkurransedyktige priser».	27
Figur 2-10: Holdninger til påstanden «Norsk melk- og kjøttproduksjon får for mye kritikk for mulige negative helse- og miljøkonsekvenser».	28
Figur 3-1: Holdninger til påstanden «Jeg ser lyst på fremtiden for norske gårdsbruk og norsk matproduksjon».	31
Figur 3-2: Holdninger til påstanden «Jeg er bekymret og tror antallet gårdsbruk vil fortsette å synke».	32
Figur 3-3: «Hvor bekymret er du for nedleggelser av gårdsbruk?»	33
Figur 3-4: Holdninger til påstanden «Norsk matproduksjon er for dyr og lite lønnsom, så utviklingen er nødvendig».	34
Figur 3-5: «Hvor bekymret er du for lønnsomheten i norsk matproduksjon?»	35
Figur 3-6: Holdninger til påstanden «Den økonomiske støtten til bøndene må økes betraktelig».	36
Figur 3-7: Holdninger til påstanden «Jeg er bekymret for tap av levende bygder og arbeidsplasser».	37
Figur 3-8: «Hvor bekymret er du for fraflytting og tap av arbeidsplasser i distriktene?»	38
Figur 3-9: Holdninger til påstanden «Jeg er bekymret for at kulturlandskapet vil gro igjen hvis beitedyr og drift forsvinner».	39
Figur 3-10: Holdninger til påstanden «Jeg er bekymret for tap av norske mattradisjoner og kulturarv».	40
Figur 3-11: Holdninger til påstanden «Jeg er bekymret for om vi vil greie å produsere nok mat i Norge i fremtiden».	41
Figur 4-1: «Hvor bekymret er du for mangelfull selvforsyning?»	44
Figur 4-2: «Mener du at Norge bør øke, redusere eller opprettholde sin produksjon av følgende produkter med tanke på leveringssikkerhet, selvforsyning og beredskap?»	45

Figur 4-3: Holdninger til påstanden «Jeg kjøper like gjerne utenlandske som norske jordbruksvarer».....	47
Figur 5-1: Holdninger til påstanden «Det bør gis større oppmerksomhet til vår matarv og -tradisjoner».....	54
Figur 5-2: «Hvor bekymret er du for tap av matkulturarv?»	55
Figur 5-3: Holdninger til påstanden «Jeg har fått økt interesse for tradisjonsmat de seneste par årene».....	56
Figur 5-4: Holdninger til påstanden «Vi bør spise mer lokalprodusert mat».	57
Figur 6-1: «Når du kjøper mat til deg selv og din husholdning, hvilke av de nevnte faktorene legger du spesielt vekt på?»	59
Figur 6-2: Holdninger til påstanden «Jeg følger de nye kostrådene om å spise maksimalt 350 gram rødt kjøtt (f.eks. filet, kjøttdeig, kotelett, skinke av svin, storfe og lam) ukentlig. Den beregnede mengden kjøtt uten bein per person til middag er 150-200 gram (maks. 1-2 kjøttmiddager per uke). .	61
Figur 6-3: Holdninger til påstanden «Jeg er interessert i vegetarisk mat».	62
Figur 6-4: Holdninger til påstanden «Jeg forsøker å begrense inntaket mitt av kjøtt».....	63
Figur 6-5: «Hvilken av disse beskrivelsene passer best på ditt kosthold?».....	65
Figur 6-6: Holdninger til påstanden «De økte matvareprisene de seneste to-tre årene har bidratt til store endringer i mitt kosthold».....	66
Figur 6-7: Holdninger til påstanden «Jeg kjøper lokalmat/kortreist mat med lokal identitet minst 1 gang i måneden».....	67
Figur 6-8: Holdninger til påstanden «Jeg har et beredskapslager av mat og drikke til å klare meg og mitt hushold i minst syv dager hjemme».	69

Tabeller

Tabell 1-1: Om utvalget.	14
Tabell 1-2: Sammenligning av utvalget med populasjon.....	15

Sammendrag

Tittelen «*Mat, meninger og muligheter*» uttrykker formålet med denne studien, som har vært å undersøke hvordan befolkningen forholder seg til mat- og landbrukspolitiske spørsmål, og hvilke vurderinger, bekymringer og fremtidsønsker som preger ulike sosiale grupper. Undersøkelsen er utformet for å fange opp både kunnskap, holdninger og engasjement, og gir et bredt bilde av hvordan folk vurderer norsk matproduksjon i møte med dagens politiske, økonomiske og miljømessige utfordringer.

Resultatene fra undersøkelsen viser at mat og landbruk oppfattes som sentrale områder, med klare forventninger om politisk prioritering, der halvparten av respondentene mener at det bevilges for lite til sektoren og en tredel vurderer dagens nivå som passende. Et mindre antall mener det bevilges for mye. Over halvparten av respondentene mener også at støtten til bøndene bør økes betraktelig. Samtidig uttrykker også flere en bekymring for kostnadsnivået og lønnsomheten i norsk matproduksjon, og mener det er behov for omstilling. Likevel er det lav støtte for utenlandsk konkurranse, noe som kan være et uttrykk for et ønske om å bevare produksjon og kontroll innenfor nasjonale rammer.

Undersøkelsen viser også at matsikkerhet og nasjonal selvforsyning engasjerer store deler av befolkningen, og oppleves som relevant i lys av globale kriser og nasjonale utfordringer. Bekymringen for Norges evne til å produsere nok mat er utbredt. Videre uttrykker over syv av ti uro for fremtidig matproduksjon, noe som vitner om høy bevissthet og et sterkt engasjement knyttet til landets matberedskap. Funnene indikerer også en tydelig støtte til økt produksjon av en rekke matvarer, særlig innen kategorier med lav selvforsyningsgrad, som grønnsaker, korn og bær. En god del mente også at kjøtt- og melkeproduksjonen burde økes. Mer enn åtte av ti mener dessuten at bonden er avgjørende for å sikre matberedskapen i Norge.

Motivene for å velge norskprodusert mat er sammensatte, men ønsket om å sikre norsk matproduksjon og beredskap, samt støtte til norske arbeidsplasser og lokal verdiskapning er de mest fremtredende. Samlet sett viser også funnene at norskprodusert mat har høy verdi for mange forbrukere, og at opprinnelse spiller en sentral rolle i forbrukernes vurderinger og preferanser. Nærmere seks av ti respondenter foretrekker å kjøpe norskprodusert mat selv om den er dyrere. Når det kommer til konkret betalingsvillighet viste funnene at god andel respondenter var villige til å betale opptil 15 prosent mer for en rekke produkter hvis de var norske. Her skiltes det dog mellom varer, for eksempel er det flere som vil betale ekstra for varer med sterk sesongprofil eller høyere opplevd kvalitet, som jordbær og lammekjøtt, enn for hverdagsprodukter som brød og potet.

Reduksjon av klimagassutslipp er et sentralt mål i norsk landbrukspolitikk og vi har derfor kartlagt hvordan forbrukerne vurderer ulike klimatiltak rettet mot den norske melk- og kjøttproduksjonen. Ett av tiltakene som har fått særlig oppmerksomhet, er innføringen av metanhemmere i føret til melkekyr, vedtatt som del av jordbruksoppgjøret 2025. Få var enig i at dette burde innføres, noe som kan tyde på at mange mener det er et unødvendig tiltak for husdyrproduksjonen. Videre viser resultatene at befolkningen er delt i om det stilles for mange klimakrav til norsk melk- og kjøttproduksjon, en betydelig andel mener de er for strenge, men mange er uenig i dette, usikre eller har ikke tatt stilling til det. Et beslektet spørsmål gjaldt hvorvidt norsk melk- og kjøttproduksjon får for mye kritikk for mulige negative helse- og miljøkonsekvenser – over halvparten mente at dette var tilfellet. Samtidig var det en god andel respondenter som stilte seg nøytrale til spørsmålet.

I 2024 ble det lansert nye kostråd, der en reduksjon i inntaket av rødt kjøtt ble anbefalt. Undersøkelsen viser at etterlevelsen etter de nye kostholdene er lave, noe som kan tyde på at

kostrådene er lite relevante eller vanskelig å innlemme i hverdagen. De fleste respondentene spiser både kjøtt og fisk, og interessen for vegetarisk mat er begrenset. Det er heller ingen stor støtte rundt å redusere produksjonen av norsk melk og kjøtt. Dette tyder på at selv om helse- og miljøargumenter har fått økt oppmerksomhet i offentligheten, så har det ført til lite endringer i forbrukernes holdninger og spisemønstre.

Helse er fortsatt likevel et viktig kriterium for matvalg, der ønsket om fersk, ren og minst mulig bearbeidet mat har fått økt betydning. Tilsetningsstoffer og sukker preger også manges valg, mens lavt fettinnhold og høyt proteininnhold opptar færre. Økologisk og klimavennlig mat prioriteres av en mindre andel, men dette kan ses i lys av den generelle høye tilliten til norsk matproduksjon. Samtidig med alle disse prioriteringene spiller også økonomi en stor rolle i kostholdet. Mange opplever at prisveksten har påvirket hva og hvordan de spiser.

Utviklingen i norske spisevaner preges av en spenning mellom globaliserte impulser og ønsket om å bevare og videreutvikle norsk matarv. Salget av lokalmat og- drikke har økt de siste årene. Nesten åtte av ti mener vi bør spise mer lokalmat, og halvparten av respondentene oppgir at de kjøper dette minst én gang i måten. Det kan tilsa at disse produktene har en plass i mange husholdningers matvalg. Når det kommer til interessen for tradisjonsmat, er respondentene mer delt. At maten er norskprodusert er viktigere for respondentene når de kjøper mat, enn lokalmat og matspesialiteter, og tradisjoner og kulturarv. Samtidig er mange bekymret for at viktige deler av norsk matkultur kan gå tapt.

Mer enn syv av ti respondenter uttrykte bekymring for at kulturlandskapet vil gro igjen dersom beitedyr og aktiv drift forsvinner. Samtidig mener tilnærmet seks av ti at mengden beitedyr i Norge bør økes. Det kan tolkes som et uttrykk for at mange ser på beitedyr som en positiv kraft i landskapet. I rovdyrpolitikken er det derimot mer delte meninger blant respondentene. Tapstallene for beitedyr i utmark er relativt høye, og rovdyr står bak en stor andel av disse. Undersøkelsen viser ingen bred støtte til en kraftig reduksjon i rovdyrbestanden, og det tyder dermed på at befolkningen har ulike syn på hvordan balansen mellom rovdyrvern og beitenæring bør håndteres.

Undersøkelsen viser et sterkt folkelig engasjement for norsk matproduksjon og et levende lokalsamfunn. Et stort flertall tror at antall gårdsbruk i Norge vil fortsette å synke. Mange er også bekymret for tap av levende bygder og lokale arbeidsplasser, fraflytting og svekket distriktsnæring, samt rekruttering til mat- og landbruksfag. Flere mener også at norsk landbruk er for kostbart og lite lønnsomt. Likevel er det ulike perspektiver på hvordan utfordringer i dagens landbruk kan løses. Et flertall ønsker at bøndene skal få bedre betalt, samtidig mener mange at utviklingen med færre gårdsbruk er nødvendig. Dette viser en sammensatt debatt med ulike perspektiver.

Summary

The title '*Food, Opinions and Opportunities*' expresses the purpose of this study, which has been to examine how the population relates to food and agricultural policy issues, and what assessments, concerns, and future aspirations characterize different social groups. The survey is designed to capture knowledge, attitudes, and engagement, and provides a broad picture of how people evaluate Norwegian food production in the face of today's political, economic, and environmental challenges.

The results show that food and agriculture are seen as central areas, with clear expectations of political prioritization: half of the respondents believe the sector receives too little funding, while a third consider the current level appropriate. A smaller share believe that too much is being allocated to the sector. More than half of respondents also believe support for farmers should be increased substantially. At the same time, many also express concerns about cost levels and profitability in Norwegian food production and believe restructuring is needed. Nevertheless, there is little support for foreign competition, which may reflect a desire to maintain production and control domestic.

The survey also shows that food security and national self-sufficiency engage large segments of the population and are viewed as relevant in light of global crises and national challenges. Concern about Norway's ability to produce enough food is widespread. Furthermore, more than seven in ten worries about future food production, indicating high awareness and strong engagement related to the country's food preparedness. The findings indicate clear support for increased production of a range of foods, particularly in categories with low self-sufficiency, such as vegetables, grains, and berries. A considerable number also felt that meat and dairy production should be increased. More than eight in ten also believe that farmers are crucial to ensuring food preparedness in Norway.

Motives for choosing Norwegian-produced food are multifaceted, but the desire to safeguard Norwegian food production and preparedness, as well as to support Norwegian jobs and local value creation, are the most prominent. The findings also show that Norwegian-produced food carries high value for many consumers, and that origin plays a central role in consumers' considerations and preferences. Nearly six in ten respondents prefer to buy Norwegian-produced food even if it is more expensive. Regarding willingness to pay, the findings show that a good share of respondents were willing to pay up to 15 percent more for a range of products if they were Norwegian. However, this varied by product; for example, more people were willing to pay extra for goods with a strong seasonal profile or higher perceived quality, such as strawberries and lamb, than for everyday products like bread and potatoes.

Reducing greenhouse gas emissions is a central goal in Norwegian agricultural policy, and we have therefore mapped how consumers assess various climate measures aimed at Norwegian milk and meat production. One measure that has received particular attention is the introduction of methane inhibitors in feeding dairy cows, adopted as part of the 2025 agricultural settlement. Few agreed that this should be introduced, which may suggest that many consider it an unnecessary measure for livestock production. Furthermore, the results show that the population is divided on whether too many climate requirements are being imposed on Norwegian milk and meat production: a large group believe they are too strict, but many disagree, are uncertain, or have not taken a position. A related question concerned whether Norwegian milk and meat production receives too much criticism for potential negative health and environmental consequences—over half believed this was the case. At the same time, a substantial share of respondents took a neutral stance on the question.

In 2024, new dietary guidelines were launched recommending a reduction in the intake of red meat. The survey shows that few people follow the guidelines, which may indicate that the advice is of limited relevance or difficult to incorporate into everyday life. Most respondents eat both meat and fish, and interest in vegetarian food is limited. Nor is there broad support for reducing the production of Norwegian milk and meat. This suggests that although health and environmental arguments have gained increased attention in public discourse, they have led to few changes in consumers' attitudes and eating patterns.

Health nevertheless remains an important criterion for food choices, with an increased emphasis on fresh, clean, and minimally processed foods. Additives and sugar also shape many people's choices, while low fat content and high protein content concern fewer. Organic and climate-friendly food is prioritized by a smaller share, but this can be seen in light of the generally high trust in Norwegian food production. Alongside all these priorities, the economy also plays a major role in diets. Many feel that price increases have affected what and how they eat.

Developments in Norwegian eating habits are characterized by a tension between globalized influences and the desire to preserve and further develop Norwegian food heritage. Sales of local food and drink have increased in recent years. Nearly eight in ten believe we should eat more local food, and half of the respondents state that they buy it at least once a month. This suggests that these products have a place in many households' food choices. When it comes to interest in traditional food, respondents are more divided. That the food is Norwegian produced is more important to respondents when buying food than locality, specialties, traditions, and cultural heritage. At the same time, many are concerned that important parts of Norwegian food culture may be lost.

More than seven in ten respondents expressed concern that the cultural landscape will become overgrown if grazing animals and active farming disappear. At the same time, nearly six in ten believe the number of grazing animals in Norway should be increased. This can be interpreted as many viewing grazing animals as a positive force in the landscape. In predator policy, however, opinions are more divided. Loss rates for grazing animals on outlying rangeland are relatively high, and predators account for a large proportion of these. The survey shows no broad support for a drastic reduction in predator populations, suggesting that the public holds differing views on how the balance between predator conservation and the grazing industry should be managed.

The survey shows strong popular engagement for Norwegian food production and vibrant local communities. A large majority believe that the number of farms in Norway will continue to decline. Many are also concerned about the loss of lively rural communities and local jobs, depopulation and weakened district industries, as well as recruitment into food and agricultural studies. Several also believe that Norwegian agriculture is too costly and not very profitable. Nevertheless, there are different perspectives on how today's agricultural challenges can be addressed. A majority want farmers to be better paid, while many also believe the trend towards fewer farms is necessary. This reflects a complex debate with multiple perspectives.

1. Innledning

I det offentlige ordskiftet har både politikk og forbrukerbevissthet i økende grad dreid seg mot betydningen av norsk landbruk og matproduksjon. Spørsmål om sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft har fått fornyet aktualitet, og det er en tydelig tendens til at både myndigheter og forbrukere i større grad verdsetter mat som er produsert i Norge.

Denne rapporten presenterer resultater fra en nasjonal forbrukerundersøkelse gjennomført av SIFO. Undersøkelsen gir innsikt i holdninger, kunnskap og engasjement knyttet til norsk landbruk og matproduksjon, og belyser forbrukernes prioriteringer og praksiser. Samlet gir resultatene et oppdatert bilde av hvordan mat- og landbrukspolitikk oppfattes i befolkningen, og gir verdifull kunnskap som kan bidra til å utvikle løsninger og strategier for aktører i hele verdikjeden – fra produsent til forbruker.

Rapporten er en leveranse i forskningsprosjektet *FoodStories* (2025–2028), finansiert av Norges forskningsråds program for samarbeidsprosjekter rettet mot utfordringer i samfunn og næringsliv. Prosjektet undersøker hvordan mat og drikkevarer basert på norske ressurser og kulturarv kan videreutvikles og formidles på måter som både treffer dagens forbrukerpreferanser og styrker norsk matproduksjon. For å lykkes med dette, er det avgjørende å ha god innsikt i forbrukernes holdninger, prioriteringer og praksiser.

1.1 Mål og problemstillinger

Målsettingen med spørreundersøkelsen har vært å få et bredt og oppdatert bilde av befolkningens holdninger, kunnskap og engasjement knyttet til norsk landbruk og matproduksjon. Undersøkelsen er utformet for å fange opp hvordan ulike samfunnsgrupper vurderer landbrukets rolle i møte med dagens utfordringer, og hvilke verdier og prioriteringer som ligger til grunn for forbrukernes syn på mat og landbruk. Vi bruker av og til betegnelsen «norske forbrukere». For oss er det en overordnet betegnelse, og vi har i utgangspunktet søkt å avdekke variasjon og gjennomgående trekk i svarmønsteret mht. kjønn, alder, utdanningsnivå, inntekt og bosted.

Undersøkelsen dekker et bredt spekter av temaer, blant annet hvordan befolkningen vurderer offentlige bevilgninger til mat og landbruk sammenlignet med andre samfunnsområder, som helse og forsvar. Den kartlegger også hvilken betydning som tillegges norsk produksjon av matvarer, som melk, kjøtt, fisk, grønnsaker og frukt.

Videre belyses engasjement knyttet til spørsmål om miljø og klima, biologisk mangfold, kulturlandskap, lokal verdiskaping og arbeidsplasser. Undersøkelsen gir også innsikt i hvilke faktorer som er viktige ved valg av mat og drikke, hvordan økte matvarepriser påvirker kostholdet, og i hvilken grad befolkningen forholder seg til nye kostråd – særlig med tanke på kjøttforbruk og interesse for vegetariske alternativer.

I tillegg rettes oppmerksomhet mot sentrale problemstillinger i dagens mat- og landbruksproduksjon, som lønnsomhet i næringen, graden av selvforsyning, og konsekvenser av nedleggelse og gjengroing. Det stilles også spørsmål ved om norsk matproduksjon er for kostbar eller lite effektiv, og om økt import av matvarer kan være en ønskelig eller nødvendig utvikling.

Undersøkelsen søker å fange opp hele bredden av synspunkter og refleksjoner, og gir dermed et nyansert utgangspunkt for videre analyser i en tid der norsk matproduksjon har fått økt oppmerksomhet i både politikk og samfunnsdebatt.

Å utvikle spørsmål som kunne favne bredden av problemstillinger i undersøkelsen, var en krevende oppgave. Tematikken er kompleks, og det stilte høye krav til både klarhet og balanse i formuleringene. Det var avgjørende at spørsmålene var lettfattelige og tilgjengelige, samtidig som de ikke la føringer eller bidro til skjevhet i svarene. For å ivareta dette ble spørsmålene formulert som påstander med varierende innretning, slik at de samlet sett bidro til et balansert datagrunnlag uten å styre respondentene i én bestemt retning.

1.2 Metode og forskningsdesign

Denne rapporten bygger på en kvantitativ spørreundersøkelse utformet av SIFO. Datainnsamlingen ble gjennomført av Verian (tidligere Kantar Public).

Spørreskjemaet er utviklet av SIFO med to hovedstrategier: 1) Vi inkluderte spørsmål om aktuelle temaer innen mat og landbruk, der vi mener det er viktig at forbrukernes stemme blir hørt. 2) Vi tok med spørsmål som tidligere er stilt, slik at vi kan analysere utviklingen over tid.

Spørreskjemaet ble kvalitetssikret gjennom innspill fra partnere i FoodStories-prosjektet, kolleger ved SIFO og fra Verian, som stod for datainnsamlingen. Vi har forsøkt å ta hensyn til disse kommentarene i den endelige utformingen. Hele spørreskjemaet finnes i vedlegg 1.

Respondentenes vurderinger av undersøkelsen er presentert i redigert form i vedlegg 2. Som det fremgår der, var flertallet av deltakerne positive til undersøkelsen.

1.2.1 Om datainnsamlingen

Datainnsamlingen ble gjennomført av Verian, et firma som benytter et panel av personer som har samtykket til å delta i spørreundersøkelser. Deltakerne ble invitert via e-post og mottar poeng som belønning for å besvare slike undersøkelser.

Undersøkelsen ble gjennomført i perioden 13. juni til 1. juli 2025.

Totalt ble 7 939 personer invitert til å delta. Som vist i tabell 2-1, besvarte 2 085 personer undersøkelsen. Dette gir en svarprosent på 26. Selv om dette ikke er spesielt høyt, er det relativt vanlig for denne typen undersøkelser i dag.

Utvalget i rapporten består dermed av 2 085 personer (N). Det er viktig å merke seg at resultatene er vektet etter kjønn, alder og bosted. Vektingen kan føre til mindre variasjoner i antall respondenter når vi ser på undergrupper. Alle resultater som presenteres i rapporten er basert på det vektete utvalget.

Tabell 1-1: Om utvalget.

Beskrivelse	Antall	Prosent
Ikke besvart	5 750	73
Fullstendige besvarelser	2 085	26
Besvarelser med tekniske feil	7	0
Ikke-fullstendige besvarelser	87	1
Sum	7 929	100

1.2.2 Hvor representativt er utvalget?

For å se hvor representativt utvalget er med den norske befolkningen, sammenligner vi utvalget med statistikk fra Statistisk sentralbyrå (SSB). Tabell 2-2 gir en oversikt.

Tabell 1-2: Sammenligning av utvalget med populasjon.
Prosent. Kilde: SSB (2025 a, b, c)

Variabel	Verdi	Utvalg	Populasjon	Avvik i %-poeng
Kjønn	Mann	50	50	0
	Kvinne	50	50	0
Alder	18-29 år	19	19	0
	30-44 år	26	26	0
	45-59 år	25	25	0
	60+ år	30	31	1
Fylke	Oslo	16	13	2
	Rogaland	9	9	0
	Møre og Romsdal	4	5	1
	Nordland	4	4	0
	Østfold	6	6	0
	Akershus	11	13	2
	Buskerud	4	5	1
	Innlandet	7	7	0
	Vestfold	6	5	1
	Telemark	3	3	1
	Agder	5	6	1
	Vestland	13	12	1
	Trøndelag	9	9	0
	Troms	4	3	1
	Finnmark	1	1	0
Utdanningsnivå	Grunnskole	4	23	19
	Videregående	22	36	14
	Fagskole	9	3	6
	Høyere utdanning	65	38	27
Brutto gjennomsnittsinntekt i kroner	Individnivå	600 000 - 699 999	595 400	-

Utvalget er representativt med hensyn til kjønn, alder og fylke. Når det gjelder utdanningsnivå og inntekt, er bildet imidlertid annerledes. Her avviker utvalget betydelig fra befolkningen.

Utdanningsnivået blant respondentene er generelt for høyt, og særlig er andelen med høyere utdanning klart overrepresentert. Det samme gjelder bruttoinntekt på individnivå, der inntektsfordelingen i utvalget ikke samsvarer med den vi finner i befolkningen. Spesielt ligger populasjonens inntektsnivå ofte utenfor det intervallet vi har brukt som typetall.

I tillegg var det 10 % av respondentene som valgte å ikke oppgi inntekt. I rapporten har vi brukt inntekt på husholdsnivå, ikke individnivå, fordi det typisk er mer relevant for betalingsevnen.

1.2.3 Vurdering av metoden

Vi har valgt å bruke spørreundersøkelse som metode fordi den gir oss mulighet til å kartlegge befolkningens holdninger og vaner på en effektiv måte. Metoden gjør det mulig å få frem mange ulike perspektiver raskt, og gir innsikt i hvordan synspunkter og praksis varierer mellom ulike grupper i befolkningen. Samtidig er det noen metodiske forhold det er viktig å være oppmerksom på:

1. Tolkning av holdningsdata. I denne undersøkelsen kartlegger vi befolkningens meninger og holdninger – ikke nødvendigvis hvordan disse omsettes i praksis. Når vi for eksempel spør om betalingsvillighet for ulike typer jordbruksprodukter, er ikke målet å fastslå den faktiske merprisen folk er villige til å betale. Det vi ønsker, er å få innsikt i hvilken verdi og betydning respondentene tillegger at produktene er norske. Det samme gjelder spørsmål om kostrådene, for eksempel knyttet til kjøttforbruk. Her er hensikten ikke å undersøke om rådene faktisk følges, men å forstå hvordan de oppfattes og vurderes av befolkningen. Svarene gir dermed først og fremst kunnskap om hvilke verdier, prioriteringer og vurderinger folk gir uttrykk for – snarere enn hvilke valg de faktisk tar i hverdagen.

2. Representativitet. Utvalget i denne undersøkelsen har et noe høyere utdannings- og inntektsnivå enn det som er gjennomsnittlig for Norges befolkning. Dette kan ha betydning for hvordan resultatene tolkes, ettersom personer med høyere utdanning og inntekt kan ha andre perspektiver, interesser og vurderinger enn dem med lavere utdanningsbakgrunn. Inntektsnivået i utvalget kan også ha betydning, særlig i spørsmål som berører betalingsvillighet. Høyere inntekt kan innebære større økonomisk handlingsrom, noe som kan påvirke hvordan ulike tiltak vurderes – spesielt når disse tiltakene kan ha konsekvenser for matpriser eller offentlige utgifter til landbruket.

Selv om disse skjevhetene er verdt å være oppmerksom på, mener vi at undersøkelsen gir verdifull innsikt i hvordan ulike grupper i befolkningen vurderer og prioriterer spørsmål knyttet til mat og landbruk.

1.2.4 Presentasjon av resultater

Resultatene er presentert ved hjelp av enkle figurer. Ved sammenligning av grupper, f.eks. kjønn, er alle prosenter, beregnet uten «vet ikke» som svaralternativ. Ved sammenligning av grupper kommenterer vi kun forskjeller som er signifikant forskjellige fra hverandre, dvs. at det er en faktisk forskjell mellom gruppene. Når vi sammenligner bosted, bruker vi begrepene «rural» og «urban». Med det mener vi hvor sentral en kommune er på SSBs sentralitetsindeks. De rurale kommuner er de minst sentrale kommunene og de urbane kommunene er de mest sentrale. Se Høydahl (2020) for en mer detaljert presentasjon av denne indeksen.

1.3 Rapportens oppbygging

Rapporten *Mat, meninger og muligheter* er strukturert i fem empiriske kapitler som på ulike måter belyser mat- og landbrukspolitiske temaer, og hvordan forbrukerne forholder seg til disse. *Kapittel 2* tar for seg forbrukernes syn på mat og landbruk i samfunnsdebatten, og viser hvordan ulike politiske og verdimessige perspektiver preger holdningene. *Kapittel 3* handler om uro og usikkerhet knyttet til fremtiden for norsk matproduksjon og landbruk, og hvilke veivalg forbrukerne mener er nødvendige for å sikre bærekraft og beredskap. *Kapittel 4* undersøker synspunkter på norsk mat, beredskap og selvforsyning, og hvordan disse temaene har fått økt aktualitet i lys av både globale og nasjonale utviklingstrekk. *Kapittel 5* belyser forbrukernes forhold til matarv, mattradisjoner og lokalmat. *Kapittel 6* ser nærmere på hvordan mat- og landbrukspolitiske temaene kommer til uttrykk i forbrukernes hverdag – i valg, vaner og prioriteringer knyttet til mat. Rapporten avsluttes med en konklusjon som oppsummerer de viktigste resultatene og peker på mulige implikasjoner (*Kapittel 7*).

2. Landbruk og matproduksjon i samfunnsdebatten

Matproduksjon og landbruk har fått mye oppmerksomhet i den offentlige debatten de siste årene. Diskusjonene har omfattet en rekke forhold knyttet til næringenes økonomiske, sosiale og miljørelaterte bærekraft, inkludert matsikkerhet, beredskap, lønnsomhet, strukturendringer, klima- og miljøpåvirkning samt forholdet mellom beitedyr og rovdyr. I tillegg har maktbalansen i dagligvaremarkedet, kjedenes rolle og konkurranseforhold vært sentrale temaer. Bruken av offentlige midler til landbruket, særlig i forbindelse med de årlige jordbruksforhandlingene, har også vært gjenstand for betydelig politisk og samfunnsmessig interesse. Med utgangspunkt i temaer som har preget den mat- og landbrukspolitiske agendaen de senere årene, ble respondentene i undersøkelsen bedt om å ta stilling til ulike utsagn om norsk matproduksjon og landbruk. I dette kapitlet presenteres resultatene fra denne delen av undersøkelsen.

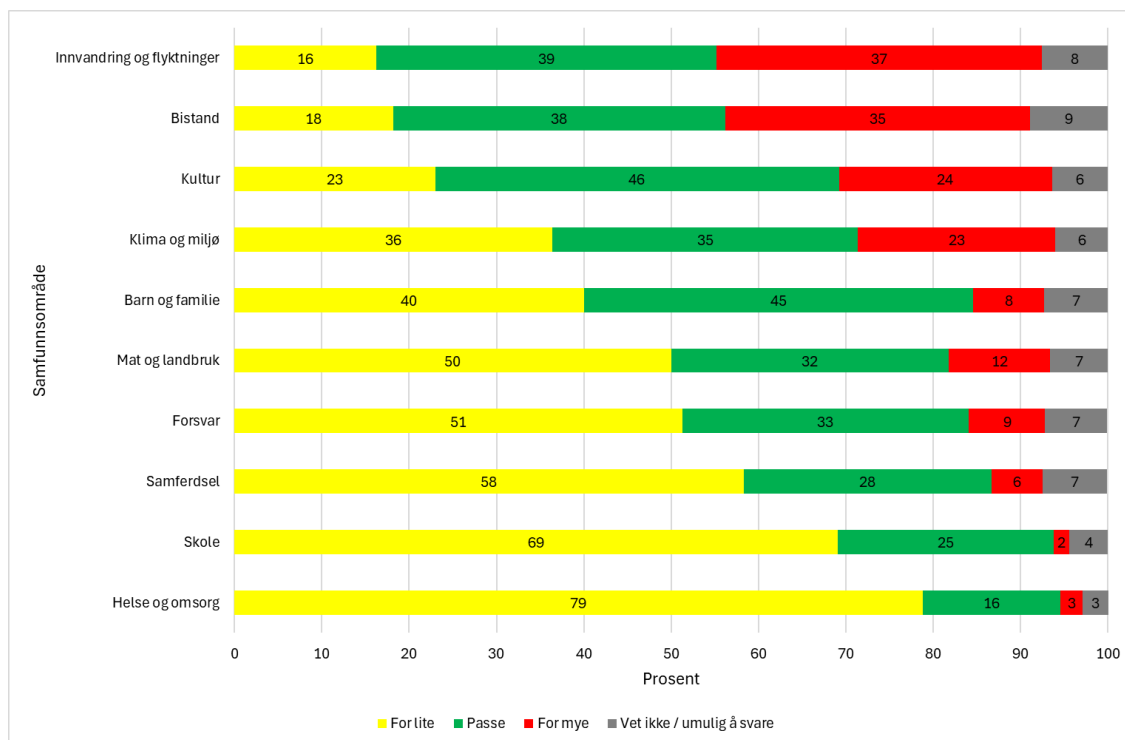
2.1 Prioritering av mat og landbruk kontra andre samfunnsområder

Spørsmålet om hvordan samfunnet bør prioritere mellom ulike oppgaver – som helse, utdanning, forsvar, landbruk og matproduksjon – er en gjentakende problemstilling i både politiske og andre offentlige diskusjoner. Slike prioriteringer handler ikke bare om økonomi, men også om hvilke hensyn og samfunns mål som skal veie tyngst i forvaltningen av fellesskapets ressurser. Et sentralt uttrykk for disse prioriteringene er statsbudsjettet, som hvert år legger rammene for hvordan statens midler fordeles mellom ulike samfunnsområder. Budsjettet fungerer ikke bare som et verktøy for økonomisk styring, men også som en arena for verdibaserte avveininger og offentlig meningsbrytning. I det vedtatte statsbudsjettet for 2025 er det bevilget om lag 260 milliarder kroner til helse og omsorg, nær 200 milliarder til utdanning og forskning, og rundt 110 milliarder til forsvar. Samferdsel er tildelt over 90 milliarder kroner, mens klima- og miljøtiltak får om lag 17 milliarder. Mat og landbruk mottar i underkant av 30 milliarder, mens bistand, kultur og innvandring er tildelt henholdsvis rundt 40, 25 og 20 milliarder kroner (Regjeringen 2024).

For å få innsikt i hvordan befolkningen vurderer slike prioriteringer, ble respondentene i undersøkelsen bedt om å ta stilling til bruken av statlige midler på ulike samfunnsområder. Det første spørsmålet tok for seg mat og landbruk, og hvordan dette vurderes i forhold til andre sektorer. Halvparten av respondentene (50 prosent) mente det brukes for lite penger på mat og landbruk, mens 32 prosent mente nivået er passe. Kun 12 prosent mente det brukes for mye. Til sammenligning var det enda flere som mente det brukes for lite midler på helse og omsorg (79 prosent), skole (69 prosent), samferdsel (58 prosent) og forsvar (51 prosent).

Når det gjelder områder der mange mener det brukes for mye penger, peker innvandring og flyktninger (37 prosent), bistand (35 prosent) og klima og miljø (23 prosent) seg ut.

Det er verdt å merke seg at andelen som svarer «vet ikke» er relativt stabil mellom politikkområdene, med unntak av skole og helse og omsorg, der andelen «vet ikke» er lavere.

Figur 2-1: «Mener du vi bruker passe, for lite eller for mye penger fra statsbudsjettet på følgende samfunnsoppgaver?»
Prosent. N = 2 085.

Kjønn, alder, utdanningsnivå og inntekt hadde betydning for hvordan respondentene vurderte bruken av offentlige midler til ulike samfunnsoppgaver.

2.1.1 Kjønn

Med unntak av samferdsel og forsvar, hvor det ikke var tydelige kjønnsforskjeller, var menn gjennomgående mer tilbøyelige enn kvinner til å mene at det brukes for mye penger på ulike samfunnsområder. For mat og landbruk mente 18 prosent av mennene at bevilgningene er for høye, mot 7 prosent av kvinnene. Det samme mønsteret gjaldt for innvandring og flyktninger (46 mot 34 prosent), bistand (44 mot 32 prosent), kultur (30 mot 22 prosent) og klima og miljø (30 mot 17 prosent), der en klart større andel menn enn kvinner mente at det brukes for mye offentlige midler.

2.1.2 Alder

Når det gjelder synet på offentlige bevilgninger til mat og landbruk, var det færre i den yngste aldersgruppen (18–29 år) som mente det brukes for mye penger, sammenlignet med de eldre. Kun 9 prosent av de yngste mente bevilgningene er for høye, mot 13–14 prosent i de øvrige aldersgruppene. Generelt var de yngste mindre tilbøyelige til å mene at det brukes for mye på de fleste samfunnsområder – med noen unntak.

F.eks. var det blant de yngste (18–29 år) en noe høyere andel som mente det brukes for mye på forsvar (12 prosent), sammenlignet med 8–10 prosent i de eldre gruppene. Når det gjelder bistand og innvandring og flyktninger, var det særlig i aldersgruppen 45–59 år at mange mente bevilgningene er for høye. For klima og miljø var det derimot en lav andel blant de unge som mente det brukes for mye. På områder som helse, skole og samferdsel var det også en tendens til at de yngste i større grad enn eldre mente bevilgningene er for høye. For kultur var det særlig aldersgruppen 30–44 år som uttrykte dette.

2.1.3 Utdanningsnivå

Utdanningsnivå hadde ingen tydelig betydning for hvordan folk vurderte bruken av offentlige midler til mat og landbruk. Det samme gjaldt for områdene barn og familie samt skole, hvor det ikke ble registrert noen forskjeller mellom utdanningsgruppene.

På flere andre samfunnsområder var det derimot klare forskjeller. Personer med lavere utdanning var i større grad tilbøyelige til å mene at det brukes for mye offentlige midler, mens de med høyere utdanning i mindre grad delte dette synet. Dette gjaldt særlig for innvandring og flyktninger (53 prosent blant lavt utdannede mot 33 prosent blant høyt utdannede), bistand (48 mot 33 prosent), klima og miljø (32 mot 20 prosent) og kultur (31 mot 23 prosent). Unntakene var samferdsel og forsvar, hvor det var de med høyere utdanning som i størst grad mente at bevilgningene er for høye.

2.1.4 Inntekt

Når det gjelder synet på offentlige bevilgninger til mat og landbruk, var inntekt den eneste bakgrunnsvariabelen som viste en forskjell. Blant dem med husholdningsinntekt over én million kroner før skatt, var det en større andel som mente at det brukes for mye penger på dette området, sammenlignet med dem med lavere inntekt. For de øvrige samfunnsområdene ble det ikke funnet tilsvarende forskjeller mellom inntektsgruppene.

2.2 Forbrukernes synspunkter på noen aktuelle debatter og problemstillinger

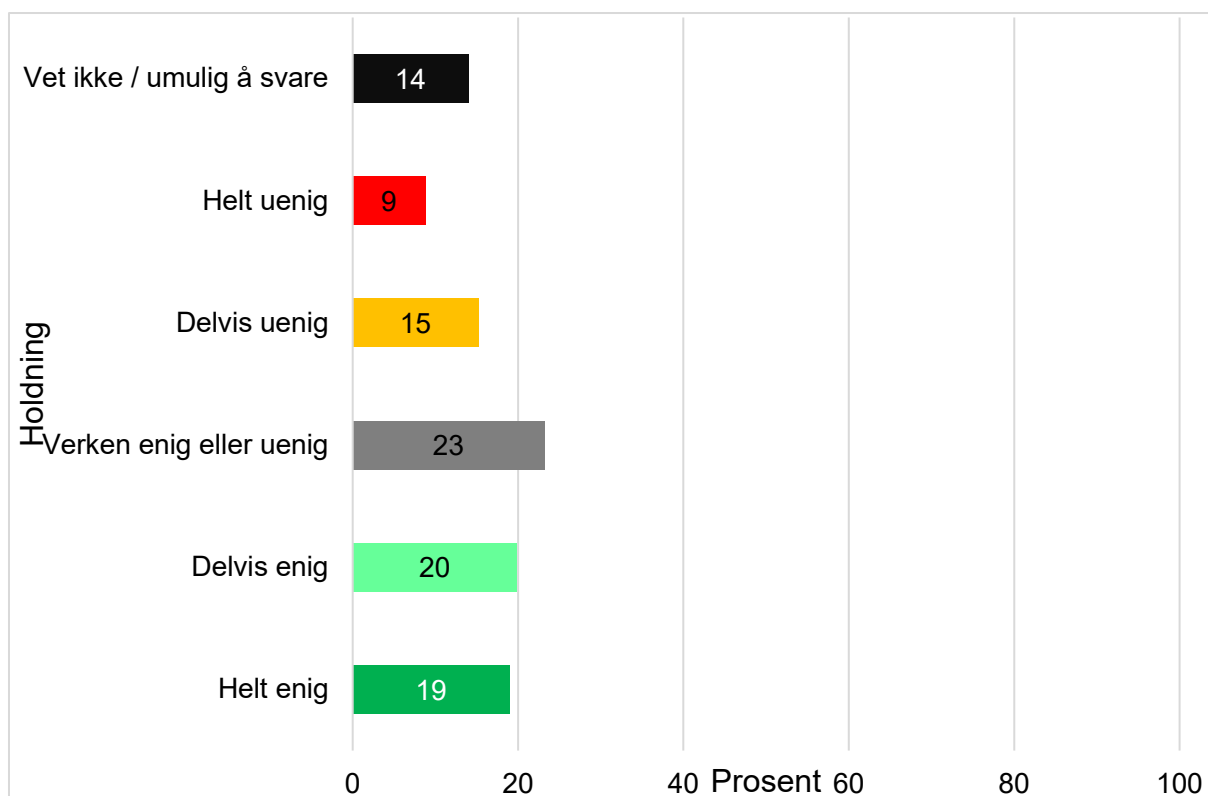
I det neste spørsmålet i undersøkelsen ble respondentene bedt om å ta stilling til ulike utsagn om norsk matproduksjon og landbruk, basert på temaer som har vært gjenstand for offentlig debatt og preget den mat- og landbrukspolitiske agendaen de siste par årene.

2.2.1 Klimakrav og -tiltak i landbruket

Jordbruket i Norge står for omtrent 10 prosent av de totale klimagassutslippene, en andel som har gått ned over tid (Storbråten 2024; AgriAnalyse 2025). Reduksjon av utslipp er også et sentralt mål i Norges internasjonale forpliktelser, og som en del av dette arbeidet vurderes ulike klimatiltak og tilpasninger i matproduksjonen og landbruket. I undersøkelsen ønsket vi å kartlegge hvordan forbrukerne vurderer disse tiltakene – om de oppleves som passende, for strenge eller for milde.

Det var 39 prosent som svarte at de var helt eller delvis enige i påstanden «*Det stilles for mange klimakrav til norsk melk- og kjøttproduksjon*». 24 prosent var helt eller delvis uenige, mens 23 prosent var verken enige eller uenige. 14 prosent svarte «vet ikke».

Bosted hadde særlig betydning: Langt flere bosatt i rurale kommuner (53 prosent) enn i urbane (37 prosent) var enige i påstanden.

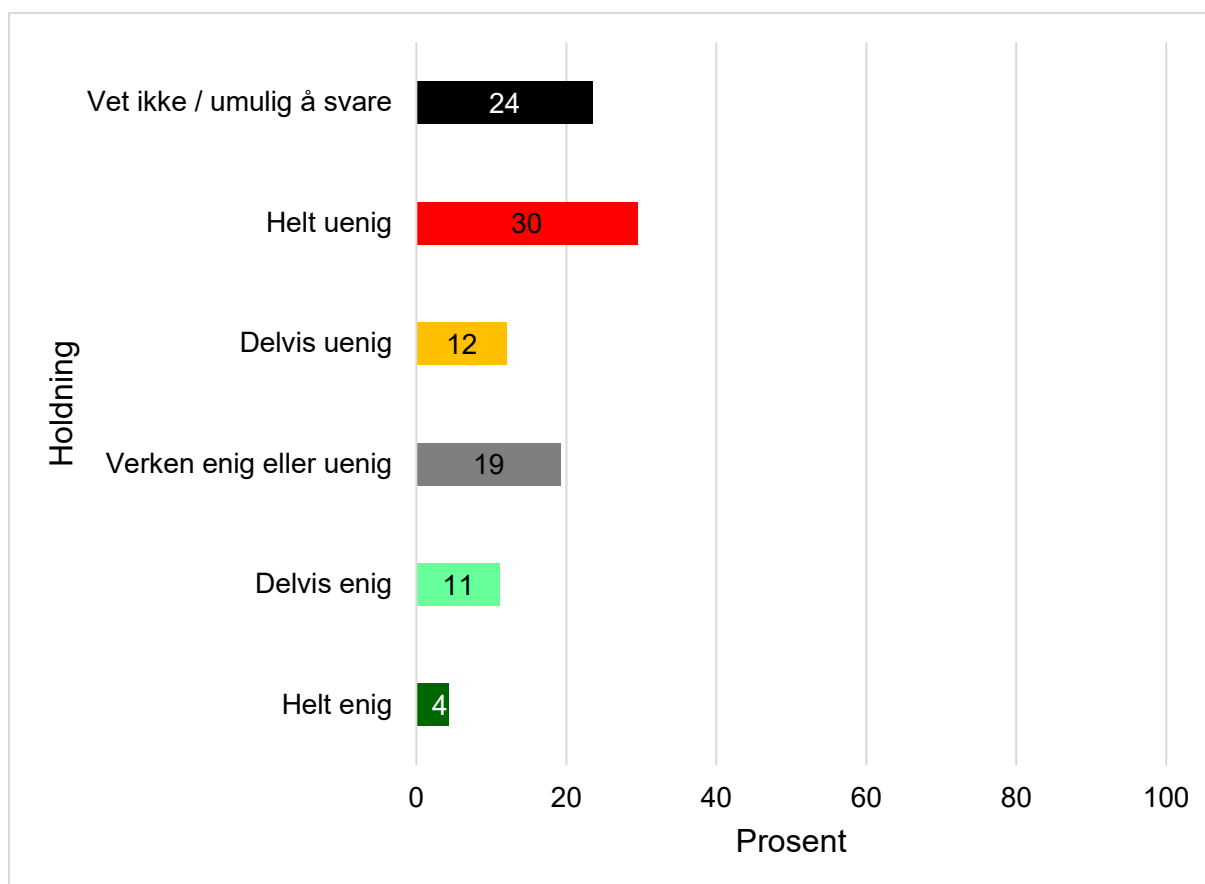
Figur 2-2: Holdninger til påstanden «Det stilles for mange klimakrav til norsk melk- og kjøttproduksjon». Prosent. N = 2 085.

2.2.2 Innføring av metanhemmere (bovaer) i fôret

I produksjon av kjøtt og melk er metanutslipp fra drøvtyggere ansett som en av kildene til klimagassutslipp (Storbråten 2024). Et av tiltakene som har vært vurdert for å redusere utslippene fra jordbruket, er bruk av metanhemmere i fôret. Dette ble også et tema i årets jordbruksoppgjør, hvor det ble vedtatt at slike tilsetninger – som for eksempel bovaer – skal fases inn i fôret til melkekyr fra 2027 som et klimatiltak. Vedtaket utløste både reaksjoner i mediebildet og underskriftskampanjer (Landbruks- og matdepartementet 2025a). For å undersøke om forbrukerne hadde fått med seg debatten – og hva de mente om innføring av slike tiltak – ba vi respondentene ta stilling til et relevant utsagn i undersøkelsen.

Resultatene tyder på at også forbrukerne har engasjert seg i dette temaet. 30 prosent var helt uenige i at metanhemmere bør innføres, og 12 prosent var delvis uenige. Til sammen 15 prosent var helt eller delvis enige, mens 19 prosent stilte seg nøytrale. I tillegg svarte 24 prosent at de ikke visste, eller at det var umulig for dem å ta stilling.

Bosted hadde tydelig betydning for holdningene. Blant dem som bor i rurale kommuner, var 60 prosent helt eller delvis uenige i at metanhemmere bør innføres, sammenlignet med 46 prosent i urbane kommuner.

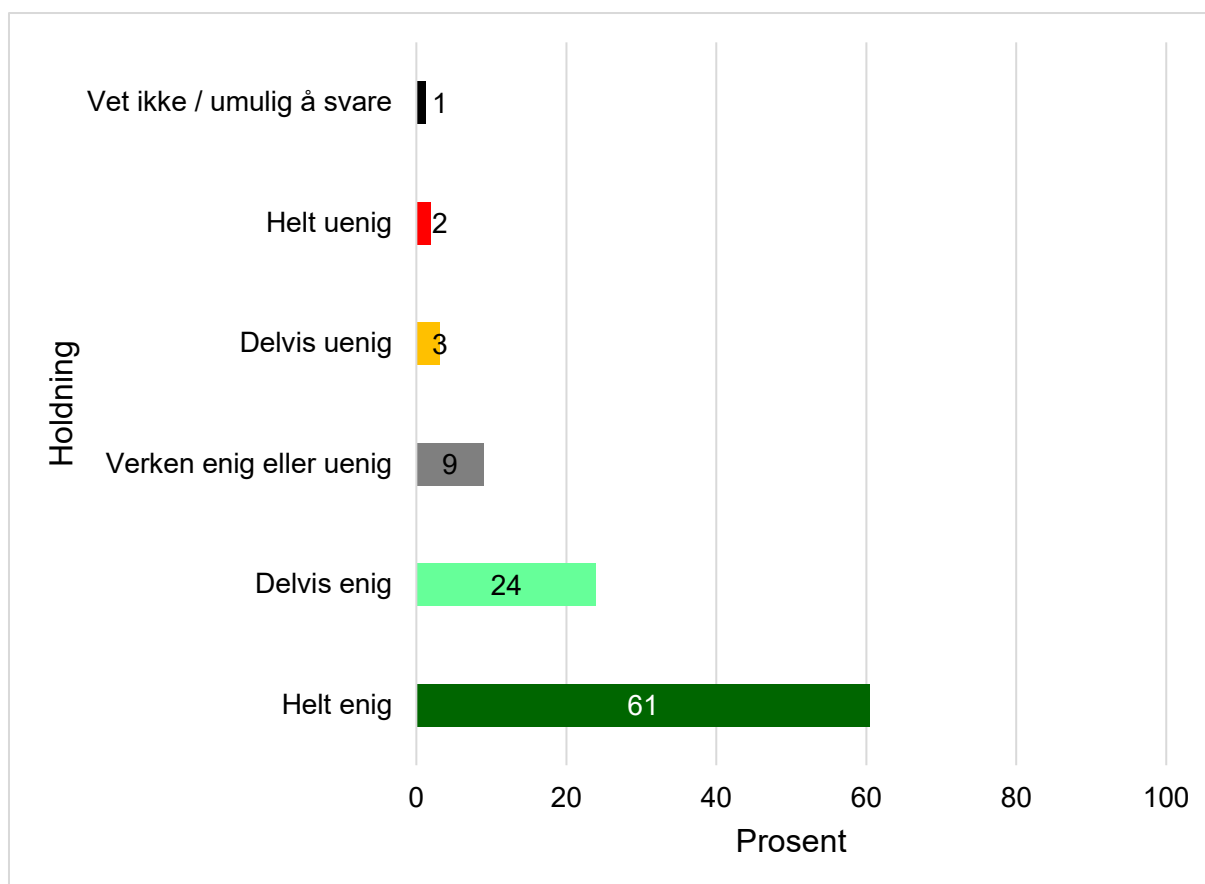

Figur 2-3: Holdninger til påstanden «Det bør tilsettes metanhemmere (f.eks. bovaer) i fôr til melkekyr og kjøttfe for å redusere klimagassutslipp».
Prosent. N = 2 085.

2.2.3 Bondens plass i matberedskapen

I 2023 var det registrert 37 561 aktive jordbruksbedrifter i Norge. Dette tallet brukes ofte som et mål på antall bønder, ettersom de fleste gårdsbruk drives av én enkeltperson. Antallet gårdsbruk har vært i jevn nedgang over flere tiår – fra over 200 000 på 1950-tallet til under 40 000 i dag. Denne utviklingen skyldes blant annet strukturendringer, økt mekanisering og sammenslåing av bruk (SSB 2025d).

På bakgrunn av dette ønsket vi å undersøke hvordan forbrukerne vurderer bondens rolle og betydning i arbeidet med å sikre nasjonal matberedskap. Undersøkelsen viste tydelig at de rundt 40 000 bøndene i Norge blir sett på som svært viktige for å sikre landets matberedskap. Hele 85 prosent av respondentene var helt eller delvis enige i utsagnet om at bonden er avgjørende for å sikre matberedskapen i Norge – fordelt på 61 prosent som var helt enige og 24 prosent som var delvis enige. Kun 5 prosent var helt eller delvis uenige, mens 9 prosent stilte seg nøytrale.

Figur 2-4: Holdninger til påstanden «Bonden er avgjørende for å sikre matberedskapen i Norge».
Prosent. N = 2 085.

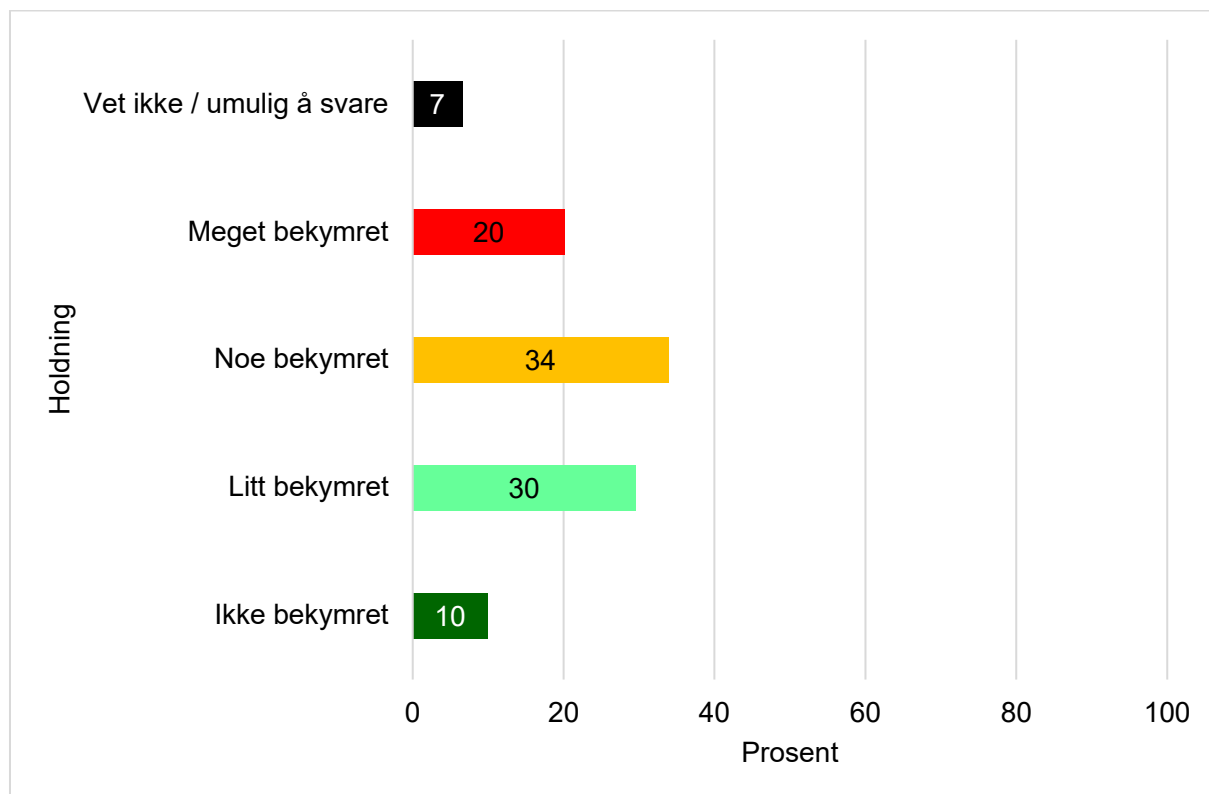
2.2.4 Mangelfull rekruttering til mat- og landbruksfag

Endringene i landbruket har også påvirket rekrutteringen til næringen. Mange bønder nærmer seg pensjonsalder, og stadig færre unge velger å overta driften (SSB 2025d). Ifølge AgriAnalyses Landbruksbarometeret 2025 mente flere respondenter at bondeyrket har lav status i samfunnet – 33 prosent var uenige i at yrket har høy anseelse, mens 22 prosent var enige. Når det gjelder anbefaling av yrket til unge, svarte kun 34 prosent at de ville anbefale bondeyrket – fordelt på 10 prosent som var helt enige og 24 prosent som var delvis enige. Resultatene tyder på at bondeyrket oppfattes som mindre attraktivt, både med tanke på status og fremtidig rekruttering.

Søkingen til restaurant- og matfag, inkludert kokkeyrket, har også vist en nedadgående trend de siste årene. I 2025 søkte 4 100 ungdommer seg til Vg1 restaurant- og matfag, noe som representerer en videre nedgang sammenlignet med tidligere år (Landbruks- og matdepartementet 2024c). Utviklingen har vekket bekymring blant aktører i utdanningssektoren og matbransjen, som peker på flere mulige årsaker til den fallende interessen. Blant annet nevnes lav status knyttet til yrket, usikre arbeidsvilkår, og manglende kjennskap til fagets bredde og muligheter. I tillegg har endringer i ungdommens interesser og utdanningsvalg, samt konkurranse fra andre yrkesfag, bidratt til at færre velger kokkeyrket. Det er også blitt påpekt at synliggjøring av yrket og bedre informasjon om karriereveier kan være viktige tiltak for å snu utviklingen (op cit.).

Undersøkelsen viser at mange er bekymret for mangelfull rekruttering til mat- og landbruksfag. På spørsmål om graden av bekymring, svarte over halvparten at de var meget eller noe bekymret – 21 prosent var meget bekymret, og 32 prosent noe bekymret. I tillegg oppga 31 prosent at de var litt bekymret, mens bare 10 prosent svarte at de ikke var bekymret. «Vet ikke»-andelen her må

sies å være høy, med 7 prosent som valgte dette svaralternativet. Kvinner var mer bekymret enn menn, og oftere usikre. Yngre var minst bekymret. Folk i rurale kommuner uttrykte mer bekymring enn dem i urbane.

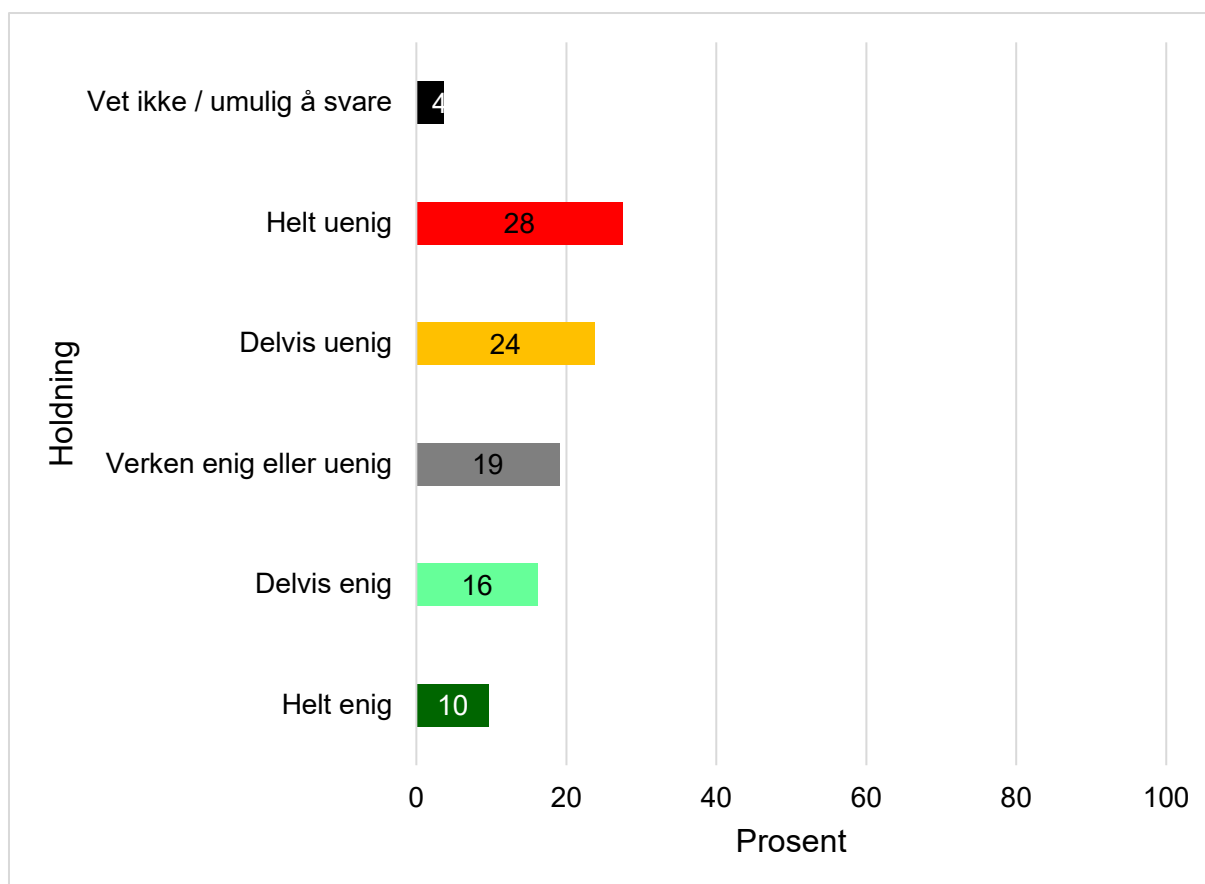
Figur 2-5: Holdninger til påstanden «Mangelfull rekruttering til mat- og landbruksfag».
Prosent. N = 2 073.

2.2.5 Holdninger til tollvern

Tollvern er et viktig virkemiddel i norsk landbrukspolitikk og brukes for å beskytte norskproduserte varer mot konkurranse fra billige importprodukter. Produkter som storfekjøtt, svinekjøtt, fjørfekjøtt, melk, ost, smør, egg og korn har særlig høye tollsatser, fordi de også produseres i Norge. I undersøkelsen ønsket vi å kartlegge forbrukernes syn på hvorvidt norske bønder og produsenter bør få økt konkurranse fra utenlandske aktører i det norske matmarkedet.

Blant respondentene var det et mindretall som uttrykte støtte til økt konkurranse fra utenlandske aktører i det norske matmarkedet. 26 prosent var helt eller delvis enige i at norske bønder og produsenter bør møte sterkere konkurranse fra utlandet. Et flertall på 52 prosent var derimot helt eller delvis uenige i dette synspunktet. 19 prosent, stilte seg nøytrale, mens 4 prosent oppga at de enten ikke visste eller mente det var umulig å ta stilling.

Flere bakgrunnsvariabler hadde betydning for holdningene til økt konkurranse fra utenlandske aktører. Kvinner var gjennomgående mer skeptiske enn menn – 63 prosent av kvinnene var helt eller delvis uenige i at det bør åpnes for økt konkurranse, sammenlignet med 44 prosent av mennene. Skepsisen økte også med alderen. Jo eldre respondentene var, desto større var motstanden mot økt utenlandsk konkurranse. I tillegg var personer som bodde i rurale kommuner mer kritiske enn dem som bodde i urbane.

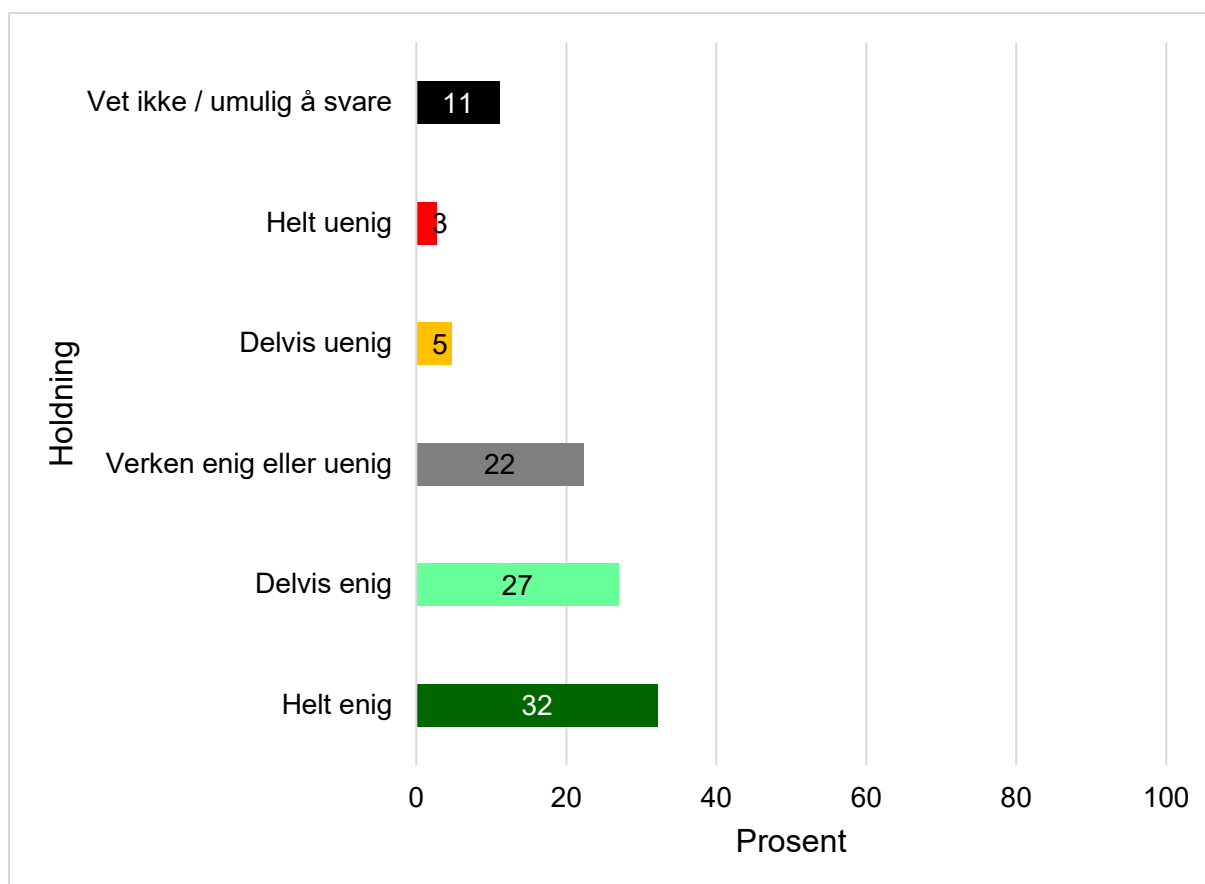

Figur 2-6: Holdninger til påstanden «Norske bønder og produsenter bør få økt konkurranse fra utenlandske aktører».
Prosent. N = 2 085.

2.2.6 Beitedyr

Om lag 45 prosent av Norges landareal vurderes som egnet for beiting, ifølge Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO u.å.a). Hver sommer slippes om lag to millioner husdyr på beite i utmark, hovedsakelig sau og lam, men også storfe, geit og hest. Beiteperioden varer vanligvis mellom 12 og 16 uker, og dyrene beiter i fjellområder, skog og annen utmark over store deler av landet. Bruken av utmarksbeite har vist en gradvis nedgang over tid (SSB 2024). Dette henger sammen med blant annet redusert antall aktive gårdsbruk, endringer i driftsformer, økt tilstedeværelse av rovdyr og økt konkurranse om arealene fra andre formål. I enkelte regioner har dette ført til mindre beitebruk og redusert seterdrift.

På spørsmålet om antallet beitedyr i Norge bør økes, svarte 59 prosent at de var helt eller delvis enige. 8 prosent var helt eller delvis uenige, mens 22 prosent stilte seg nøytrale. Kjønn hadde betydning, først og fremst når det gjaldt andelen som svarte «vet ikke», som var høyere blant kvinner enn blant menn. Også alder spilte en rolle. Eldre respondenter, særlig de over 60 år, var i større grad enige i påstanden enn de yngste i aldersgruppen 18–29 år. Samtidig sank andelen som svarte «vet ikke» med økende alder. Utdanningsnivå viste en lignende tendens. Personer med lavere utdanning var oftere enige, mens de med høyere utdanning i større grad svarte «vet ikke». Bosted var den siste bakgrunnsvariabelen som viste tydelige forskjeller. Respondenter i rurale kommuner var mer enige enn dem som bodde i urbane, hvor andelen «vet ikke» også var høyere.

Figur 2-7: Holdninger til påstanden «Antall beitedyr i norsk utmark bør økes».
Prosent. N = 2 085.

2.2.7 Rovdyr og rovdyrproblematikk

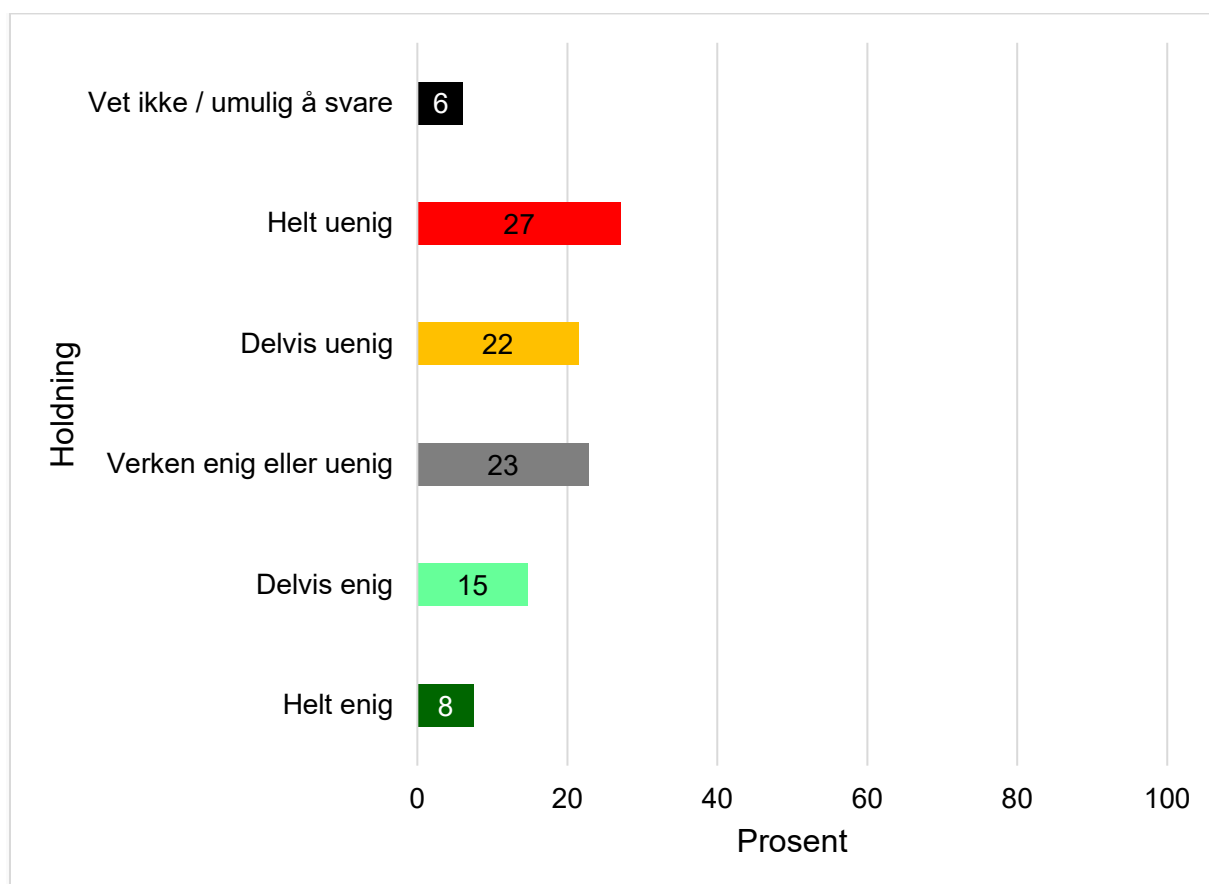
Norsk rovdyrpolitikk har i lang tid vært preget av spenninger mellom hensynet til beitedyr og vern av truede arter, som ulv. Av de nesten to millioner sau og lam på beite i norsk utmark dør ifølge Statens naturoppsyn rundt 100 000 av disse i løpet av beitesesongen (NIBIO u.å.b.; AgriAnalyse 2025). Av disse dødsfallene er det dokumentert eller antatt at rovdyr står bak mellom 20 000 og 30 000 tap, hovedsakelig forårsaket av jerv, gaupe, bjørn og ulv (NIBIO u.å.c). Dette har bidratt til et vedvarende konfliktnivå, særlig i områder der beitenæringen står sterkt. Synspunktene på rovdyrforvaltningen varierer betydelig: Noen mener dagens politikk gir rovdyprene for svakt vern, mens andre mener det tas for lite hensyn til næringsinteresser og trygghet i lokalsamfunn.

Samtidig har EU-kommisjonen varslet en kursendring i rovdyrpolitikken, der ulvens strenge vern vurderes redusert (Europa-Kommisjonen, Ræpresentation Danmark 2025). Bakgrunnen er økende bestander i flere medlemsland, som har ført til flere konflikter med husdyrhold og bekymringer for trygghet. Kommisjonen oppfordrer nå medlemslandene til å bruke handlingsrommet for å regulere bestanden, blant annet gjennom økt jakt og lokal tilpasning. Selv om Norge står utenfor EU, kan endringer i europeisk rovdyrpolitikk også få betydning for norske forhold. I lys av dette ba vi respondentene vurdere en påstand som tok utgangspunkt i behovet for å redusere rovdyrbestanden i norsk utmark for å begrense skader på husdyr og mennesker.

Om lag halvparten av deltakerne i undersøkelsen, 49 prosent, var helt eller delvis uenige i at en betydelig reduksjon i antallet rovdyr var nødvendig. En mindre andel, 23 prosent, uttrykte støtte til en slik tilnærming, mens like mange forholdt seg nøytrale.

Holdningene varierte også med bosted. Blant dem som bodde i rurale kommuner, var 29 prosent enige i at det burde gjennomføres en omfattende reduksjon i rovdyrbestanden. Til sammenligning

var andelen lavere blant dem som bodde i urbane kommuner, der kun 18 prosent delte dette synet.

Figur 2-8: Holdninger til påstanden «For å begrense skader på husdyr og mennesker må antall rovdyr i norsk utmark reduseres betraktelig».
Prosent. N = 2 085.

2.2.8 Dagligvarekjedenes utvalg og prisnivå

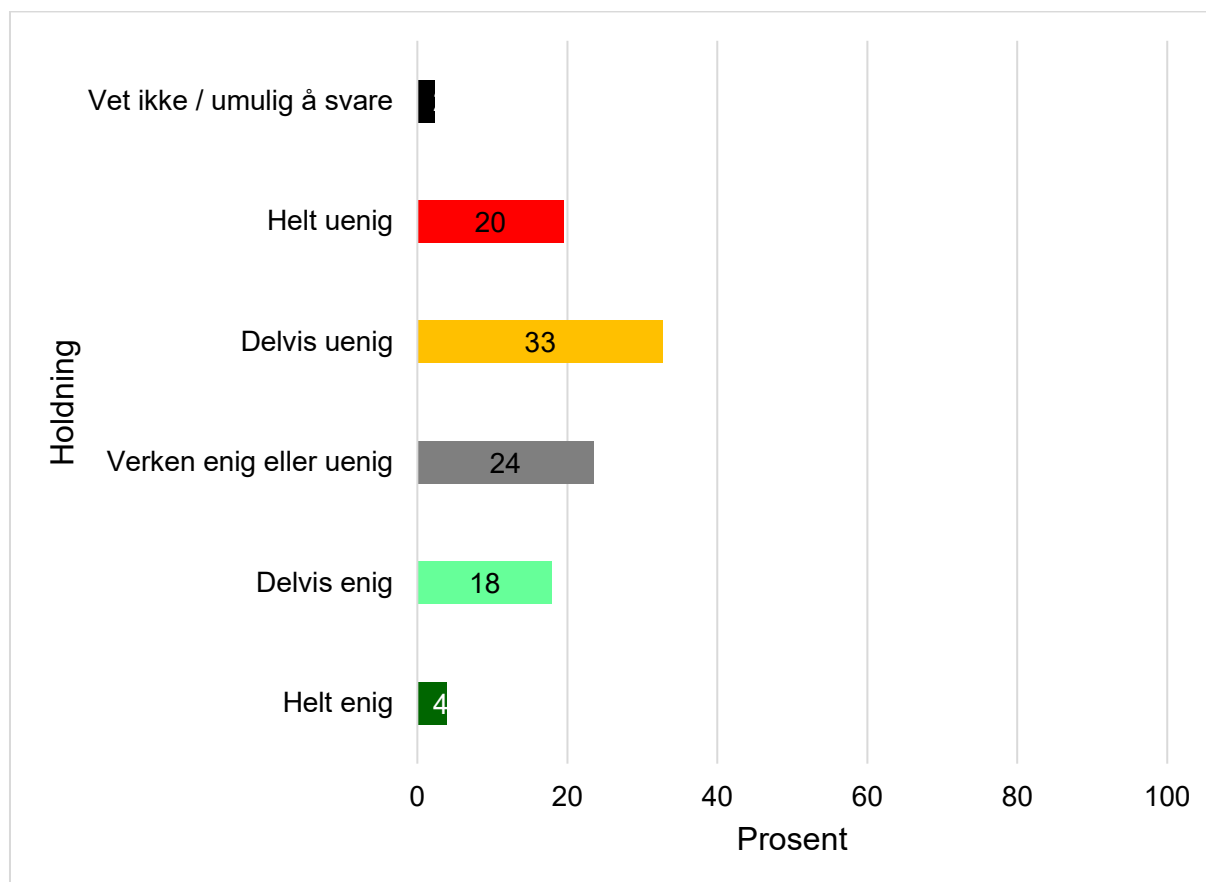
Det norske dagligvaremarkedet domineres av tre store aktører: NorgesGruppen (med kjeder som Kiwi, Meny og Spar), Coop (blant annet Extra og Coop Mega) og Rema 1000. Til sammen står disse for over 90 prosent av markedet (Konkurransetilsynet 2025).

Markedet er i vekst. I første del av 2025 var den totale omsetningen i dagligvarehandelen på 36,99 milliarder kroner, en økning på 4,7 prosent fra året før. Tradisjonelle dagligvarebutikker økte salget med 5,5 prosent, mens netthandelen vokste med 12,3 prosent (SSB 2025e).

Samtidig har dagligvarekjedenes sterke posisjon vært gjenstand for økende offentlig oppmerksomhet. Regjeringen har uttrykt bekymring for konkurransesituasjonen i bransjen, og alle de store kjedene har vært innkalt til samtaler. I mai 2025 ble det lagt frem nye tiltak for å styrke konkurransen, blant annet bedre prisinformasjon, lettere tilgang til butikklokaler og oppfølging av loven om god handelsskikk (Nærings- og fiskeridepartementet 2025).

På bakgrunn av dette ønsket vi å undersøke hvordan forbrukerne vurderer dagligvarekjedenes status – blant annet hvor mange som mener at disse aktørene tilbyr kvalitetsprodukter til konkurransedyktige priser. Om lag halvparten av respondentene (53 prosent) var helt eller delvis uenige i at de norske dagligvarekjedene selger kvalitetsprodukter til konkurransedyktige priser. Et mindretall (22 prosent) var helt eller delvis enige i utsagnet, mens 24 prosent stilte seg nøytrale. Imidlertid er det verdt å påpeke at kun 4 % var helt enige i at dagligvarekjedene selger kvalitetsprodukter til konkurransedyktige priser.

Kjønn hadde en viss effekt på svarene. Det var noe flere menn (24 prosent) enn kvinner (16 prosent) som oppga at de var helt uenige i påstanden.

Figur 2-9: Holdninger til påstanden «Norske dagligvarekjeder selger kvalitetsprodukter til konkurransedyktige priser».
Prosent. N = 2 085.

2.2.9 Kritikk av kjøtt og melk

De nordiske ernæringsanbefalingene (NNR 2023) og Helsedirektoratets kostråd anbefaler å begrense inntaket av rødt og bearbeidet kjøtt, med begrunnelse i både helse- og miljøhensyn. Det foreslås at inntaket av rødt kjøtt ikke bør overstige 350 gram per uke. Et høyt kjøttforbruk er i flere studier satt i sammenheng med økt risiko for hjerte- og karsykdommer, enkelte kreftformer og type 2-diabetes (Helsedirektoratet 2025). Kjøttproduksjon, særlig fra storfe, trekkes også frem som en kilde til klimagassutslipp og påvirkning på biologisk mangfold (Helsedirektoratet 2024a)

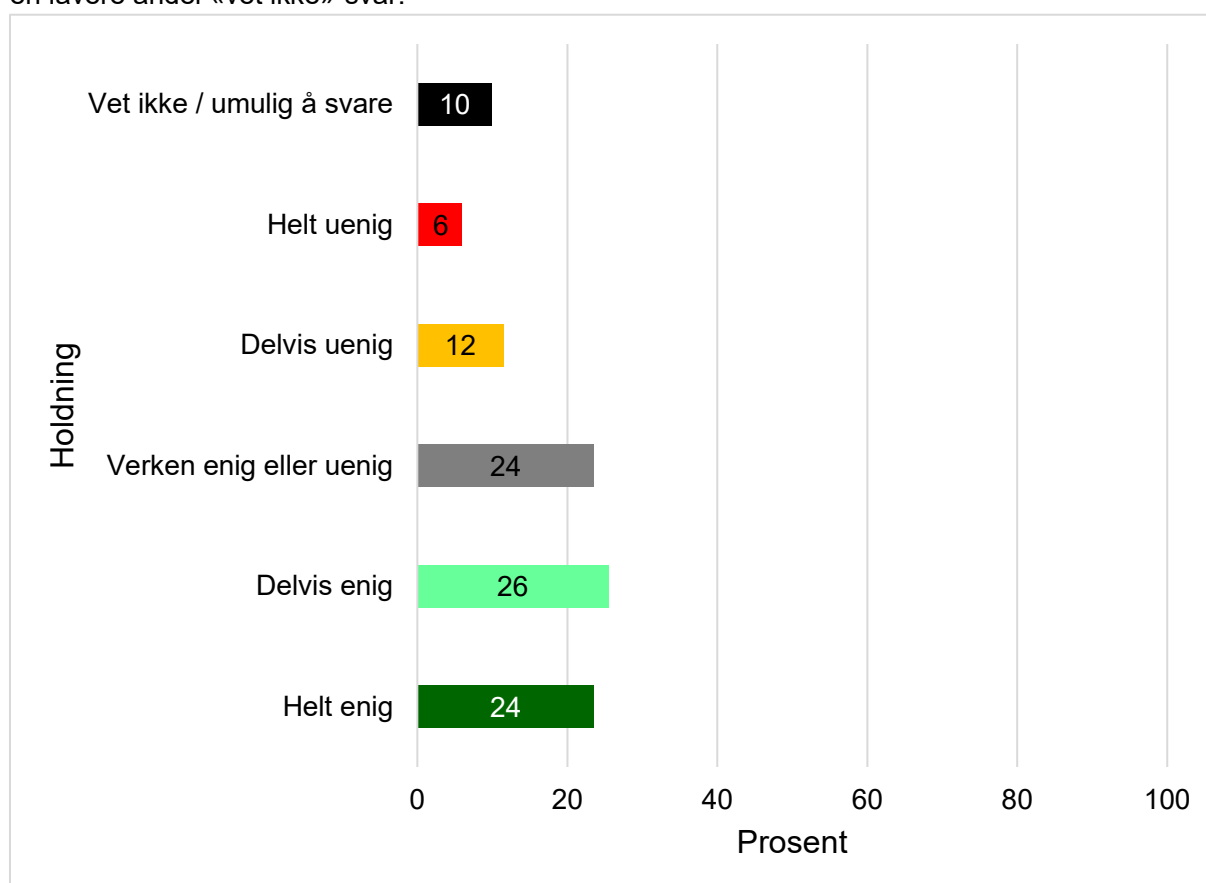
Når det gjelder melk og meieriprodukter, anbefaler norske helsemyndigheter et daglig inntak på rundt tre porsjoner, blant annet som kilde til kalsium, jod, vitamin B12 og protein.

Miljøbelastningen fra melkeproduksjon omtales ofte som moderat til høy, men lavere enn for storfe kjøtt. Plantebaserte alternativer som havre- og soyamelk anses å ha lavere miljøpåvirkning (Helsedirektoratet 2024b).

Det pågår diskusjon om hvor mye melk som er gunstig for voksne, og i senere tid har det på ny blitt reist spørsmål om melkefett – særlig fra helfete produkter som helmelk, fløte og fet ost – er så helseskadelig som tidligere antatt. Enkelte nyere studier antyder at melkefett kan ha nøytrale eller i noen tilfeller gunstige effekter på enkelte markører helsen, noe som utfordrer de tradisjonelle anbefalingene om å velge magre varianter, se f.eks. Veløy (2020). Vi spurte respondentene om norsk melke- og kjøttproduksjon får for mye kritikk for mulige negative helse- og miljøkonsekvenser. Halvparten svarte bekreftende, hvorav 24 prosent var helt enige og 26

prosent delvis enige. Til sammen 18 prosent var uenige, mens 24 prosent stilte seg nøytrale til påstanden.

Kjønn hadde kun betydning for andelen som svarte «vet ikke» – denne var høyere blant kvinner enn menn. Alder spilte også en rolle: Eldre respondenter var mer enige i påstanden enn yngre, og andelen som svarte «vet ikke» sank med økende alder. Utdanningsnivå viste en tydelig effekt. Respondenter med lavere utdanning var gjennomgående mer enige i påstanden enn de med høyere utdanning. Den mest markante forskjellen var imidlertid knyttet til bosted. Personer i rurale kommuner var i større grad enige i påstanden enn personer i urbane, og hadde samtidig en lavere andel «vet ikke»-svar.

Figur 2-10: Holdninger til påstanden «Norsk melk- og kjøttproduksjon får for mye kritikk for mulige negative helse- og miljøkonsekvenser».
Prosent. N = 2 085.

2.3 Oppsummering

Resultatene viser at mat og landbruk oppfattes som viktige samfunnsområder, og halvparten av respondentene mener det brukes for lite statlige midler på dette feltet. En tredel vurderer nivået som passende, mens kun en liten andel mener det brukes for mye. Samtidig fremstår mat og landbruk som noe lavere prioritert sammenlignet med andre sentrale velferdssektorer. Et klart flertall mener det brukes for lite midler på helse og omsorg, skole, samferdsel og forsvar. Forsvar og mat og landbruk ble vurdert omtrent likt.

På motsatt side peker enkelte politikkområder seg ut som overprioriterte. Innvandring og flyktninger, bistand og klima og miljø er blant de områdene der en relativt stor andel av respondentene mener det brukes for mye offentlige midler.

Respondentene ble også bedt om å ta stilling til ulike utsagn om norsk matproduksjon og landbruk, basert på temaer som har preget den offentlige debatten de siste årene. Nesten 40 prosent uttrykte helt eller delvis enighet i at det stilles for mange klimakrav til norsk melk- og kjøttproduksjon, mens en firedel var uenige. Undersøkelsen viste også at mange mener norsk kjøtt- og melkeproduksjon får for mye kritikk for mulige helse- og miljøkonsekvenser. Samtidig er det en betydelig andel som stiller seg nøytrale til denne påstanden, noe som kan tyde på usikkerhet eller behov for mer informasjon.

Spørsmålet om innføring av metanhemmere (boaver) i føret til melkekyr og kjøttfe viste seg å være kontroversielt. En betydelig andel var negative til tiltaket, mens få uttrykte støtte, og mange var usikre eller nøytrale.

Et tydelig funn er den sterke støtten til bondens rolle i å sikre nasjonal matberedskap. Hele 85 prosent av respondentene var helt eller delvis enige i at bonden er avgjørende for dette arbeidet, noe som vitner om høy tillit til norsk landbruk og dets samfunnsoppdrag. Når det gjelder spørsmålet om konkurranse fra utenlandske aktører, var det et klart flertall som ønsket å beskytte norske bønder og produsenter. Bare en firedel mente at det bør åpnes for sterkere konkurranse fra utlandet, mens over halvparten var imot.

Mange er bekymret for rekrutteringen til mat og landbruksfag. Over halvparten av de spurte uttrykte sterk eller moderat bekymring, men kun 10 prosent sier de ikke er bekymret for rekrutteringen.

Det var også bred støtte til å øke antallet beitedyr i Norge, noe som kan sees i sammenheng med ønsket om å styrke norsk matproduksjon og bevare åpne kulturlandskap. Rovdyrpolitikken, som ofte skaper debatt, viste seg å være et mer kontroversielt tema. Omtrent halvparten av respondentene var uenige i at det er nødvendig med en betydelig reduksjon i antallet rovdyr, mens en mindre andel støttet en slik tilnærming.

Forbrukernes vurdering av dagligvarekjedene var preget av skepsis. Over halvparten mente at kjedene ikke tilbyr kvalitetsprodukter til konkurransedyktige priser, mens bare et mindretall var enige i det motsatte. Dette kan tyde på en oppfatning av at dagligvaremarkedet ikke fungerer best mulig for forbrukerne.

3. Fremtidens matproduksjon og landbruk

Spørsmål om økonomiske rammevilkår, strukturelle endringer, matsikkerhet, distriktsutvikling og bevaring av kulturlandskap og mattradisjoner har fått økt oppmerksomhet i diskusjonen om fremtidens matproduksjon og landbruk. Temaene har blitt løftet frem i ulike faglige, politiske og samfunnsmessige sammenhenger, og flere aktører – fra forskere og fagmiljøer til beslutningstakere og interesseorganisasjoner – har kommet med ulike vurderinger og uttrykt bekymring for utviklingen i sektoren.

Mange av disse bekymringene deles også av bøndene selv. Ifølge AgriAnalyses *Landbruksbarometeret 2025* mente 66 prosent at de økonomiske rammene var for små til å nå landbrukspolitiske mål, og 63 prosent opplevde manglende samsvar mellom politiske ambisjoner og bondens faktiske handlingsrom. Samtidig var det tegn til forsiktig optimisme. 32 prosent så lyst på framtidsutsiktene for egen gård – en økning fra 26 prosent i 2023. Over halvparten oppga dessuten at økt internasjonal usikkerhet hadde styrket befolkningens støtte til norsk landbruk.

Stortinget har på sin side bedt regjeringen om å igangsette en offentlig utredning om fremtidens matsystem, med mål om å styrke selvforsyningsgraden og sikre bærekraftig matproduksjon. Utvalget skal vurdere hvordan folkehelse, klima, natur og landbrukspolitikk henger sammen, og hvordan matsikkerhet og distriktsutvikling kan ivaretas i et langsiktig perspektiv (Stortinget 2025).

Med dette som bakteppe ønsket vi å undersøke hvordan slike vurderinger og bekymringer gjenspeiles i befolkningens holdninger. Er dette temaer som opptar forbrukerne, eller er engasjementet begrenset? I hvilken grad er folk bekymret for utviklingen i norsk matproduksjon og landbruk, og hvilke vurderinger gjør de seg om fremtiden? Undersøkelsen belyser i hvilken grad sentrale temaer i det offentlige ordskiftet – som matsikkerhet, strukturendringer, kulturlandskap og selvforsyning – vekker bekymring og uro i befolkningen.

3.1 Optimisme eller uro

De siste tiårene har strukturendringene i landbruket vært omfattende. Antall gårdsbruk har gått ned med 31 prosent de siste 20 årene – fra rundt 69 000 i år 2000 til 36 790 i 2024 (SSB 2025f). Samtidig har gjennomsnittlig antall dekar per jordbruksbedrift økt med 37 prosent, noe som illustrerer en tydelig utvikling mot færre, men større og mer arealeffektive bruk.

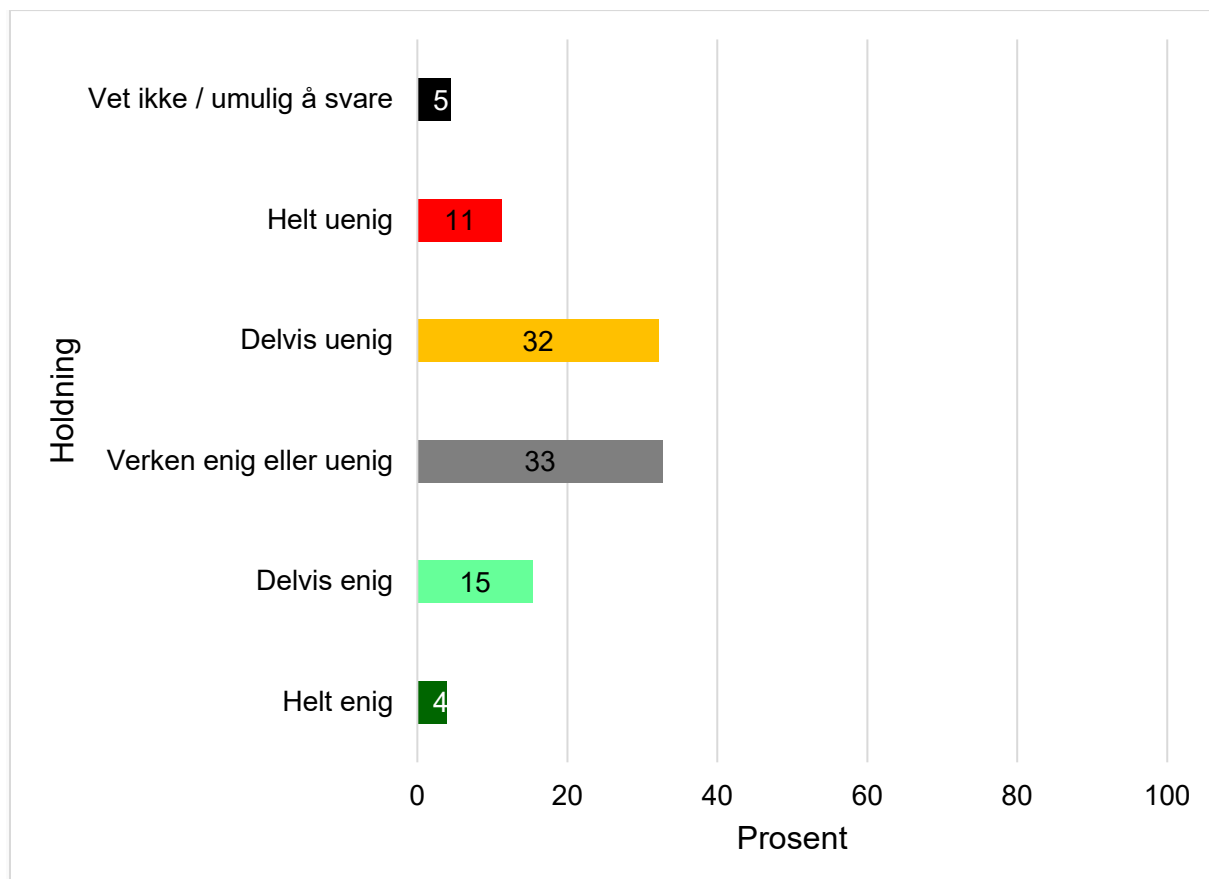
Produksjonen har også blitt mer konsentrert og spesialisert. Antall melkekyr per bruk har økt fra 16 til 34 i gjennomsnitt, mens antallet melkebruk er mer enn halvert. Selv om det samlede antallet melkekyr har gått ned siden 2005, har avdråttene per ku økt. Antall sauebruk har falt med 31 prosent, og antall vinterfôrede sauer har gått ned med 9 prosent. I eggproduksjonen har antall verpehøner per bruk mer enn doblet seg, samtidig som antall bruk er halvert. Likevel har det totale antallet høner økt med 30 prosent (AgriAnalyse 2025).

Utviklingen mot færre, større og mer spesialiserte enheter har skapt både engasjement og bekymring. Endringer i produksjonsstruktur, ressursbruk og antall aktive bønder reiser viktige spørsmål om fremtidig matsikkerhet, beredskap og bærekraft (Kildahl 2021; Ruralis u.å.a). Samtidig fremhever enkelte aktører, særlig fra økonomiske og markedsorienterte miljøer, at effektivisering og økt markedsretting er nødvendig for å sikre lønnsomhet og konkurransekraft.

I vår undersøkelse ønsket vi å kartlegge hvordan forbrukerne oppfatter denne utviklingen: Ser de det som en bekymringsfull trend – eller som en nødvendig og ønsket modernisering av norsk matproduksjon?

Svarene tyder på at mange er bekymret for fremtiden til norske gårdsbruk og matproduksjon. Bare én av fem uttrykte et klart positivt syn, med 4 prosent som var helt enige i at fremtiden ser lys ut, og 15 prosent som var delvis enige. Nesten halvparten av respondentene var derimot uenige – 11 prosent helt uenige og 32 prosent delvis uenige. I tillegg svarte 33 prosent at de stilte seg nøytrale, noe som kan tyde på usikkerhet eller tilbakeholdenhet med å ta stilling. Til sammen tegner dette et bilde av en befolkning som i stor grad er preget av bekymring for hvordan norsk landbruk og matproduksjon vil utvikle seg i årene som kommer.

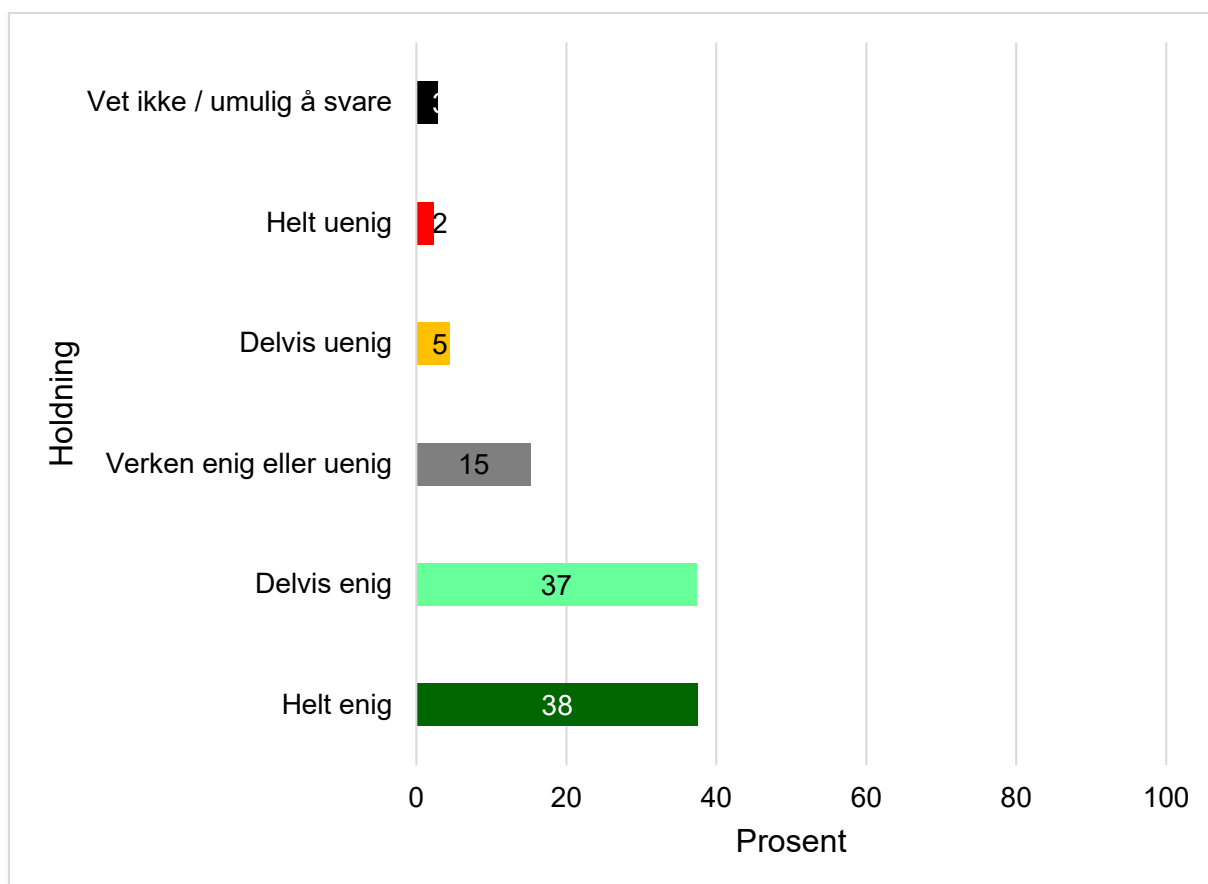
Bekymringen var særlig utbredt blant kvinner, personer med lavere utdanning og respondenter bosatt i rurale kommuner. Det siste kan tyde på at uro for fremtiden i større grad preget grupper med nærhet til landbruket i sin hverdag eller lokalmiljø.

Figur 3-1: Holdninger til påstanden «Jeg ser lyst på fremtiden for norske gårdsbruk og norsk matproduksjon».
Prosent. N = 2 070.

Et betydelig flertall uttrykte bekymring for at antallet gårdsbruk i Norge vil fortsette å synke. Hele 38 prosent svarte at de var helt enige i denne påstanden, mens ytterligere 37 prosent var delvis enige. Bare 7 prosent tok klart avstand fra påstanden – 2 prosent var helt uenige og 5 prosent delvis uenige. I tillegg valgte 15 prosent å forholde seg nøytrale.

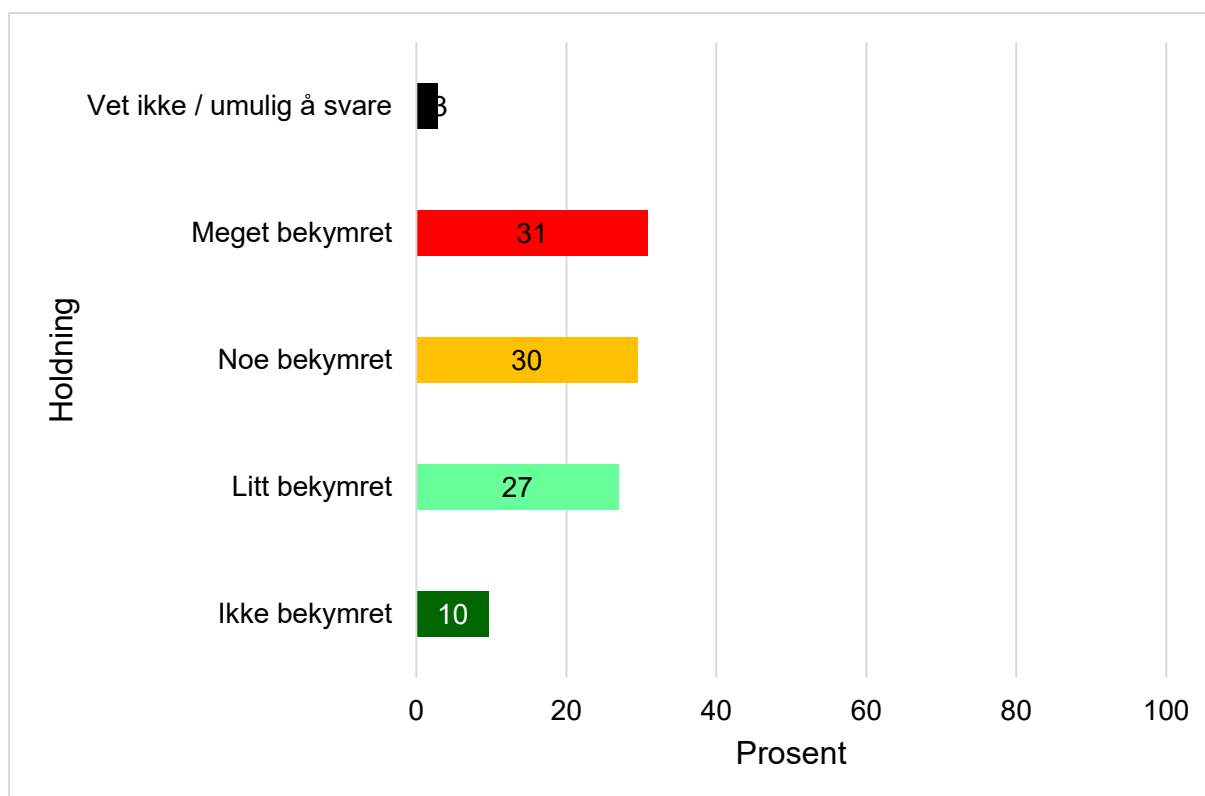
Bekymringen var særlig utbredt blant kvinner, og den økte med alderen. Det var også en tydelig geografisk forskjell. Respondenter bosatt i rurale kommuner uttrykte større uro enn dem som bor i mer urbane strøk.

Figur 3-2: Holdninger til påstanden «Jeg er bekymret og tror antallet gårdsbruk vil fortsette å synke».
Prosent. N = 2 074.

I et lignende spørsmål ble respondentene spurt om de var bekymret for tempoet i nedleggelsen av gårdsbruk. Resultatene viser at dette er en reell bekymring for mange. 61 prosent er enten meget (31 prosent) eller noe bekymret (30 prosent). I tillegg er 27 prosent litt bekymret, mens kun 10 prosent oppgir at de ikke er bekymret. Dette tyder på at utviklingen i landbruket oppleves som alvorlig og relevant for store deler av befolkningen.

Bekymringen varierte med kjønn, alder, utdanning, inntekt og bosted. Kvinner var mer bekymret enn menn, og de yngste hadde både lavere bekymring og høyere «vet ikke»-andel. Personer med lavere utdanning og husholdninger med inntekt under én million kroner var mer bekymret enn dem med høyere utdanning og inntekt. Bekymringen var også størst blant dem som bor i rurale kommuner.

Figur 3-3: «Hvor bekymret er du for nedleggelser av gårdsbruk?»
Prosent. N = 2 072.

3.2 Økonomi og lønnsomhet i norsk matproduksjon

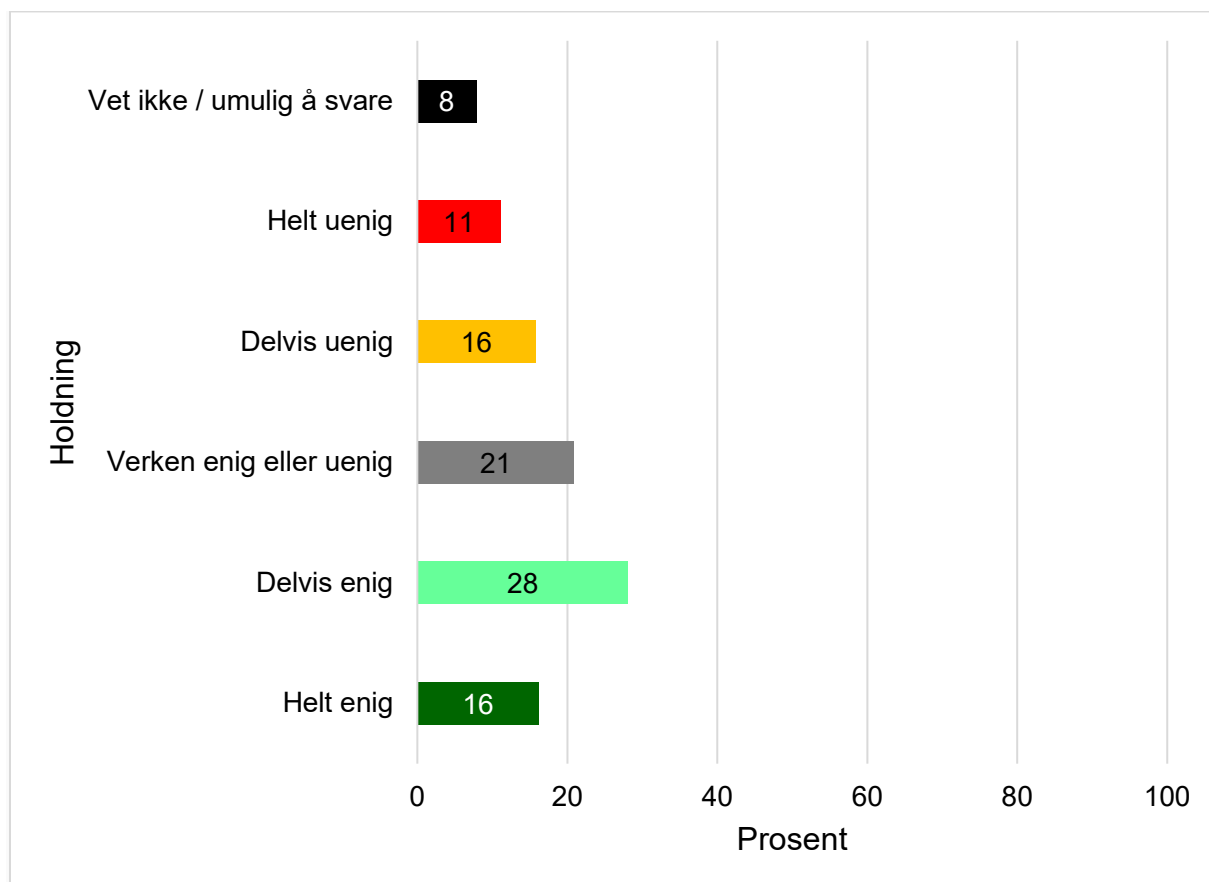
Norsk matproduksjon har i økende grad blitt gjenstand for diskusjon knyttet til økonomisk bærekraft og lønnsomhet. Mange produsenter opplever at marginene er små, og at inntektene ikke alltid står i forhold til innsatsen og risikoen som følger med matproduksjon. Økte kostnader til innsatsfaktorer som kraftfôr, energi og gjødsel har bidratt til å forsterke presset på økonomien i næringen, og det er økende oppmerksomhet rundt behovet for endringer (Landbruks- og matdepartementet 2022; Borch & Vedum 2022; AgriAnalyse 2025).

Samtidig finnes det ulike syn på hvordan utfordringene bør løses. Noen mener at det trengs en omfattende omlegging av støtteordningene og bedre rammevilkår for å sikre rekruttering og investeringer i næringen. Andre hevder at norsk matproduksjon i dag er for kostbar og ineffektiv, og at det må stilles strengere krav til lønnsomhet og bærekraft. Matsystemutvalget, som ble oppnevnt i 2025, skal blant annet vurdere hvordan det norske matsystemet kan bli mer økonomisk bærekraftig i møte med fremtidens behov (Landbruks- og matdepartementet 2022).

Respondentene ble også bedt om å ta stilling til påstanden om at norsk matproduksjon er for dyr og lite lønnsom, og at dette tilsier at en utvikling eller omstilling er nødvendig. Til sammen var 44 prosent helt eller delvis enige i denne påstanden – 16 prosent svarte at de var helt enige, mens 28 prosent var delvis enige. På motsatt side var 27 prosent uenige, fordelt på 11 prosent som var helt uenige og 16 prosent som var delvis uenige. I tillegg stilte 21 prosent seg nøytrale.

Flere demografiske forskjeller kom til uttrykk i svarene. Menn var i større grad enn kvinner enige i at en utvikling er nødvendig. Eldre respondenter var mindre tilbøyelige til å støtte denne vurderingen. Utdanningsnivå spilte også en rolle. Personer med lavere utdanning var oftere

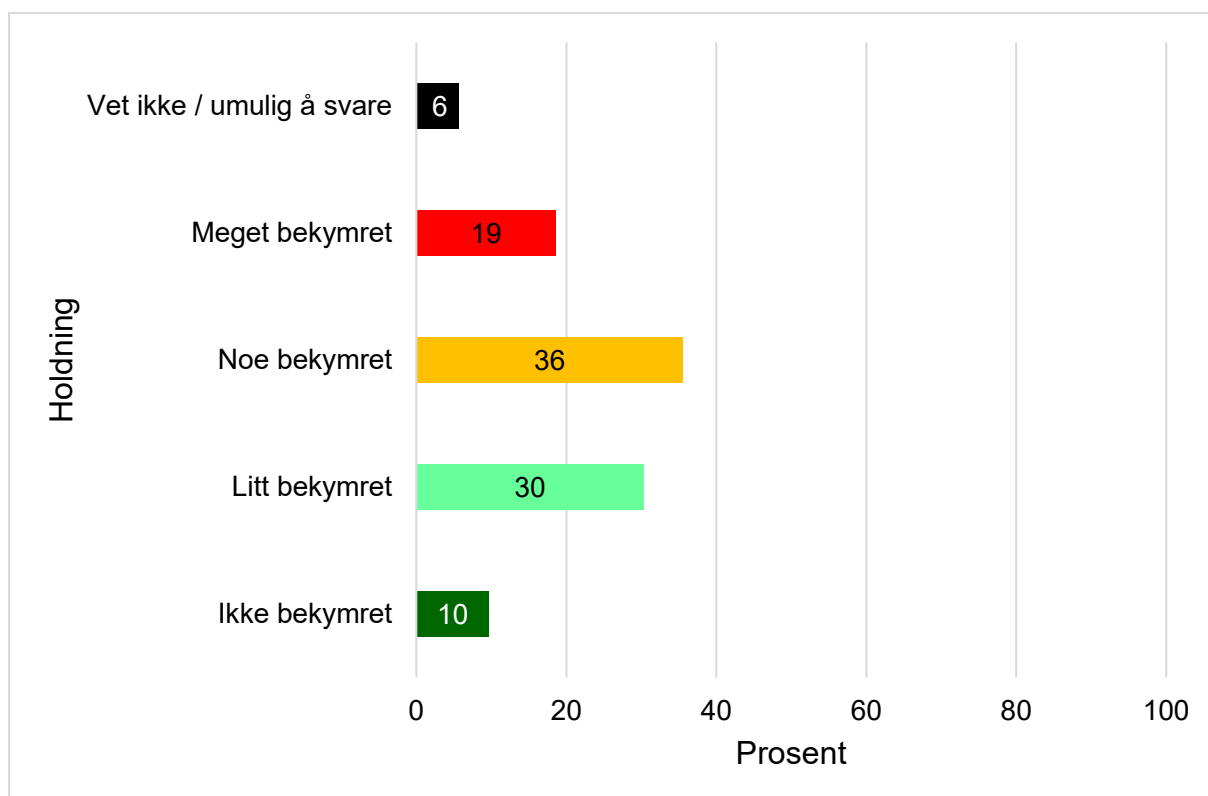
uenige enn dem med høyere utdanning. Også bosted hadde betydning – de som bor i rurale kommuner var mindre enige i vurderingen enn dem som bor i urbane.

Figur 3-4: Holdninger til påstanden «Norsk matproduksjon er for dyr og lite lønnsom, så utviklingen er nødvendig».
Prosent. N = 2 073.

Respondentene ble også bedt om å uttrykke sin bekymring for lønnsomheten i norsk matproduksjon. 19 prosent var meget bekymret for dette, mens 10 prosent var ikke bekymret. De fleste (36 prosent) var noe bekymret.

Bekymringen varierte med kjønn. Kvinner var mer bekymret enn menn og hadde en høyere «vet ikke»-andel. Aldersgruppen 45-59 år var mer bekymret enn øvrige aldersgrupper. Bosted hadde en stor betydning. Bekymringen var størst i rurale kommuner sammenlignet med urbane.

Figur 3-5: «Hvor bekymret er du for lønnsomheten i norsk matproduksjon?»
 Prosent. N = 2 066.

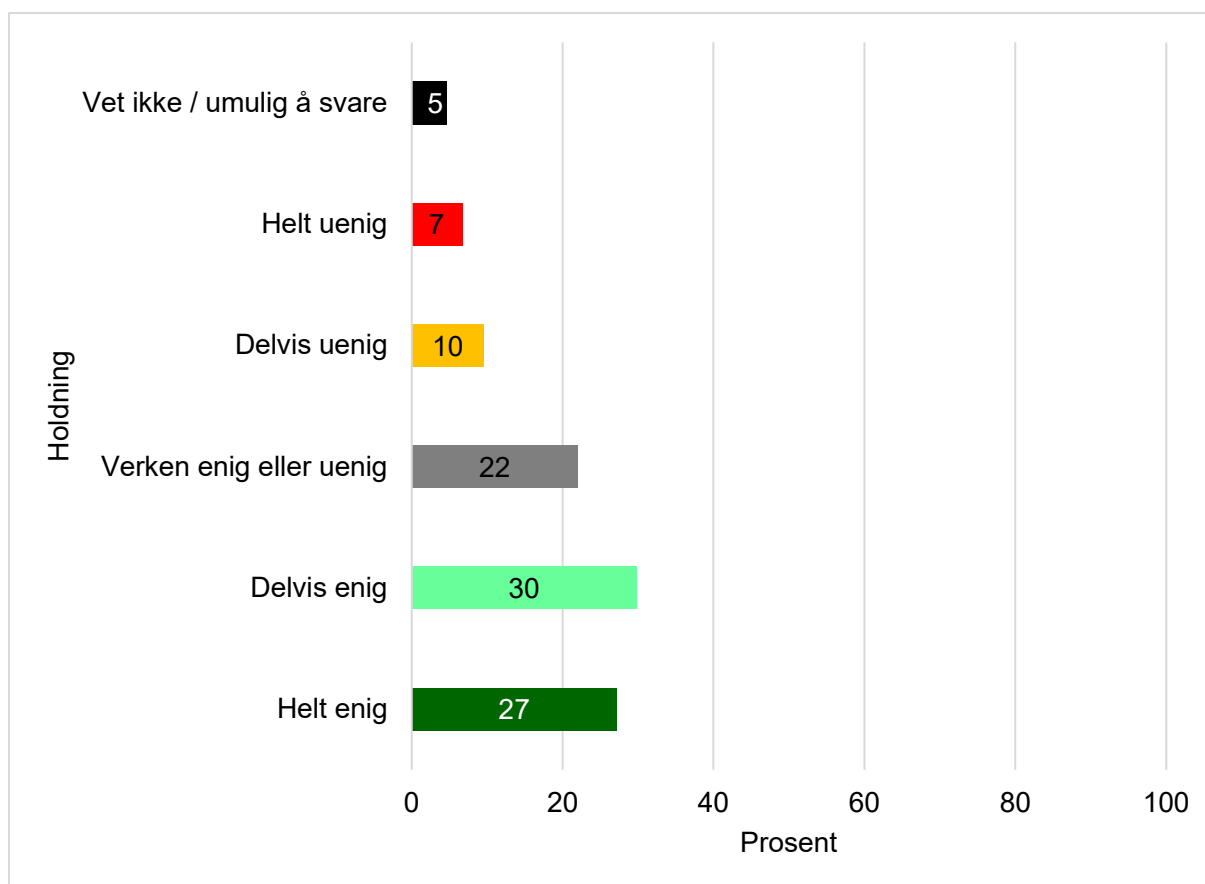
3.3 Økonomiske støtteordninger til bøndene

Økonomisk støtte til norsk landbruk er et sentralt virkemiddel i landbrukspolitikken. Gjennom tilskudd, subsidier og overføringer søker myndighetene å sikre matproduksjon, bosetting i distriktene og bærekraftig ressursforvaltning. I de senere årene har støtten økt betydelig, blant annet som følge av økte kostnader i næringen og politiske mål om å styrke selvforsyningsgraden. Jordbruksavtalen og ulike tilskuddsordninger utgjør hovedpilarene i denne støtten, og favner bredt – fra produksjonstilskudd til investeringer og miljøtiltak (SSB u.å.).

Samtidig er det ulike syn på hvorvidt denne støtten er riktig innrettet og tilstrekkelig. Noen mener at den økonomiske situasjonen for norske bønder er for svak, og at økt støtte er nødvendig for å sikre rekruttering og videre drift. Andre stiller spørsmål ved om overføringene er for høye, og om de i tilstrekkelig grad bidrar til effektiv og bærekraftig matproduksjon (Landbruks- og matdepartementet 2024a).

I denne undersøkelsen undersøkte vi hva respondentene mente om økonomisk støtte – tilskudd og overføringer – til norske bønder. 57 prosent var helt eller delvis enige i påstanden om at den økonomiske støtten til bøndene burde økes betraktelig. Av disse svarte 27 prosent at de var helt enige, mens 30 prosent var delvis enige. På motsatt side var 17 prosent uenige – fordelt på 7 prosent som var helt uenige og 10 prosent som var delvis uenige. I tillegg oppga 22 prosent at de stilte seg nøytrale til påstanden.

Kvinner mente i større grad enn menn at støtten burde økes. Det samme gjaldt eldre sammenlignet med yngre. Videre viste resultatene at personer bosatt i rurale kommuner i større grad enn dem i urbane mente at den økonomiske støtten til bøndene burde økes.

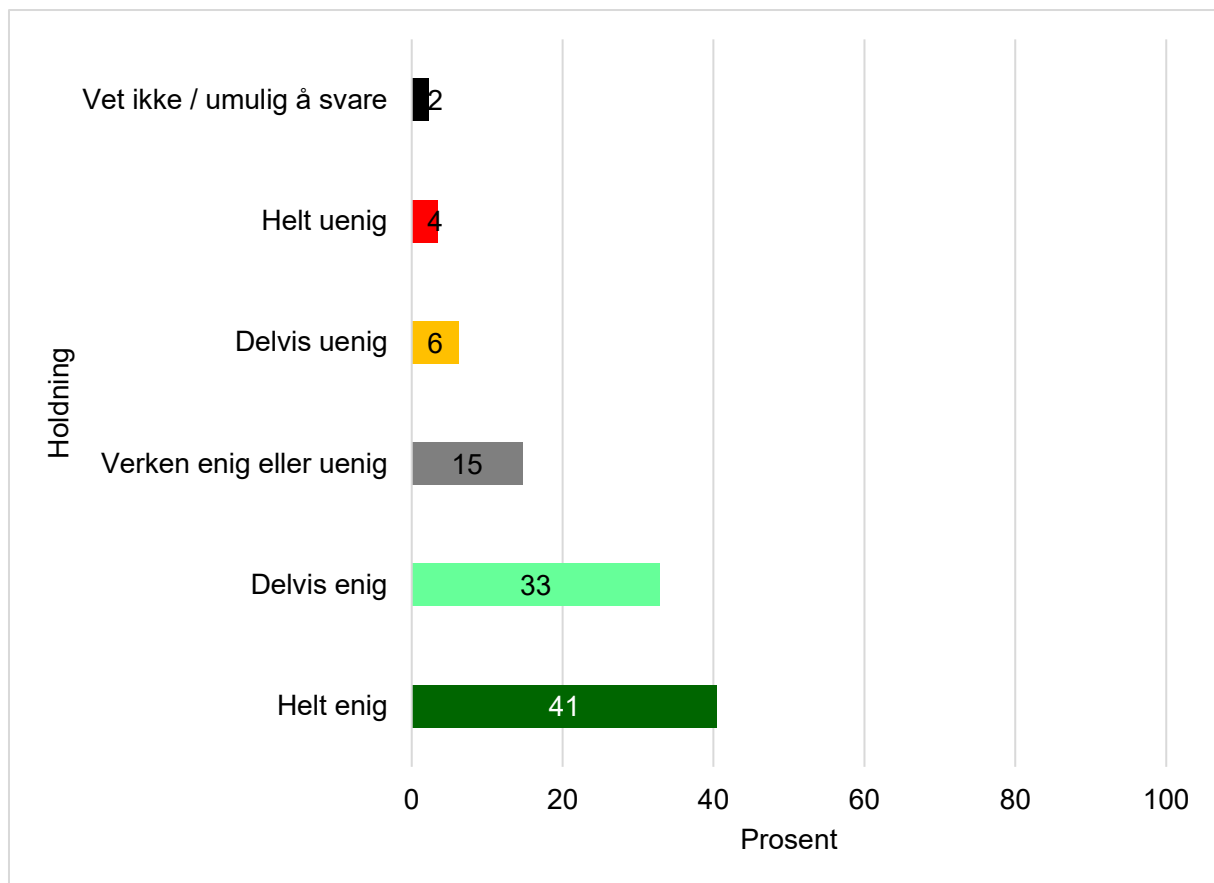
Figur 3-6: Holdninger til påstanden «Den økonomiske støtten til bøndene må økes betraktelig».
Prosent. N = 2 074.

3.4 Fremtidens bygder og arbeidsplasser

Norge har de siste tiårene vært preget av en jevn sentralisering, der stadig flere flytter fra distriktene til mer sentrale strøk. Ifølge SSB (2005) har antallet unge i de minst sentrale kommunene blitt halvert siden 1978, og få vender tilbake etter utflytting. Bare rundt 35 prosent av dem som vokste opp i slike områder bor fortsatt der som voksne. Flyttemønstrene forsterkes av utdanning og kjønn – personer med høyere utdanning og kvinner flytter oftere. Selv om enkelte områder har sett noe tilbakeflytting, gjelder dette i liten grad de minst sentrale kommunene. Samlet peker utviklingen mot fortsatt befolkningsnedgang og aldring i distriktene, med konsekvenser for lokalsamfunn og arbeidsmarked.

Undersøkelsen viste at mange respondenter var bekymret for tap av levende bygder og lokale arbeidsplasser. Hele 74 prosent uttrykte en viss grad av uro, hvorav 41 prosent var helt enige og 33 prosent delvis enige i at dette var en reell bekymring. Bare 10 prosent tok klart avstand fra dette – 4 prosent var helt uenige og 6 prosent delvis uenige. I tillegg forholdt 15 prosent seg nøytrale.

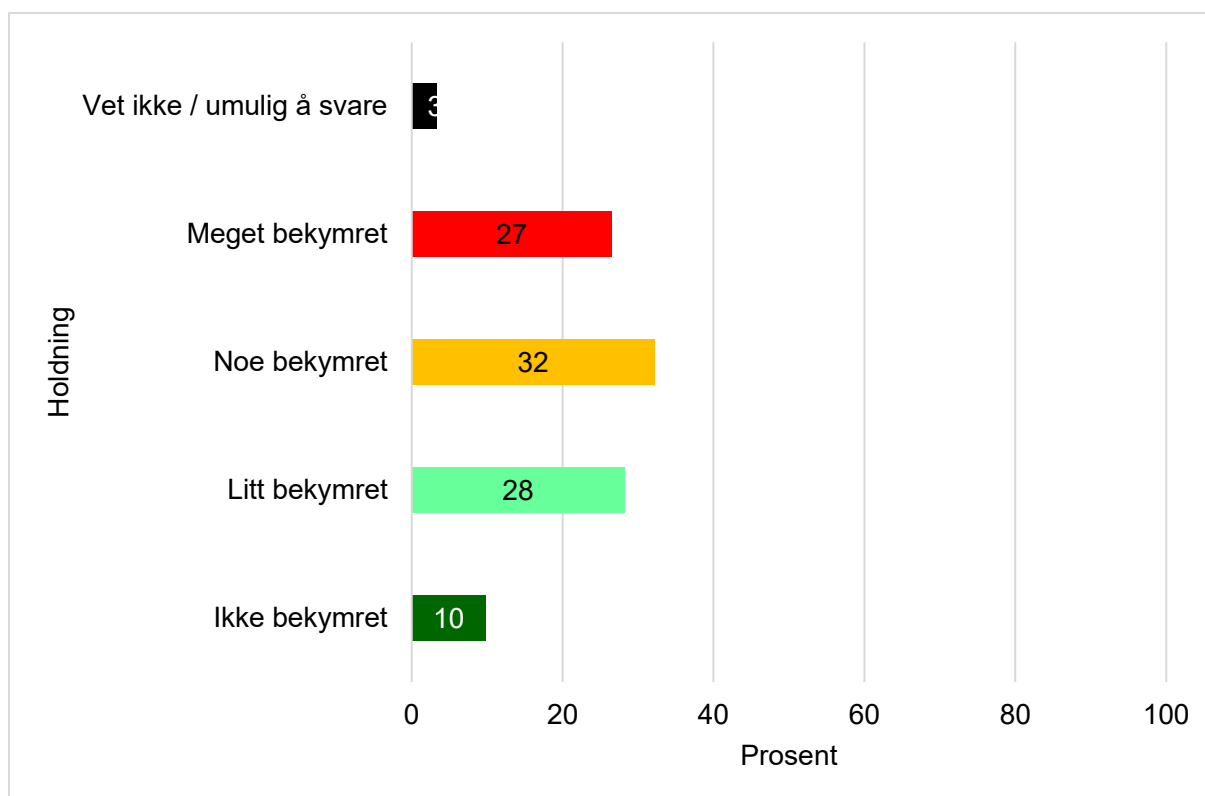
Som i tidligere spørsmål var kvinner mer bekymret enn menn. Bekymringen økte også med alder. Respondenter med lavere utdanning uttrykte større uro enn dem med høyere utdanning. I tillegg var det en tydelig tendens til at folk bosatt i rurale kommuner var mer bekymret enn dem som bodde i urbane.

Figur 3-7: Holdninger til påstanden «Jeg er bekymret for tap av levende bygder og arbeidsplasser».
Prosent. N = 2 072.

Undersøkelsen viste også at fraflytting og tap av arbeidsplasser i distriktene vekker betydelig uro blant befolkningen. 27 prosent av respondentene var meget bekymring for denne utviklingen og 32 prosent var noe bekymret. I tillegg svarte 28 prosent at de var litt bekymret, mens kun 10 prosent oppga at dette ikke bekymret dem.

Bekymringen varierte med kjønn, alder, utdanning, inntekt og bosted. Kvinner og personer i aldersgruppen 45–59 år var mest bekymret. Bekymringen var også høyere blant dem med lavere utdanning, med husholdsinntekt under én million kroner, og blant innbyggere i rurale kommuner.

Figur 3-8: «Hvor bekymret er du for fraflytting og tap av arbeidsplasser i distriktene?»
 Prosent. N = 2 069.

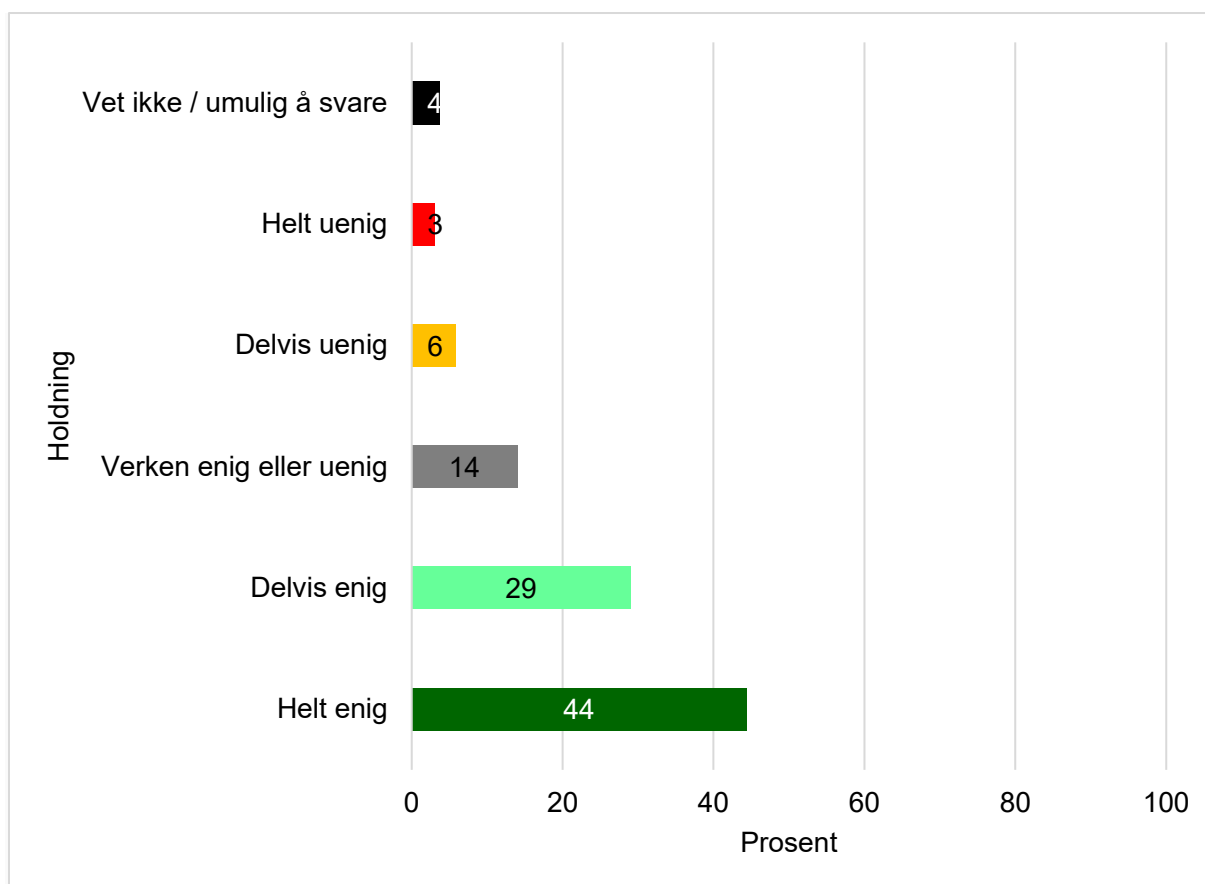
3.5 Forvaltning av kulturlandskap

Det norske kulturlandskapet er i endring. Mindre beitebruk, nedlegging av småskala jordbruk og endret arealbruk har ført til omfattende gjengroing av tidligere åpne områder. Ifølge NIBIO har opptil 16 prosent av Norges landareal potensial for gjengroing med skog, særlig i fjell-, seter- og kystområder som tidligere ble holdt åpne gjennom aktiv drift og beiting (Bryn & Angeloff 2015). Denne utviklingen påvirker både landskapsbildet, lokal identitet og økologiske funksjoner.

Gjengroing kan også ha negative konsekvenser for det biologiske mangfoldet. Mange truede arter i Norge er knyttet til åpne naturtyper og kulturbetingede økosystemer. Ifølge Meld. St. 35 (2023–2024) har det biologiske mangfoldet i åpent lavland hatt en negativ utvikling, og naturindeksen viser tilbakegang i flere artsgrupper.

I vår undersøkelse undersøkte vi om dette er en utvikling folk bekymrer seg for. 73 prosent av respondentene uttrykte uro for at kulturlandskapet vil gro igjen dersom beitedyr og aktiv drift forsvinner. Av disse var 44 prosent helt enige, og 29 prosent delvis enige. 9 prosent var helt eller delvis uenige, mens 14 prosent stilte seg nøytrale.

Bekymringen var størst blant kvinner, og økte med alder. Personer med lavere utdanning uttrykte mer uro enn dem med høyere utdanning. I tillegg var bekymringen mer utbredt blant folk bosatt i rurale kommuner enn blant dem som bor i urbane.

Figur 3-9: Holdninger til påstanden «Jeg er bekymret for at kulturlandskapet vil gro igjen hvis beitedyr og drift forsvinner».
Prosent. N = 2 074.

3.6 Forvaltning av matarv og -tradisjoner

Norske spisevaner er i stadig endring. Selv om norsk matkultur alltid har vært påvirket av impulser utenfra, har denne påvirkningen tiltatt betydelig etter andre verdenskrig. Globalisering, økt reisevirksomhet, nye produksjonsformer og et bredere matvareutvalg har ført til at mange tradisjonelle ingredienser, teknikker og retter har fått mindre plass i hverdagskosten (Bugge 2019).

Et tydelig eksempel er seterulturen, som i mange hundre år var en bærebjelke i norsk matproduksjon. På begynnelsen av 1900-tallet fantes det over 100 000 aktive setre i Norge – i dag er det under 1 000 igjen. Seterdriften har hatt stor betydning for norsk matkultur, og har gitt oss produkter som rømme, smør, ost og ulike melkeretter. Mange av disse er fortsatt viktige i det norske kostholdet, men enkelte tradisjonsrike produkter – som pultost og gammelost, med røtter tilbake til vikingtiden – har hatt en markant nedgang i forbruk. Det samme gjelder melk, som i økende grad har gått fra å være en vanlig drikk til å bli brukt som ingrediens i matlaging og i kaffedrikker som cappuccino og latte (Bugge 2023a, 2024).

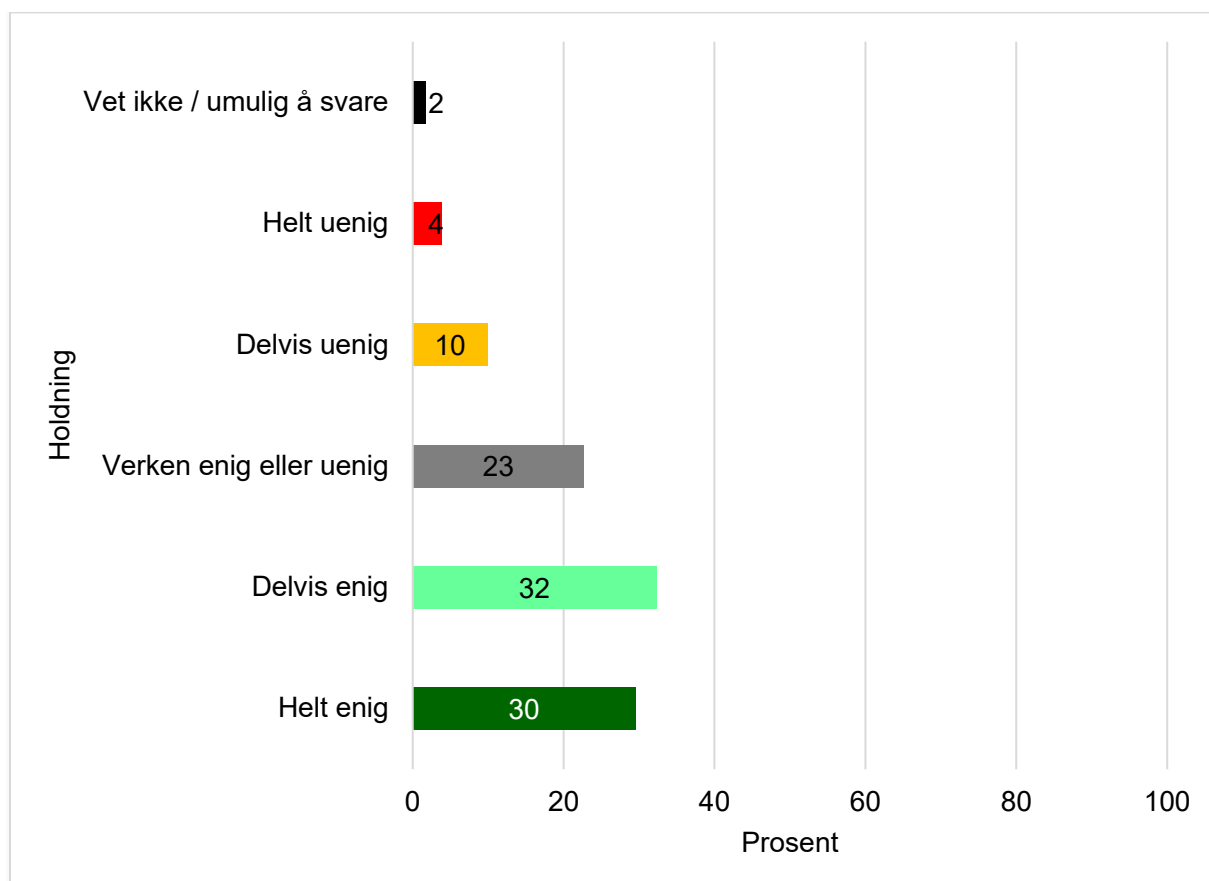
Samtidig har internasjonale retter som pizza, pasta og taco fått en naturlig plass i norske husholdninger. Tradisjonelle norske matretter har dermed blitt mindre synlige i det daglige kostholdet. Denne utviklingen har skapt bekymring i deler av offentligheten for at viktige elementer i norsk matkultur og mattradisjon kan gå tapt (Bugge 2019).

Det finnes likevel tegn til fornyet interesse for tradisjonsmat, både blant produsenter og forbrukere (Bugge & Schjøll 2023). Samtidig har bekymringer for tap av matkultur fått økt oppmerksomhet i

offentlig debatt. I vår undersøkelse ønsket vi å undersøke om dette også er noe folk er opptatt av – og hvordan de vurderer fremtiden for norske mattradisjoner og kulturarv.

På spørsmålet om bekymring for tap av norske mattradisjoner og kulturarv svarte 62 prosent at de var helt eller delvis enige i påstanden. 14 prosent var helt eller delvis uenige, mens 23 prosent valgte et nøytralt svaralternativ.

Flere demografiske forskjeller kom til uttrykk. Kvinner var mer bekymret enn menn, og eldre uttrykte større bekymring enn yngre. Bekymringen var også mer utbredt blant personer med lav utdanning og blant husholdninger med lavere inntekt. I tillegg viste det seg at folk som bor i rurale kommuner var mer bekymret enn dem som bor i urbane.

Figur 3-10: Holdninger til påstanden «Jeg er bekymret for tap av norske mattradisjoner og kulturarv».
Prosent. N = 2 070.

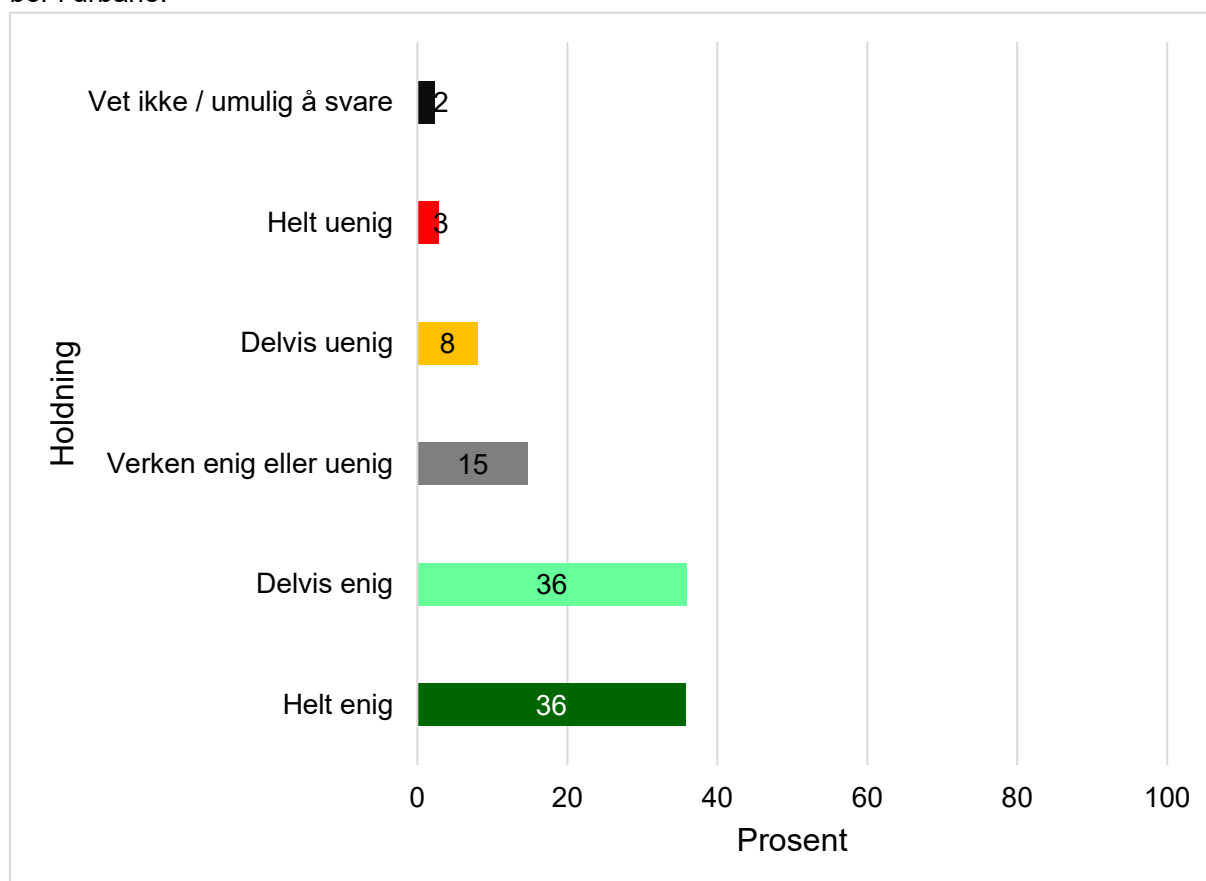
3.7 Fremtidens matforsyning

Økt oppmerksomhet rundt matsikkerhet har gjort spørsmålet om Norges evne til å produsere nok mat i fremtiden stadig mer aktuelt. Et sentralt tema i denne sammenhengen er nivået på norsk selvforsyning, som i dag ligger på rundt 40 prosent når man justerer for importert fôr. Blant de største utfordringene nevnes ofte begrenset jordbruksareal, knapphet på fôrressurser, samt et kaldt klima og korte vekstsesonger som begrenser både hva og hvor mye som kan dyrkes. I tillegg gjør årlige variasjoner i avlinger – særlig matkorn – selvforsyningen sårbar.

I vår undersøkelse spurte vi respondentene om de er bekymret for om Norge vil være i stand til å produsere nok mat i fremtiden. Hele 72 prosent svarte at de var helt eller delvis enige i at dette er

noe de bekymrer seg for. Til sammenligning var 3 prosent helt uenige, 8 prosent delvis uenige, mens 15 prosent stilte seg nøytrale.

Flere forhold påvirket graden av bekymring. Kvinner uttrykte større uro enn menn, og bekymringen økte med alder. Blant dem under 60 år var det dessuten en høyere andel som svarte «vet ikke». Utdanningsnivå spilte også en rolle – personer med lavere utdanning var mer bekymret enn dem med høyere utdanning. Det samme gjaldt inntekt: Respondenter med husholdningsinntekt under én million kroner uttrykte mer bekymring enn dem med høyere inntekt. I tillegg var bekymringen mer utbredt blant personer bosatt i rurale kommuner enn blant dem som bor i urbane.

Figur 3-11: Holdninger til påstanden «Jeg er bekymret for om vi vil greie å produsere nok mat i Norge i fremtiden».

Prosent. N = 2 073.

3.8 Oppsummering

Undersøkelsen viser at befolkningen er sterkt engasjert i spørsmål knyttet til fremtidens matproduksjon og landbruk. Mange vurderinger preges av bekymring, og temaer som økonomiske rammevilkår, strukturelle endringer, matsikkerhet, distriktsutvikling og bevaring av kulturlandskap og mattradisjoner vekker bred interesse.

Et flertall av respondentene uttrykker uro over utviklingen i norsk landbruk. Bare én av fem har et klart positivt syn på fremtiden, mens nesten halvparten er uenige i at fremtiden ser lys ut. 60 prosent uttrykker meget eller ganske stor bekymring for nedleggelser av gårdsbruk, og kun 10 prosent sier de ikke er bekymret. En stor andel uttrykker også at de tror antallet nedleggelser vil

fortsette. Dette tyder på at temaet oppleves som alvorlig og relevant for store deler av befolkningen

Økonomisk bærekraft er også et sentralt tema. Lønnsomheten i norsk matproduksjon vekker betydelig bekymring blant forbrukerne. 19 prosent var meget bekymret, og 36 prosent er noe bekymret. Bare 10 prosent oppgir at dette ikke bekymrer dem. Samtidig mener 44 prosent at norsk matproduksjon er for kostbar og lite lønnsom, noe som gir grunnlag for diskusjon om behovet for omstilling. Likevel har støtteordninger til bønder bred oppslutning: 57 prosent mener at den økonomiske støtten bør økes betydelig.

Samtidig mener 44 prosent at norsk matproduksjon er for dyr og lite lønnsom, og at dette tilsier behov for omstilling. Samtidig har støtteordninger til bønder bred oppslutning. 57 prosent mener at den økonomiske støtten bør økes betraktelig.

Bekymring for tap av levende bygder og lokale arbeidsplasser er utbredt – hele 74 prosent uttrykker uro. Endringer i kulturlandskapet vekker også bekymring, med 73 prosent som frykter gjengroing dersom beitedyr og aktiv drift forsvinner.

Når det gjelder matkultur, er 62 prosent bekymret for tap av norske mattradisjoner og kulturarv. Økt oppmerksomhet rundt matsikkerhet gjenspeiles i at 72 prosent er bekymret for Norges evne til å produsere nok mat i fremtiden.

Samlet sett tegner undersøkelsen et bilde av en befolkning som i stor grad er opptatt av landbrukets rolle og fremtid, og som uttrykker betydelig bekymring for både økonomiske, miljømessige og kulturelle konsekvenser av utviklingen.

4. Norsk mat, beredskap og selvforsyning

I Stortingsmelding nr. 11 (2023–2024) la regjeringen frem en strategi for å øke selvforsyningsgraden i Norge og styrke matberedskapen (Landbruks- og matdepartementet 2024b). Meldingen var et svar på økende global usikkerhet og understreker betydningen av nasjonal matproduksjon som en del av totalberedskapen.

Meldingen viser at den faktiske selvforsyningsgraden i Norge har de siste årene ligget på rundt 40 prosent, når det korrigeres for importert fôr. Regjeringens mål er å øke denne andelen til opp mot 50 prosent, basert på norske ressurser. Dette skal blant annet oppnås gjennom bedre utnyttelse av beitearealer, økt planteproduksjon og redusert importavhengighet. Meldingen fremhever at en geografisk spredt og lønnsom matproduksjon er avgjørende for å sikre trygg og tilstrekkelig matforsyning i fremtiden.

Selvforsyningsgraden i Norge varierer betydelig mellom ulike matvarekategorier. For melk og meieriprodukter er graden høy, med en selvforsyning på nesten 100 prosent, noe som betyr at Norge i stor grad dekker sitt eget behov gjennom nasjonal produksjon. Kjøtt og kjøttvarer har en lavere selvforsyningsgrad, anslått til omtrent 80 prosent, men dette varierer mellom dyreslag – f.eks. er vi mer selvforsynt på svin og storfe enn fjørfe. Når det gjelder grønnsaker og poteter, ligger selvforsyningsgraden på henholdsvis rundt 50 og 70 prosent. For frukt og bær er graden betydelig lavere, ofte under 10 prosent, ettersom mye importeres grunnet klima og sesongvariasjoner. Korn og kornvarer har en selvforsyningsgrad på omtrent 35–40 prosent, hovedsakelig på grunn av importert kraftfôr og bakekvalitet på norsk korn. Fisk og sjømat skiller seg ut med svært høy produksjon, men mye eksporteres. Selv om Norge er en av verdens største sjømateksportører, er ikke forbruket i Norge veldig høyt, og selvforsyningsgraden for fisk i norsk kosthold anslås til rundt 30 prosent (Landbruks- og matdepartementet 2023).

Under *Grüne Woche 2025* lanserte regjeringen strategien *Oppskrift for mer lokalmat og lokal drikke*. Strategien legger vekt på å styrke norskandelen i markedet, fremme lokal verdiskaping og utvikle produkter med geografisk forankring og særegne kvaliteter. Lokalmat og drikke – som ost, lamme- og reinkjøtt, sider og andre gårdsbaserte spesialiteter – trekkes frem som eksempler på produkter med potensial for økt etterspørsel og konkurransekraft i møte med importerte alternativer.

Strategien fremhever også at lokal matproduksjon kan bidra til å styrke både matsikkerhet, beredskap og næringsutvikling i hele landet. Offentlige innkjøp og reiselivsnæringen pekes på som viktige virkemidler for å stimulere etterspørselen etter norske produkter (Landbruks- og matdepartementet 2025b).

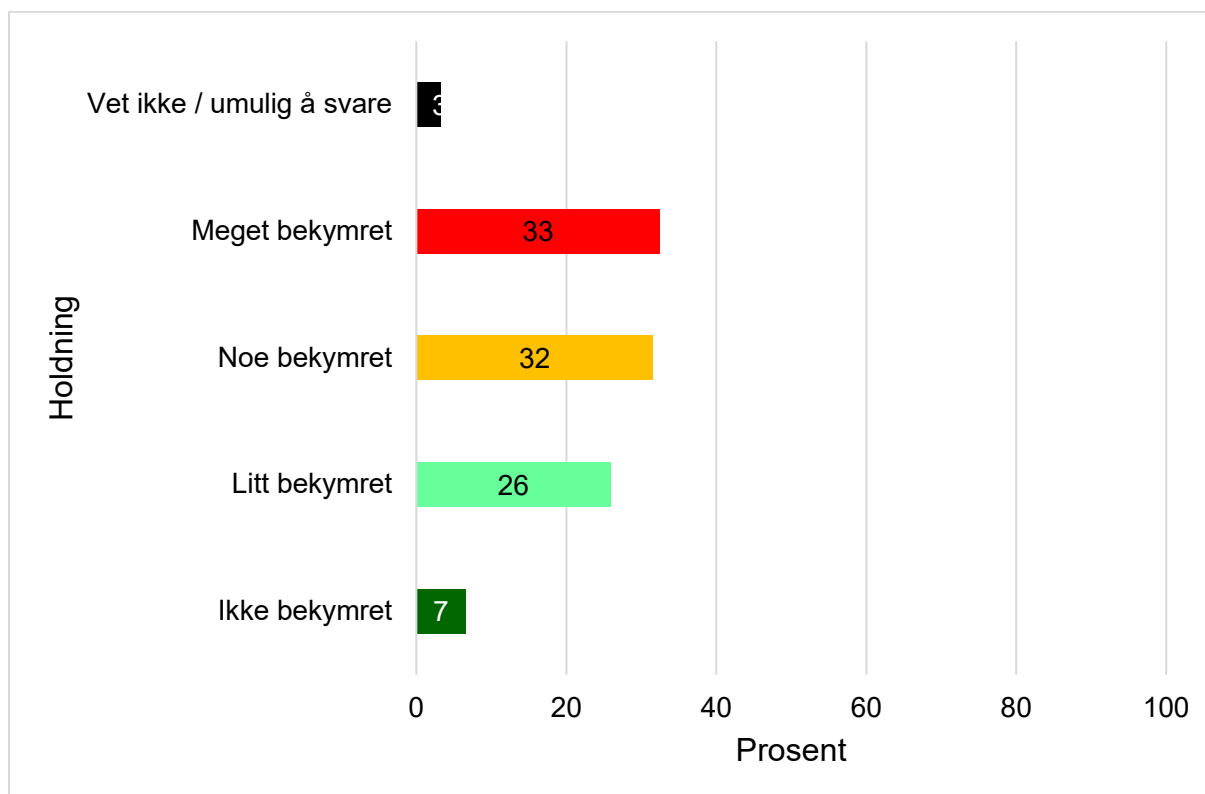
I dette kapittelet kartlegger vi forbrukernes holdninger til matsikkerhet, selvforsyning og beredskap. Vi har blant annet spurt om de mener Norge bør øke, redusere eller opprettholde produksjonen av ulike matvarer, sett i lys av leveringssikkerhet, selvforsyning og nasjonal beredskap.

Videre undersøker vi hvilke begrunnelser som ligger bak ønsket om å produsere og kjøpe norsk mat, og i hvilken grad det finnes bekymring for om Norge vil være i stand til å produsere nok mat i fremtiden. Undersøkelsen belyser også om forbrukerne ser på utenlandske produkter som et likeverdig alternativ til norskprodusert mat.

4.1 Mangelfull selvforsyning

Selvforsyning fremstår som et tema som bekymrer mange. I undersøkelsen oppga 33 prosent at de var meget bekymret og 32 prosent var noe bekymret for mangelfull norsk selvforsyning. I tillegg svarte 26 prosent at de var litt bekymret, mens kun 7 prosent oppga at de ikke var bekymret.

Bekymringen varierte med kjønn, alder, utdanning og bosted. Kvinner var mest bekymret, og bekymringen økte med alder, mens «vet ikke»-andelen sank. Personer med lavere utdanning var mer bekymret enn dem med høy utdanning, og bekymringen var størst i rurale kommuner.

Figur 4-12: «Hvor bekymret er du for mangelfull selvforsyning?»
Prosent. N = 2 068.

4.2 Økning, opprettholdelse eller reduksjon i norsk produksjon

I undersøkelsen ble respondentene bedt om å ta stilling til om produksjonen av utvalgte matvarer i Norge bør økes, reduseres eller opprettholdes på dagens nivå. Spørsmålet tok utgangspunkt i hensyn til leveringssikkerhet, selvforsyning og beredskap, og omfattet produktgruppene melk og meieriprodukter, kjøtt og kjøttvarer, fisk og sjømat, grønnsaker, frukt og bær, poteter samt korn og kornvarer.

Resultatene viste at en betydelig andel – mellom 41 og 69 prosent – ønsket økt produksjon i samtlige kategorier. Støtten var særlig høy for matvarer med lav selvforsyningsgrad, som grønnsaker (69 prosent), korn og kornvarer (66 prosent), frukt og bær (57 prosent) og poteter (57 prosent). Samtidig ønsket 41–42 prosent økt produksjon av melk, kjøtt, fisk og sjømat – produkter der Norge i stor grad allerede er selvforsynt. Dette kan tolkes som et uttrykk for at mange legger

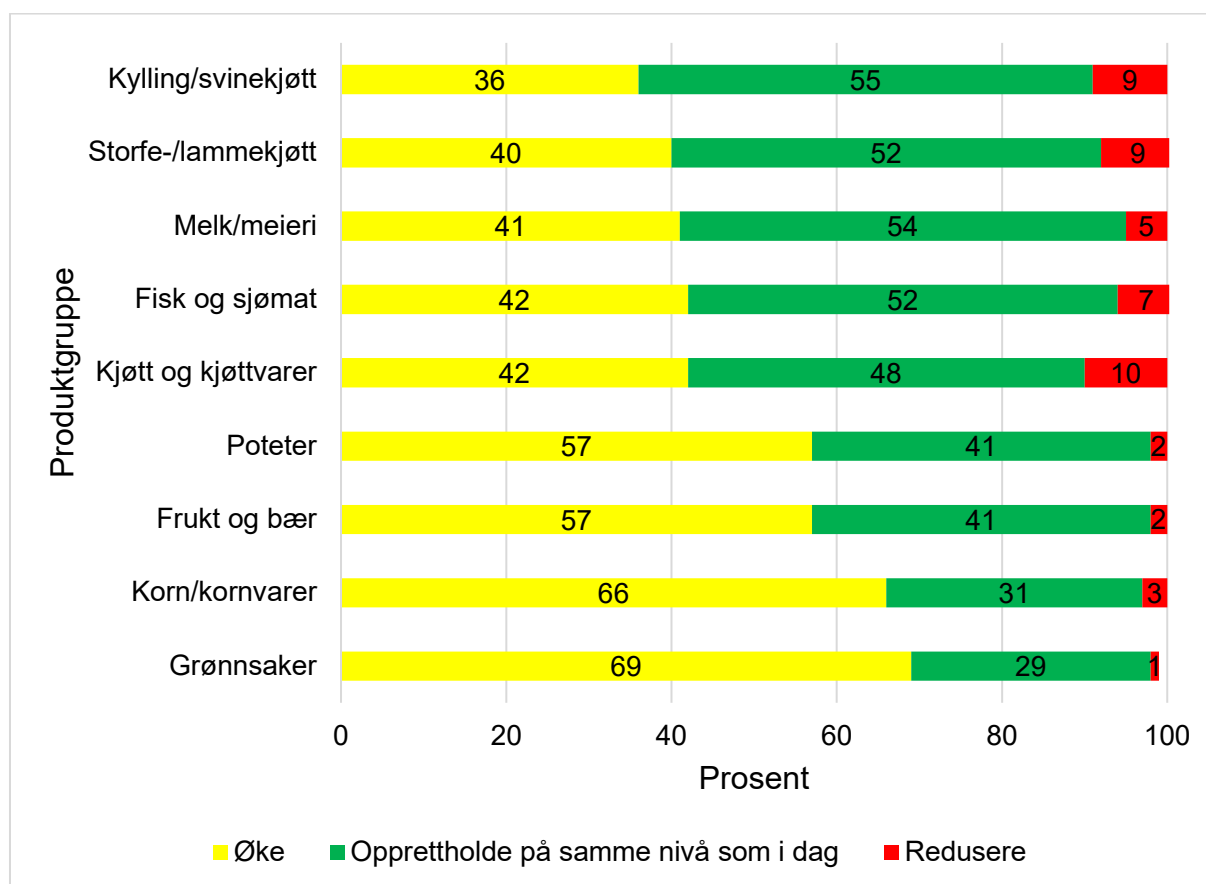
stor vekt på matsikkerhet og ønsker å sikre nasjonal kapasitet i møte med fremtidige kriser. Det kan også reflektere generell støtte til norsk landbruk og et ønske om å redusere importavhengighet. Dessuten kan enkelte overvurdere hvor stor andel av disse matvarene som faktisk importeres, og derfor mene at produksjonen bør styrkes ytterligere, selv om faktisk importandel er lav.

Det var få – mellom 2 og 10 prosent – som ønsket å redusere produksjonen av de ulike produktkategoriene. Andelen som ønsket reduksjon var høyest for kjøtt og kjøttvarer (10 prosent), etterfulgt av fisk og sjømat (7 prosent) og melk og meieriprodukter (5 prosent).

Vi ønsket også å undersøke om forbrukerne skiller mellom ulike former for kjøttproduksjon. Spesielt var vi interessert i om synet på kjøtt fra beitedyr, som storfe og lam, skiller seg fra holdningene til kjøtt fra kylling og svin, som i større grad er basert på kraftfôr. Dette skillet kan gi innsikt i hvordan forbrukere vurderer ulike produksjonsformer i lys av bærekraft, ressursbruk og beredskap.

Samtidig er det verdt å merke seg at det norske kjøttforbruket i stor grad domineres av nettopp svin og fjørfe. Ifølge Animalia (2024) var det beregnede reelle kjøttforbruket per person i 2023 på 37,6 kg, hvorav svinekjøtt utgjorde 12,9 kg, fjørfe kjøtt 11,6 kg, storfe kjøtt 9,2 kg og fåre-/lammekjøtt 1,3 kg. Det er altså de kraftfôrbaserte kjøtttypene vi spiser mest av.

Vår undersøkelse viste at det var liten forskjell i hvordan forbrukerne vurderer de ulike kjøtttypene: 40 prosent mente vi burde øke produksjonen av storfe- og lammekjøtt, mens 36 prosent sa det samme om kylling og svin. 9 prosent ønsket redusert produksjon.

Figur 4-13: «Mener du at Norge bør øke, redusere eller opprettholde sin produksjon av følgende produkter med tanke på leveringssikkerhet, selvforsyning og beredskap?»

Prosent. «Vet ikke» er ekskludert. N = 1 939 (melk/meieri), 1 919 (kjøtt og kjøttvarer), 1 933 (fisk og sjømat), 1 956 (grønnsaker), 1 935 (poteter), 1 938 (frukt og bær), 1 933 (korn/kornvarer), 1 907 (storfe-/lammekjøtt) og 1 920 (kylling/svinekjøtt).

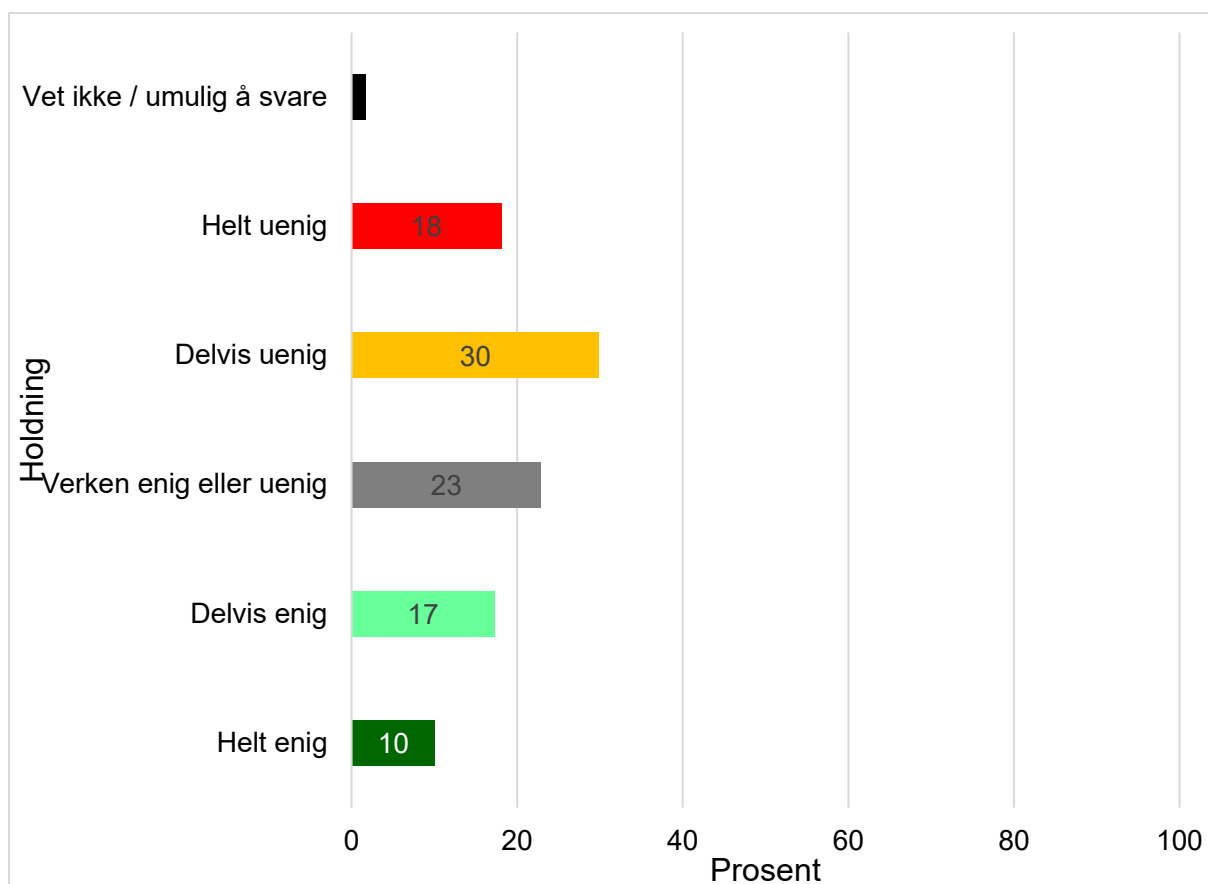
4.3 Norsk kontra utenlandsk opprinnelse

I undersøkelsen ønsket vi å kartlegge hvilken betydning norsk opprinnelse har for forbrukernes valg av jordbruksvarer. Respondentene ble derfor stilt spørsmål om hvorvidt de like gjerne kjøper utenlandske som norske produkter.

Om lag halvparten av respondentene (48 prosent) uttrykte helt eller delvis uenighet i påstanden om at de like gjerne kjøper utenlandske som norske jordbruksvarer. Av disse svarte 18 prosent at de var helt uenige, mens 30 prosent var delvis uenige. Til sammen var 27 prosent helt eller delvis enige – fordelt på 10 prosent helt enige og 17 prosent delvis enige. 23 prosent valgte et nøytralt svaralternativ. Resultatene viser dermed at en klart større andel av befolkningen tar avstand fra påstanden enn de som stiller seg positive til den.

Holdningene til kjøp av utenlandske matvarer varierte med kjønn, alder, utdanningsnivå og inntekt. Kvinner var i større grad enn menn uenige i påstanden. Det samme gjaldt eldre sammenlignet med yngre. Respondenter med høy utdanning og høy inntekt uttrykte også i mindre grad enighet med påstanden.

I kommentarfeltet til undersøkelsen ble det reist kritikk mot at spørsmålet ikke skilte mellom ulike typer jordbruksvarer (se vedlegg 2). Det ble blant annet påpekt at holdninger kan variere avhengig av om det gjelder kjøtt, meieriprodukter, frukt eller grønnsaker. Hensikten med spørsmålet var imidlertid ikke å kartlegge preferanser for spesifikke varegrupper, men å få et overordnet inntrykk av i hvilken grad norsk opprinnelse oppleves som viktig blant forbrukerne.

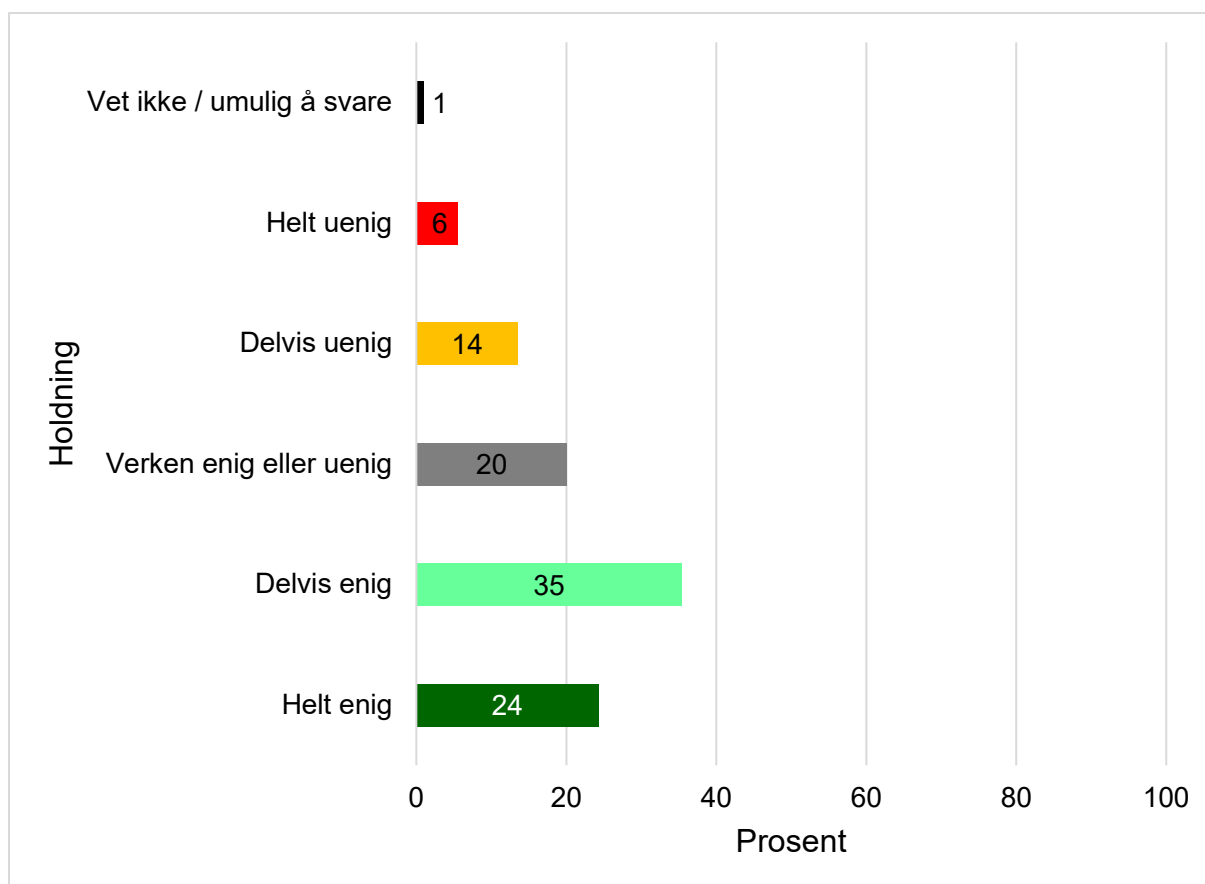
Figur 4-14: Holdninger til påstanden «Jeg kjøper like gjerne utenlandske som norske jordbruksvarer».
Prosent. N = 2 069.

4.4 Valg av norsk mat ved høyere pris

Flere undersøkelser viser at stadig flere aktivt velger mat som er produsert i Norge (Bugge & Schjøll 2021, 2023; Schjøll 2017). Ifølge Norske Spisefakta har andelen økt jevnt det siste tiåret, og i 2023 svarte 52 prosent at norsk opprinnelse er spesielt viktig for dem – en økning på 9 prosentpoeng siden 2021. Med dette som utgangspunkt ønsket vi å finne ut i hvilken grad folk foretrekker norske matvarer - også når disse koster litt mer.

Resultatene viser at 59 prosent enten var helt eller delvis enige i at de foretrekker å kjøpe norskprodusert mat selv om den er dyrere. Av disse svarte 24 prosent at de var helt enige, mens 35 prosent var delvis enige. Samtidig oppga 19 prosent at de var helt eller delvis uenige, og 20 prosent stilte seg nøytrale.

Holdningene til norske matvarer varierte med faktorer som kjønn, alder, inntekt og bosted. Kvinner, eldre, personer med høy inntekt og beboere i rurale kommuner uttrykte i større grad en preferanse for norske produkter, selv når prisen var høyere.

Figur 4-4: Holdninger til påstanden «Jeg foretrekker å kjøpe norske varer, selv når de koster litt mer».
Prosent. N = 2 085.

Denne preferansen for norske produkter, selv ved høyere pris, har imidlertid vist tegn til å svekkes over tid. I Ipsos Norske Spisefakta (publisert i 2024, med datainnsamling i 2023) oppga 76 prosent at de foretrakk norskprodusert mat selv om den kostet mer. I vår undersøkelse, gjennomført to år senere, var altså andelen 59 prosent – en nedgang på 17 prosentpoeng.

Denne utviklingen kan trolig ses i sammenheng med endrede økonomiske rammevilkår, særlig økte matvarepriser. Ifølge tall fra SIFO bruker norske husholdninger nå vesentlig mer på mat enn tidligere, noe som kan ha påvirket forbrukernes betalingsvilje for norskproduserte varer (Ansteensen & Alecu 2024).

4.5 Betalingsvilje for norskprodusert mat etter varegruppe

Et annet mål på hvor viktig norskprodusert mat er for forbrukerne, er i hvilken grad de er villige til å betale mer for slike varer. De siste tiårene har matutgiftene utgjort en stadig mindre andel av husholdningsbudsjettet. Denne utviklingen har gitt forbrukerne større handlingsrom til å velge matvarer basert på egne preferanser og verdier. Tall fra Ipsos Spisefakta (2023) viser at mange forbrukere er villige til å betale mer for mat med norsk opprinnelse, særlig når det gjelder kvalitet, bærekraft og støtte til norsk landbruk.

Som vist over, svarte 59 prosent at de var helt eller delvis enige i at de foretrakk å kjøpe norske varer, selv om de koster mer enn utenlandske alternativer. For å undersøke dette nærmere, ba vi

respondentene ta stilling til hvor mye mer de er villige til å betale for utvalgte norskproduserte mat- og drikkevarer sammenlignet med tilsvarende importerte produkter.

Betalingsvillighet kan ikke nødvendigvis tolkes som et konkret uttrykk for hva forbrukerne faktisk vil betale i en kjøpsituasjon. Snarere kan det forstås som et mål på hvilke verdier og prioriteringer som ligger til grunn for forbrukernes valg – som tillit til produktets opprinnelse, kvalitet, bærekraft og samfunnsmessige betydning.

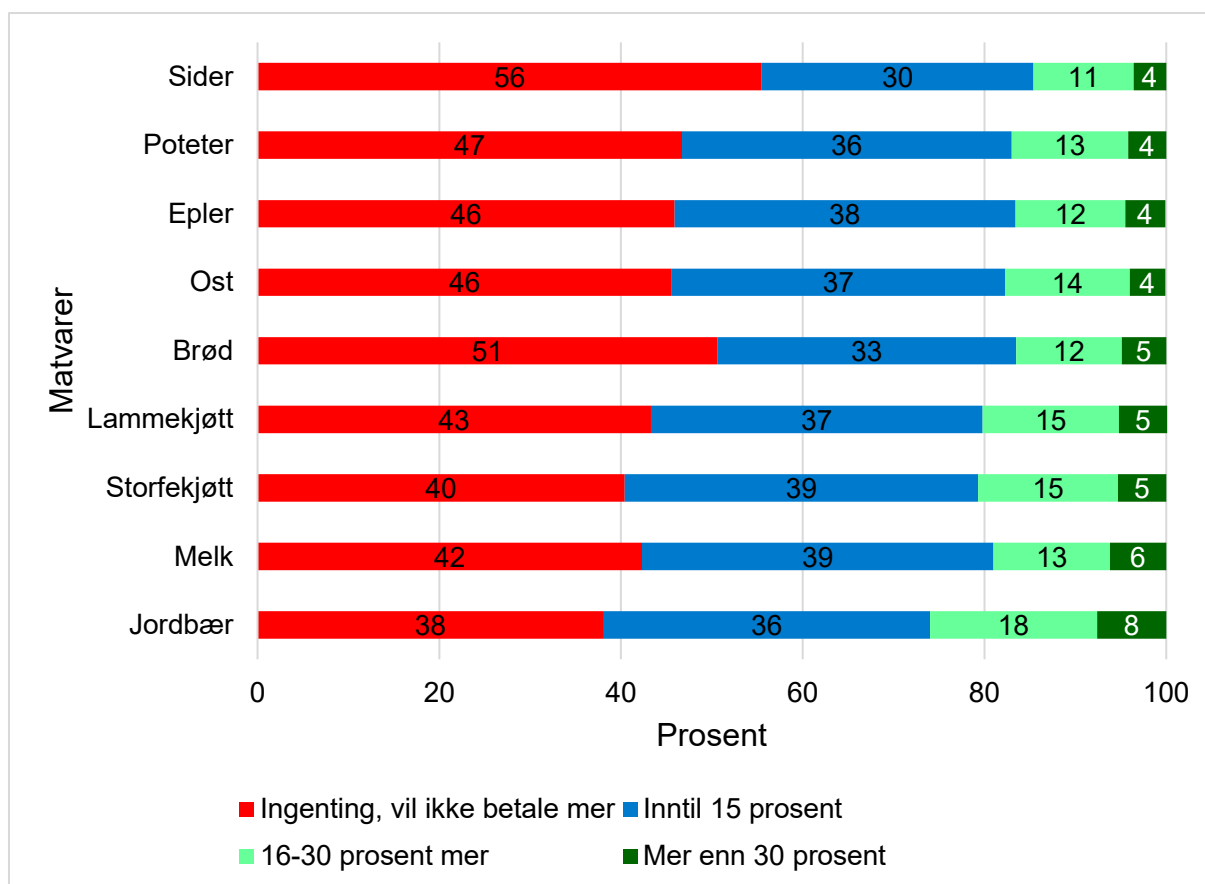
Resultatene fra undersøkelsen viser at mange forbrukere er villige til å betale noe mer for norskproduserte mat- og drikkevarer sammenlignet med importerte alternativer, men at betalingsvilligheten i hovedsak er moderat. Mellom 30 og 39 prosent oppga at de kunne betale inntil 15 prosent mer, mens en mindre andel var villige til å betale 16 prosent eller mer. Samtidig svarte mellom 38 og 56 prosent at de ikke ville betale noe ekstra.

Andelen som ikke var villige til å betale mer var høyest for sider (56 prosent), brød (51 prosent) og poteter (47 prosent), og lavest for jordbær (38 prosent). For ost og epler var andelen 46 prosent, for lammekjøtt 43 prosent og for melk 42 prosent.

Blant dem som var villige til å betale inntil 15 prosent mer, var andelen høyest for storfekjøtt og melk (39 prosent), etterfulgt av epler (38 prosent), lammekjøtt og ost (37 prosent), jordbær og poteter (36 prosent), brød (33 prosent) og sider (30 prosent).

Andelen som var villige til å betale 16 prosent eller mer var høyest for jordbær (26 prosent), etterfulgt av storfe- og lammekjøtt (20 prosent), melk (19 prosent), ost (18 prosent), brød og poteter (17 prosent), epler (16 prosent) og sider (15 prosent).

Resultatene tyder på at mange forbrukere er positive til norskproduserte varer, men at betalingsviljen i stor grad begrenser seg til et moderat prisnivå. Det er få som er villige til å betale betydelig mer. Dette kan tolkes som et uttrykk for at forbrukerne verdsetter norsk opprinnelse, men at pris fortsatt er en viktig faktor i kjøpsbeslutningen – særlig for hverdagsprodukter som brød og poteter. Produkter med sterk sesongprofil eller høyere opplevd kvalitet, som jordbær og lammekjøtt, utløser noe høyere betalingsvillighet.

Figur 4-5: «Hvis du har valget mellom norsk og utenlandsk mat, hvor mye mer er du villig til å betale for følgende norskproduserte matvarer?»
Prosent. «Vet ikke» er utelatt. N = 1 958 (poteter), 1 861 (lammekjøtt), 1 911 (storfekjøtt), 1 926 (melk), 1 941 (ost), 1 912 (brød), 1 920 (epler), 1 948 (jordbær) og 1 728 (sider).

4.6 Begrunnelser for å velge norskprodusert mat

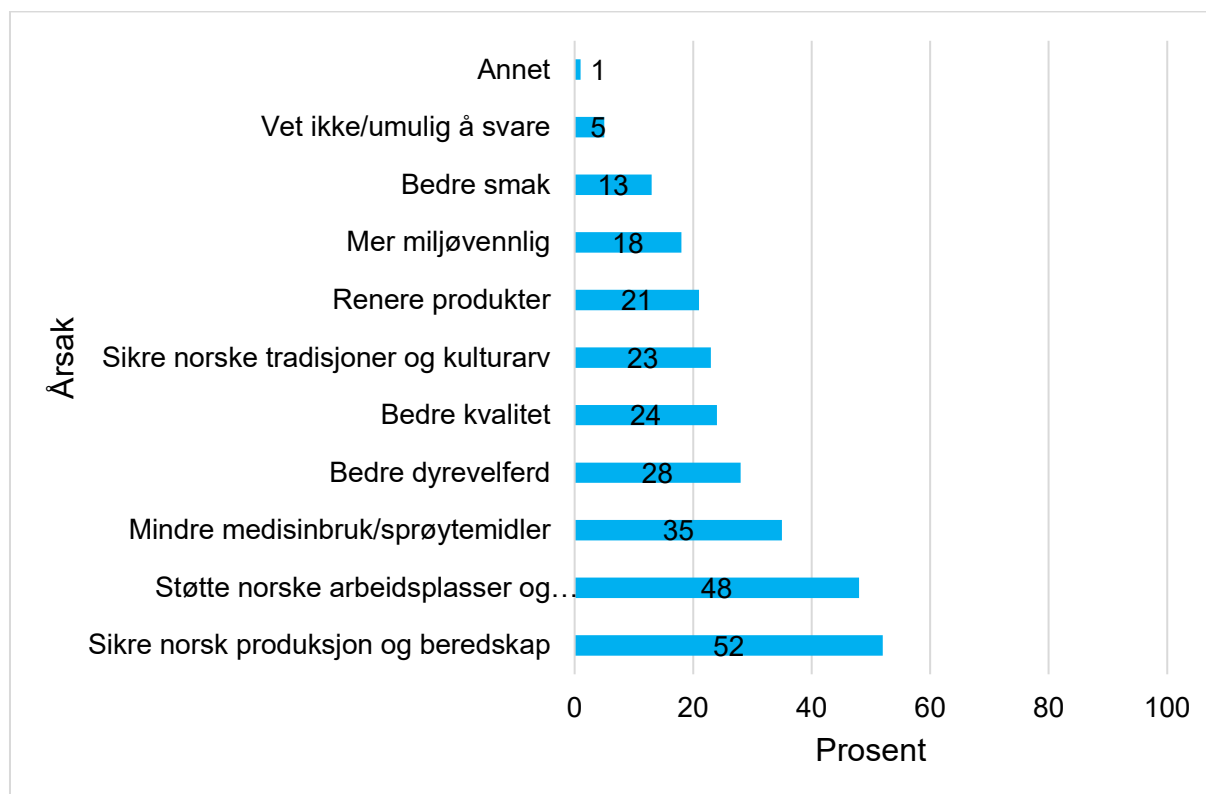
I undersøkelsen ønsket vi å avdekke hva som motiverer forbrukere til å velge norskprodusert mat. Respondentene fikk derfor presentert ulike begrunnelser, og kunne krysse av for inntil tre alternativer. Begrunnelsene omfattet blant annet støtte til norske arbeidsplasser og lokal verdiskaping, sikring av norsk produksjon og beredskap, bedre kvalitet og smak, høyere dyrevelferd og miljøvennlighet, samt bevaring av norske tradisjoner og kulturarv.

Svarene fordelte seg på et bredt spekter av motiver, men to hovedtemaer skilte seg tydelig ut: beredskap og verdiskaping. Den mest oppgitte årsaken var ønsket om å sikre norsk matproduksjon og beredskap, som 52 prosent trakk frem. Nesten like mange – 48 prosent – svarte at de valgte norsk mat for å støtte norske arbeidsplasser og bidra til verdiskaping.

Flere respondenter viste også til høy tillit til norsk matproduksjon og bønder. Dette kom til uttrykk gjennom begrunnelser som mindre bruk av medisiner og sprøytemidler (35 prosent), bedre dyrevelferd (28 prosent) og mer miljøvennlig produksjon (18 prosent).

Andre la vekt på kvalitet og smak. 24 prosent mente at norskprodusert mat har bedre kvalitet, 21 prosent beskrev den som renere, og 13 prosent fremhevet bedre smak. I tillegg svarte 23 prosent at de foretrekker norsk mat for å sikre norske tradisjoner og norsk kulturarv.

Samlet viser svarene at forbrukernes valg av norsk mat i stor grad er motivert av samfunnsnyttige hensyn – særlig knyttet til beredskap, arbeidsplasser og tillit til norsk landbruk og matproduksjon.

Figur 4-6: «Hva er årsaken(e) til at du foretrekker norskprodusert mat?»
Prosent. N = 2 043. Respondenten kunne angi flere svar. Derfor summerer ikke tallene seg til 100.

4.7 Oppsummering

Dette kapitlet undersøker norske forbrukeres syn på matsikkerhet, selvforsyning og nasjonal beredskap, med særlig søkelys på holdninger til produksjon og opprinnelse av matvarer. Respondentene ble bedt om å ta stilling til om produksjonen av ulike matvarekategorier i Norge bør økes, reduseres eller opprettholdes, med utgangspunkt i hensyn til leveringssikkerhet, selvforsyning og beredskap.

Mange uttrykker bekymring for norsk selvforsyning. Over halvparten av respondentene er meget eller noe bekymret over mangelfull selvforsyning, mens kun en liten andel (7 prosent) oppgir at de ikke er bekymret.

Resultatene viser bred støtte til økt produksjon av matvarer, særlig innen produktgrupper med lav selvforsyningsgrad. Hele 69 prosent ønsket økt produksjon av grønnsaker, 66 prosent for korn og kornvarer, og 57 prosent for både frukt og bær samt poteter. Samtidig ønsket mellom 41-42 prosent økt produksjon av melk, kjøtt og fisk – kategorier der Norge i stor grad allerede er selvforsynt. Dette kan tolkes som et uttrykk for høy vektlegging av matsikkerhet og et ønske om å styrke nasjonal kapasitet i møte med fremtidige kriser, samt generell støtte til norsk landbruk og redusert importavhengighet.

Kun en liten andel – mellom 2 og 10 prosent – ønsket redusert produksjon, med høyest andel for kjøtt og kjøttvarer (10 prosent), etterfulgt av fisk og sjømat (7 prosent) og melk og meieriprodukter (5 prosent). Undersøkelsen viste også at forbrukerne i liten grad skiller mellom ulike former for

kjøttproduksjon. 40 prosent ønsket økt produksjon av storfe- og lammekjøtt, mens 36 prosent sa det samme om kylling og svin.

Når det gjelder opprinnelse, uttrykte 48 prosent helt eller delvis uenighet i påstanden om at de like gjerne kjøper utenlandske som norske jordbruksvarer. 27 prosent var helt eller delvis enige, mens 23 prosent var nøytrale. Dette indikerer at norsk opprinnelse har betydelig betydning for mange forbrukere. I kommentarfeltet til undersøkelsen kom det frem kritikk om at spørsmålet ikke skilte mellom ulike typer jordbruksvarer, noe et par informanter mente svekket presisjonen i svaralternativene.

Videre viste undersøkelsen at 59 prosent foretrekker å kjøpe norskprodusert mat selv om den er dyrere, men betalingsviljen er i hovedsak moderat. Mellom 30 og 39 prosent var villige til å betale inntil 15 prosent mer for norskproduserte varer, mens en mindre andel var villige til å betale 16 prosent eller mer. Samtidig oppga mellom 38 og 56 prosent at de ikke ville betale noe ekstra, med høyest andel for sider, brød og poteter, og lavest for jordbær.

Motivene for å velge norskprodusert mat fordelte seg på et bredt spekter, men to hovedtemaer skilte seg ut: beredskap og lokal verdiskaping. 52 prosent ønsket å sikre norsk matproduksjon og beredskap, mens 48 prosent ønsket å støtte norske arbeidsplasser. Andre viktige begrunnelser inkluderte tillit til norsk produksjon (mindre bruk av medisiner og sprøytemidler, bedre dyrevelferd og miljøvennlighet), samt kvalitet, smak og bevaring av kulturarv.

Samlet sett viser funnene at norske forbrukere har sterke preferanser for norskprodusert mat, motivert av samfunnsnyttige hensyn og tillit til nasjonal produksjon. Samtidig spiller pris en viktig rolle, særlig for hverdagsprodukter, noe som begrenser betalingsviljen til et moderat nivå.

5. Matarv, mattradisjoner og lokalmat

Matarv – forstått som tradisjonsrike mat- og drikkeprodukter, praksiser og kunnskap overført gjennom generasjoner – har fått økt oppmerksomhet i både forskning og politikk de siste årene. I regjeringens handlingsplan *Oppskrift for mer lokalmat og lokal drikke* fremheves det at vår kulinariske arv bør være en ressurs i utviklingen av Matnasjonen Norge, til glede for både befolkningen og tilreisende (Landbruks- og matdepartementet 2025b). Det legges særlig vekt på å gjøre lokalmat mer tilgjengelig i matkulturen – i serveringsbransjen, dagligvarehandelen og offentlige institusjoner – blant annet gjennom målrettet bruk av offentlige innkjøp.

Tilsvarende perspektiver løftes frem i norske forskningsprogrammer og faglige publikasjoner, hvor det understrekes at tradisjonelle matpraksiser og matkulturelle uttrykk bør bevares og videreføres som en del av nasjonens kulturgrunnlag (Ruralis u.å.b, c; NIBIO u.å.d; Hind 2021).

Dette synet deles også på europeisk nivå. I EUs Framework for Action on Cultural Heritage fremheves kulturarv – inkludert landbrukets kulturelle uttrykk – som en ressurs for å styrke sosial kapital, økonomisk utvikling og miljømessig bærekraft. Kulturarvens rolle i å fremme sosial og kulturell bærekraft er en av fem hovedpilarer i strategien (European Commission 2021).

UNESCOs arbeid med å anerkjenne mattradisjoner som immateriell kulturarv startet i 2010, da blant annet fransk gastronomi og middelhavsdietten ble innskrevet på listen (UNESCO 2025). I desember 2024 fikk Norge sin første innskriving innen mat- og drikkekultur, da norsk seterkultur ble anerkjent som en levende tradisjon med røtter i sesongbasert ressursbruk og naturkunnskap (Norsk Seterkultur 2024). Seterdriften omfatter blant annet melking, ysting og matlaging, og produktene – som rømme, smør og ost – er nært knyttet til håndverk, lokal kunnskap og kulturhistorie. De siste 150 årene har antallet setre i Norge falt dramatisk – fra over 100 000 til under 1 000. I 2023 var kun 750 setre i drift. Med tap av seterkulturen står vi i fare for å miste en over 1 000 år gammel, ubrutt tradisjon for matproduksjon i områder som ikke kan dyrkes. Når setrene forsvinner, gror landskapet igjen, og biologisk mangfold, historier, kunnskap og tradisjoner går tapt.

Mange av produktene fra seterkulturen omtales som lokalmat. Selv om begrepet lokalmat ikke har en entydig definisjon, brukes det i politiske dokumenter og næringsstrategier for å beskrive mat og drikke med lokal identitet, geografisk forankring og særegne kvaliteter. Ifølge Meld. St. 11 (2023–2024) forstås lokalmat som produkter med tilknytning til sted, tradisjon og kultur, ofte produsert i mindre skala med bruk av lokale råvarer og tradisjonelle metoder (Landbruks- og matdepartementet 2024b).

Regjeringens handlingsplan *Oppskrift for mer lokalmat og lokal drikke* utdyper dette ved å peke på tre kjerneelementer ved lokalmat: (1) geografisk nærhet mellom produsent og forbruker, (2) kvalitetsmessige egenskaper ved råvarene og produksjonsmetodene, og (3) tydelig opprinnelse og tradisjon.

Produksjonen skjer ofte i regi av småskalaprodusenter, gårdsbruk eller håndverksbedrifter, og distribusjonen foregår gjerne gjennom korte verdikjeder som gårdsutsalg, spesialbutikker og lokale markeder. Regjeringen fremhever at lokalmat bidrar til verdiskaping, sysselsetting og aktivitet i distriktene, og har betydning både for reiselivsnæringen og for bevaring og utvikling av norsk matkultur (Landbruks- og matdepartementet 2025b).

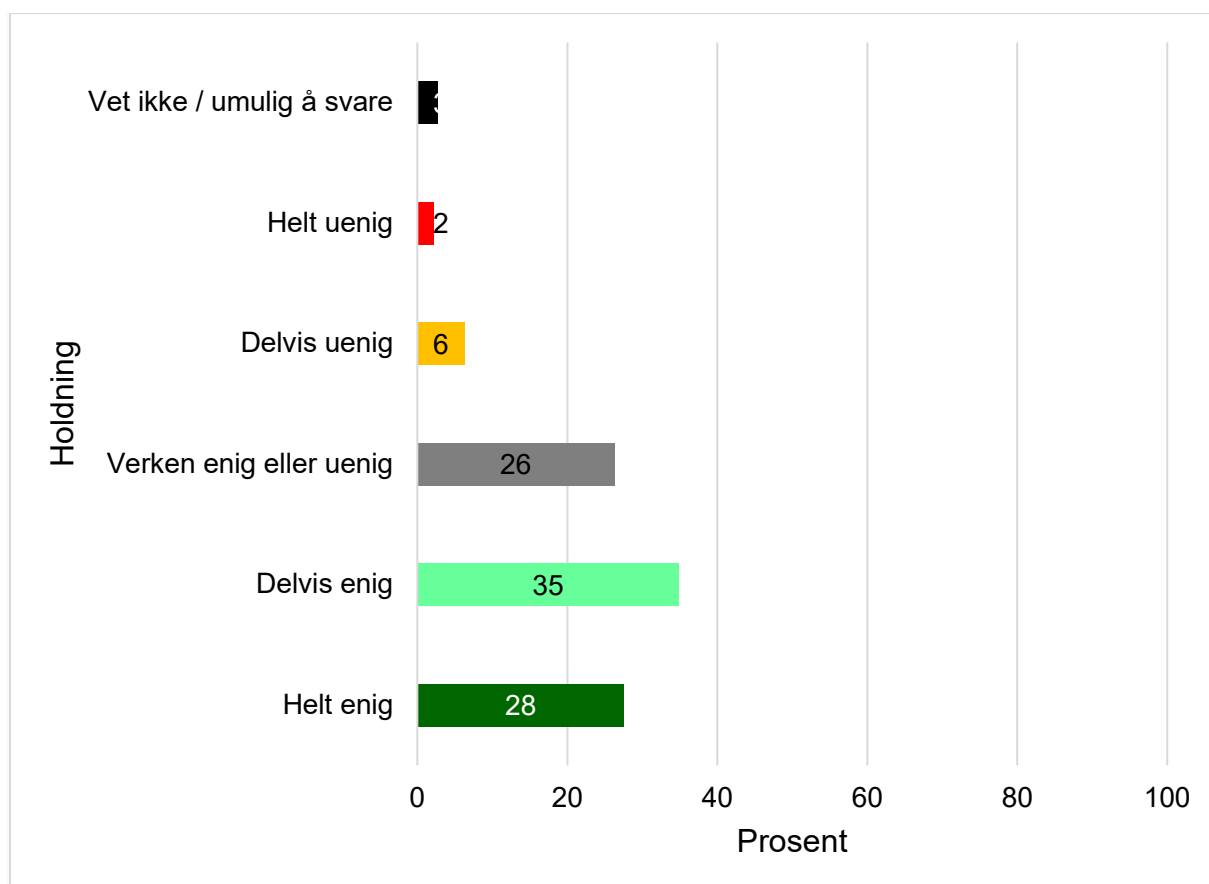
Salget av lokalmat har økt betydelig de siste årene. I 2024 ble det omsatt lokalmat og -drikke for 12,3 milliarder kroner – en vekst på 12,2 prosent fra året før. Økningen gjelder alle salgskanaler, inkludert dagligvare, storhusholdning og direktesalg (op. cit.).

I dette kapitlet rettes oppmerksomheten mot forbrukernes opptatthet av matarv, tradisjons- og lokalmat, og hvordan denne interessen kommer til uttrykk i holdninger og synspunkter.

5.1 Bevaring av matarv og tradisjoner

For å undersøke interessen for og betydningen av norsk matarv og -tradisjoner, ble respondentene bedt om å ta stilling til hvorvidt dette temaet fortjener større oppmerksomhet. Resultatene viser at et klart flertall støtter dette synet. 63 prosent uttrykte enighet, hvorav 28 prosent var helt enige og 35 prosent delvis enige. Kun 8 prosent var uenige, mens 26 prosent forholdt seg nøytrale.

Holdningene til matarv og tradisjoner viste seg å variere med kjønn, alder og bosted. Kvinner uttrykte i større grad støtte enn menn – 32 prosent av kvinnene var helt enige, sammenlignet med 25 prosent av mennene. Støtten økte også med alderen. Blant de yngste (18–29 år) var det kun 14 prosent som var helt enige, mens andelen steg til 37 prosent i den eldste aldersgruppen. Det var også en tydelig geografisk forskjell, der respondenter bosatt i rurale kommuner i større grad støttet utsagnet enn de som bor i urbane.

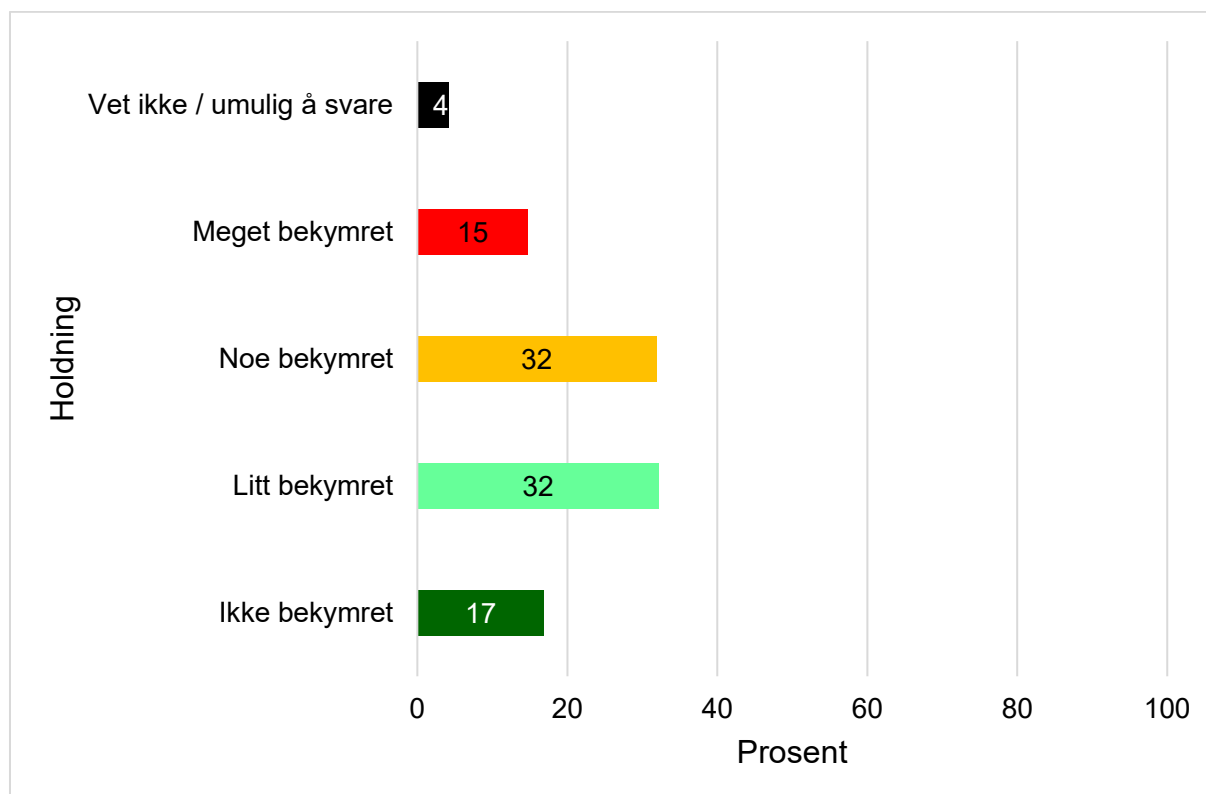

Figur 5-1: Holdninger til påstanden «Det bør gis større oppmerksomhet til vår matarv og -tradisjoner». Prosent. N = 2 085.

5.2 Bekymring for tap av matarv

Nesten halvparten av de spurte uttrykte bekymring for tap av matkulturarv. 15 prosent svarte at de var meget bekymret, mens 32 prosent var noe bekymret. 32 prosent oppga at de var litt bekymret og 17 prosent var ikke bekymret.

Bekymringen varierte med kjønn. Kvinnene var mest bekymret. De hadde også en høyere «vet ikke»-andel. Bekymringen varierte også med utdanning. Folk uten høyere utdanning var mer bekymret enn dem med slik utdanning. Endelig var det slik at folk som bor i rurale kommuner var mer bekymret enn dem som bor i urbane.

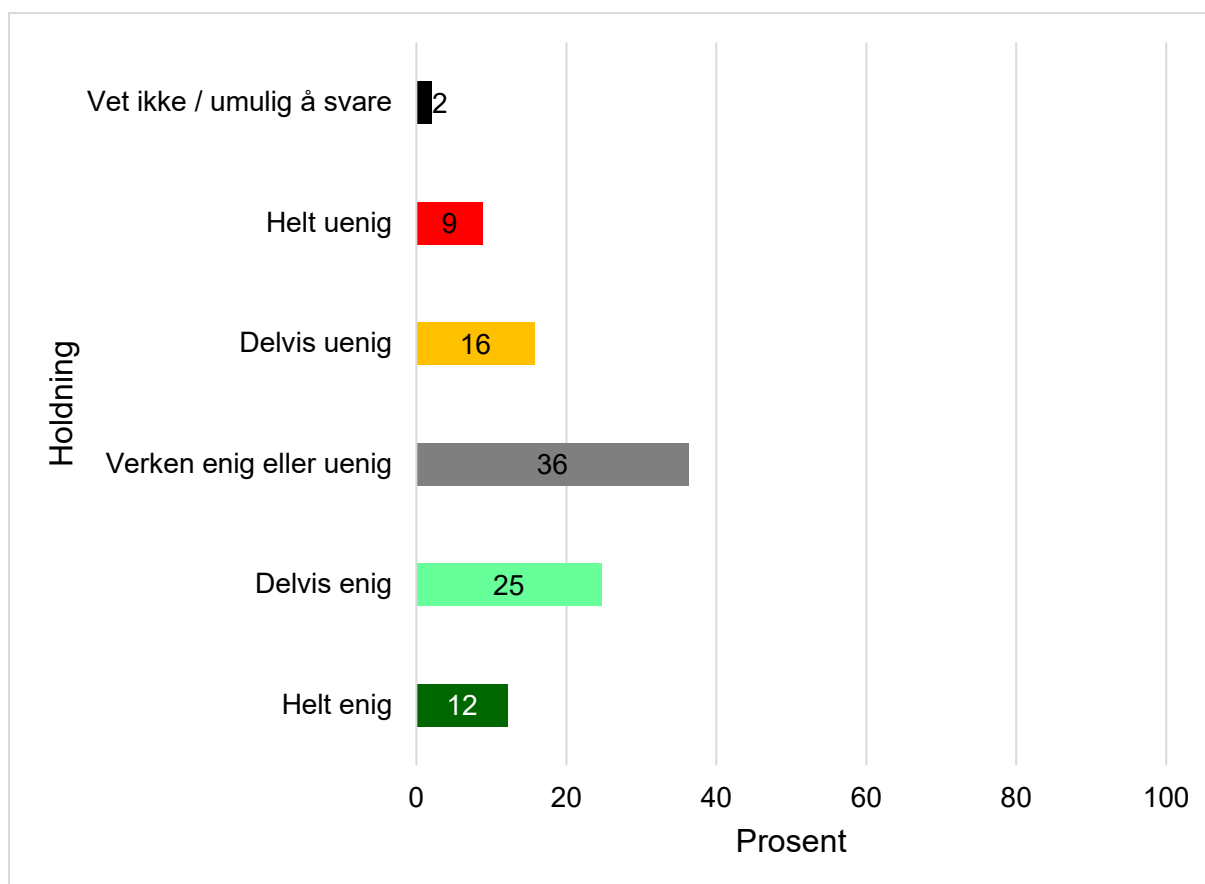

Figur 5-2: «Hvor bekymret er du for tap av matkulturarv?»
Prosent. N = 2 068.

5.3 Holdninger til tradisjonsmat

Respondentene ble også spurt om de i løpet av de siste par årene har fått økt interesse for tradisjonsmat. Til sammen svarte 37 prosent bekreftende – 12 prosent var helt enige, mens 25 prosent var delvis enige. På den andre siden var 25 prosent uenige, fordelt på 9 prosent som var helt uenige og 16 prosent som var delvis uenige. En betydelig andel, 36 prosent, stilte seg nøytrale.

Svarene viste tydelige forskjeller basert på alder, utdanning og bosted. Andelen som oppga økt interesse for tradisjonsmat økte med alderen. Blant de yngste respondentene (18–29 år) var 30 prosent enige, mens andelen steg til 43 prosent blant de eldste. Det var også en tendens til at personer med lavere utdanning og de som bor i rurale kommuner i større grad uttrykte økt interesse for tradisjonsmat.

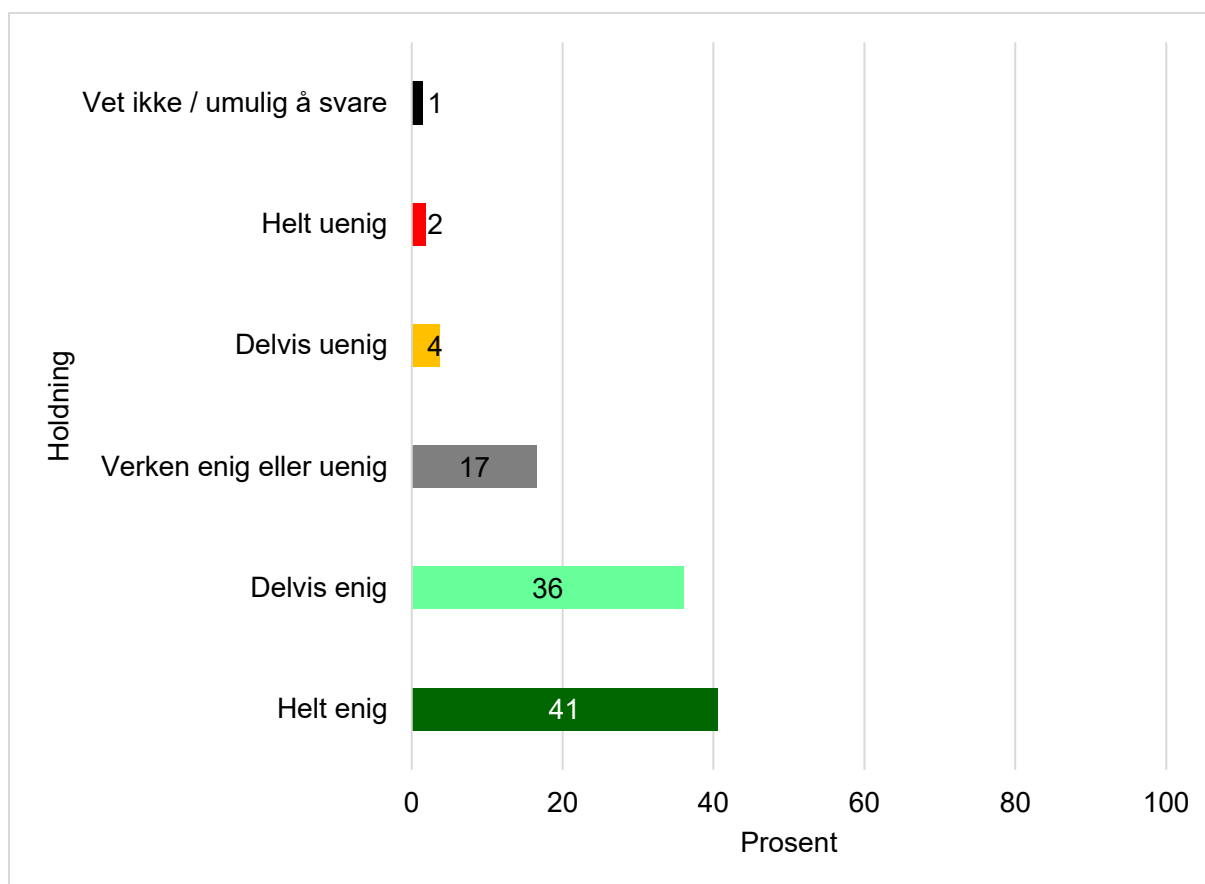

Figur 5-3: Holdninger til påstanden «Jeg har fått økt interesse for tradisjonsmat de seneste par årene».
Prosent. N = 2 085.

5.4 Holdninger til lokalmat

I undersøkelsen ble deltakerne bedt om å vurdere i hvilken grad de mener vi bør spise mer lokalmat. Totalt svarte 77 prosent at de var helt eller delvis enige – fordelt på 41 prosent som var helt enige og 36 prosent som delvis enige. Kun 6 prosent uttrykte uenighet, mens 17 prosent stilte seg nøytrale.

Holdningene til lokalmat var påvirket av kjønn, alder og bosted. Blant kvinnelige respondenter svarte 46 prosent at de var helt enige, sammenlignet med 36 prosent blant menn. Eldre deltakere uttrykte i større grad støtte til økt forbruk av lokalmat enn yngre, og personer bosatt i rurale kommuner var mer positive enn dem som bor i byer.

Figur 5-4: Holdninger til påstanden «Vi bør spise mer lokalprodusert mat».
Prosent. N = 2 085.

5.5 Oppsummering

Dette kapittelet undersøker hvordan forbrukernes interesse for norsk matarv, tradisjonsmat og lokalmat kommer til uttrykk i deres holdninger. Funnene viser bred støtte til bevaring og fremheving av norske mattradisjoner. Totalt 63 prosent mener at norsk matarv fortjener større oppmerksomhet, mens kun 8 prosent er uenige. Bekymring for tap av matkulturarv er utbredt. Nesten halvparten av de spurte er ganske eller meget bekymret for tap av matarv, mens 17 prosent ikke er bekymret.

Interessen for tradisjonsmat har økt for mange de siste årene. 37 prosent oppgir at de har fått større interesse, mens 25 prosent er uenige og 36 prosent nøytrale. Økt interesse er særlig utbredt blant respondenter med tilknytning til distriktene.

Lokalmat engasjerer bredt. 77 prosent mener vi bør spise mer lokalmat, og bare 6 prosent er uenige. Støtten er sterkest blant personer utenfor byene og i grupper med høyere alder.

Samlet sett viser undersøkelsen at norsk matarv, tradisjonsmat og lokalmat har stor oppslutning i befolkningen. Matens betydning strekker seg utover det kulinariske – den oppleves som viktig for identitet, tilhørighet og samfunnsutvikling.

6. Landbruks- og matpolitikk i forbrukernes hverdag

I dette kapitlet undersøker vi hvordan landbruks- og matpolitiske mål og problemstillinger gjenspeiles i forbrukernes praksis, preferanser og prioriteringer. Vi ser nærmere på hvordan politiske føringer knyttet til beredskap, ernæring og bærekraft reflekteres i befolkningens matvalg og holdninger.

Et sentralt tema er i hvilken grad folk har fulgt myndighetenes anbefalinger om egenberedskap, og hvordan kostholdet samsvarer med nasjonale mål for ernæring og miljø. Spesielt belyses etterlevelsen av de reviderte kostrådene, med vekt på anbefalingen om å redusere inntaket av rødt kjøtt.

Videre analyserer vi trekk ved nordmenns spisemønstre, blant annet hvor mange som identifiserer seg som altetende, og hvordan ulike grupper forholder seg til matens opprinnelse og sammensetning. Kapitlet tar også for seg hvordan prisutviklingen på matvarer og endringer i husholdningenes økonomi de siste årene har påvirket kostholdet og matvanene.

6.1 Faktorer som vektlegges ved matinnkjøp

Svarene på spørsmålet om hvilke faktorer som vektlegges ved kjøp av mat, viser at flere av de tendensene som har vært tydelige de siste årene, nå har blitt ytterligere forsterket. Et flertall av respondentene legger spesielt vekt på ferske og friske råvarer (53 prosent), og en betydelig andel foretrekker mat som oppleves som naturlig (26 prosent). Gode smaksegenskaper trekkes også frem som viktig av 41 prosent.

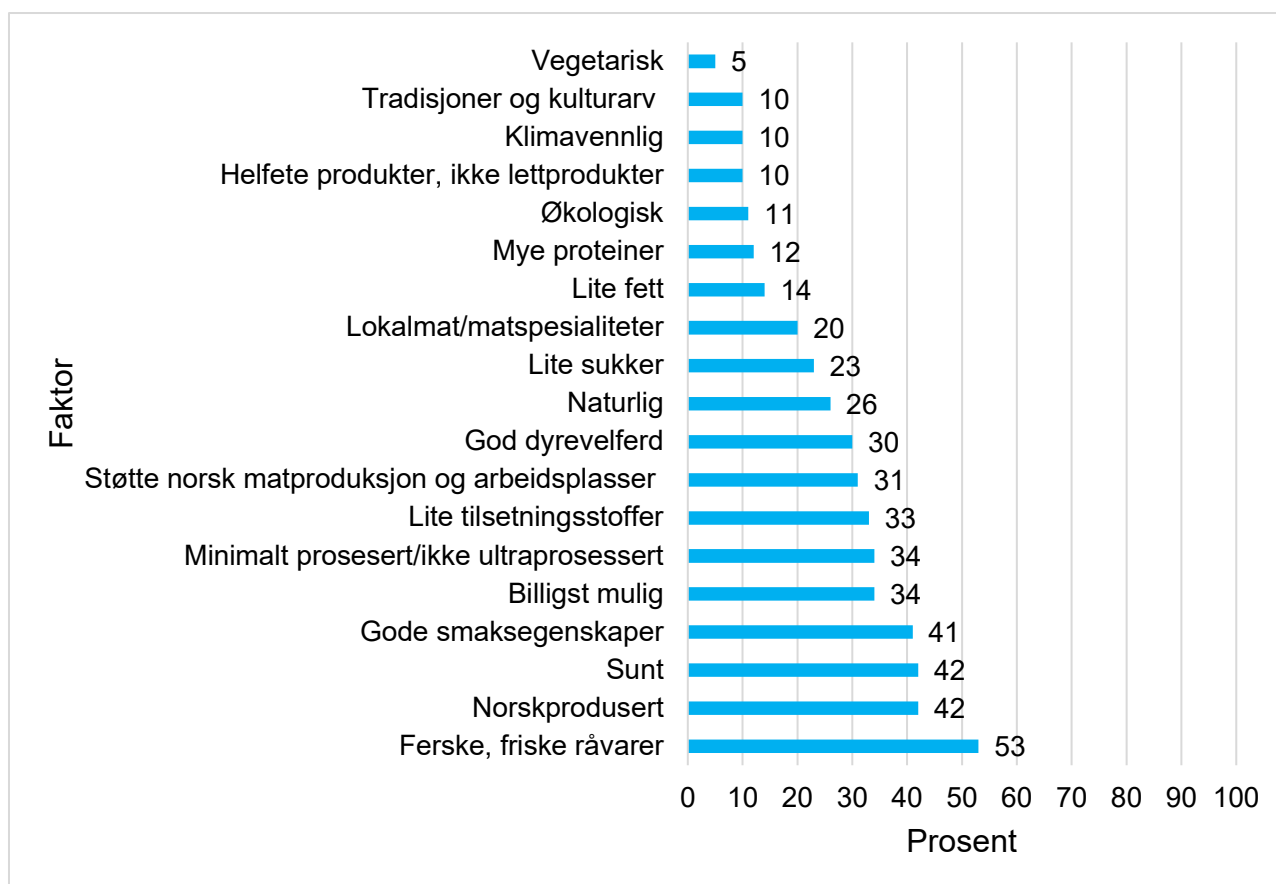
Matens opprinnelse har fått økt oppmerksomhet. 42 prosent oppgir at det er viktig for dem at maten er produsert i Norge, og 31 prosent legger vekt på at kjøpet bidrar til å støtte norsk matproduksjon og norske arbeidsplasser. Færre fremhever lokalmat (20 prosent) og tradisjoner og kulturarv (10 prosent) som spesielt viktige faktorer.

Når det gjelder helse, viser resultatene en viss stabilisering. Andelen som legger spesielt vekt på at maten de kjøper er sunn, er noe lavere enn i tidligere undersøkelser (42 prosent). Fra 2015 til 2023 varierte denne andelen mellom 53 og 56 prosent i Ipsos Norske Spisefakta (Ipsos 2022). Flest respondenter er opptatt av å redusere innholdet av tilsetningsstoffer (33 prosent) og sukker (23 prosent). 14 prosent legger vekt på lavt fettinnhold, mens 10 prosent foretrekker helfete produkter fremfor lettprodukter. 12 prosent oppgir at de legger spesielt vekt på høyt proteininnhold.

Pris er også en viktig vurderingsfaktor, men andelen som oppgir dette varierer med hvordan alternativet er formulert. I vår undersøkelse svarte 34 prosent at de la vekt på å kjøpe mat som er *billigst mulig*. I Norske Spisefakta var det en langt høyere andel som la vekt på at maten de kjøper har lav pris, og denne andelen økte fra 54 til 64 prosent i perioden 2021 til 2023. Forskjellen i tallene tyder på at *lav pris* oppfattes som et mer moderat og bredt relevant kriterium enn *billigst mulig*.

Vår undersøkelse viser, i likhet med Norske Spisefakta, at dyrevelferd er noe mange legger vekt på. 30 prosent oppgir at dette er en spesielt viktig faktor ved matvalg.

Vegetariske alternativer vektlegges av en mindre andel (5 prosent), mens 10–11 prosent oppgir at de legger spesiell vekt på at maten er økologisk eller klimavennlig. Det er også verdt å nevne at hele 34 % er opptatt av at maten er minimalt prosessert eller ikke ultraprosessert. Det må bety at debatten om slik mat har nådd mange.

Figur 6-1: «Når du kjøper mat til deg selv og din husholdning, hvilke av de nevnte faktorene legger du spesielt vekt på?»
Prosent. Ingenting spesielt er utelatt. N = 2 085.

6.2 Oppfatninger om kjøttinntak og kostråd

I 2024 lanserte Helsedirektoratet nye nasjonale kostråd, basert på det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget fra «Nordic Nutrition Recommendations» (NNR) 2023. Målet med rådene er å fremme god helse og samtidig støtte opp under mer bærekraftige matvaner. Et av de mest omdiskuterte punktene er anbefalingen om å redusere inntaket av rødt kjøtt til 350 gram ukentlig. Den nye grensen tilsvarer én til to kjøttmiddager i uken, og innebærer at plantebaserte alternativer, fisk, sjømat og belgfrukter bør prioriteres oftere (Helsedirektoratet 2024c).

Sammenlignet med tidligere retningslinjer representerer dette en tydelig innstramming, og anbefalingen har utløst omfattende debatt – både i fagmiljøer og i offentligheten. Kritikken har blant annet vært rettet mot det vitenskapelige grunnlaget, der det hevdes at det er manglende samsvar mellom komiteens anbefaling og den oppsummeringsstudien som ligger til grunn (Kolby et al. 2023). Flere politiske aktører har også uttrykt skepsis, og det er stilt spørsmål ved hvor realistisk det er å få befolkningen til å endre matvaner i tråd med rådene. Daværende landbruks- og matminister uttalte i 2023: «Middag uten kjøtt? Da er det ikke middag», noe som illustrerer den kulturelle motstanden mot kjøttreduksjon (Bugge & Alfnes 2018; Bugge 2023b; Gilbrant & Suvatne 2023; Hafstad & Vetter 2024).

Selv om Norge har et moderat kjøttforbruk sammenlignet med mange andre land, viser statistikk og forbrukerundersøkelser at det faktiske inntaket ligger betydelig over det anbefalte nivået. Det

gjennomsnittlige ukentlige forbruket av rødt kjøtt (storfe og svin) er på rundt 655 gram – altså langt over den anbefalte grensen på 350 gram (Animalia 2024; AgriAnalyse 2025).

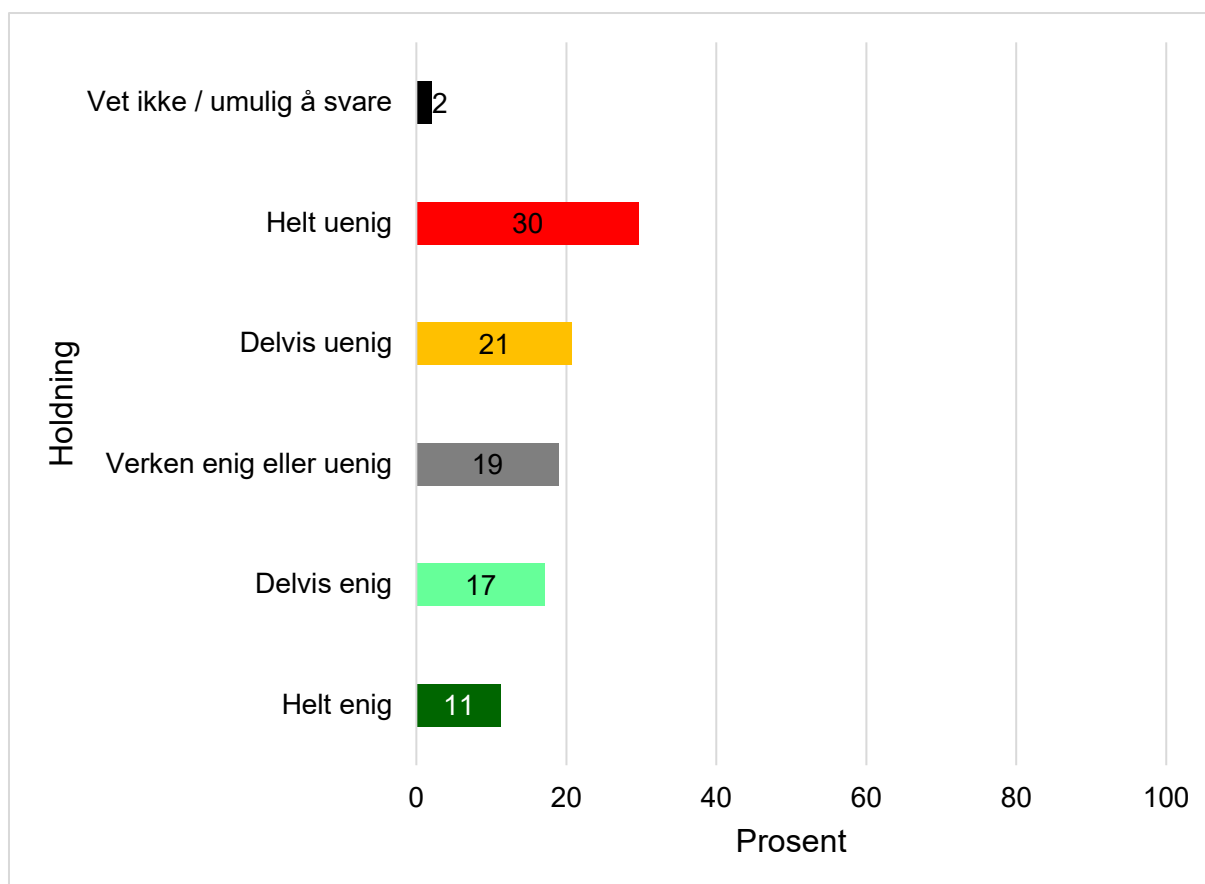
Dette peker på et tydelig gap mellom kostrådernes intensjoner og befolkningens faktiske spisevaner. I vår undersøkelse ønsket vi derfor å kartlegge i hvilken grad folk selv opplever at de følger anbefalingen om redusert kjøttinntak.

Kun 11 prosent av respondentene var helt enige i at de følger anbefalingen om redusert inntak av rødt kjøtt, mens 17 prosent var delvis enige. Ytterligere 19 prosent stilte seg nøytrale. Til sammen utgjør dette under halvparten av utvalget. På motsatt side svarte 30 prosent at de var helt uenige, og 21 prosent at de var delvis uenige i at de følger anbefalingen. Dette tyder på at en betydelig andel av befolkningen ikke opplever at de etterlever rådene om kjøttreduksjon.

Kjønn, alder, utdanning og inntekt hadde betydning for hvorvidt respondentene oppga å følge anbefalingene. En større andel menn (59 prosent) enn kvinner (43 prosent) var helt eller delvis uenige i at de følger rådene. Tilsvarende var 36 prosent av kvinnene, mot 22 prosent av mennene, helt eller delvis enige.

Respondenter i den yngste aldersgruppen (18–29 år) og den eldste (60 år og eldre) var mer tilbøyelige til å være enige i at de følger anbefalingene, med henholdsvis 32 og 34 prosent som uttrykte enighet. I aldersgruppene 30–44 år og 45–59 år var andelen lavere, på henholdsvis 25 og 26 prosent. Samtidig var andelen som var helt uenige høyere i disse midterste aldersgruppene (59–60 prosent), sammenlignet med 43–44 prosent blant de yngste og eldste.

Utdanningsnivå spilte også en rolle. Blant personer med lavere utdanning var 38 prosent helt uenige i at de følger kostrådene, mot 26 prosent blant dem med høyere utdanning. Samtidig var det en høyere andel med høyere utdanning (32 prosent) enn med lavere utdanning (25 prosent) som var helt enige i at de følger anbefalingene.

Figur 6-2: Holdninger til påstanden «Jeg følger de nye kostrådene om å spise maksimalt 350 gram rødt kjøtt (f.eks. filet, kjøttdeig, kotelett, skinke av svin, storfe og lam) ukentlig. Den beregnede mengden kjøtt uten bein per person til middag er 150-200 gram (maks. 1-2 kjøttmiddager per uke). Prosent. N = 2 085.

6.3 Interesse for vegetarisk mat

Gjennom hele 2010-tallet økte oppmerksomheten rundt vegetarisk mat betydelig. Flere studier og kartlegginger av matvaner viste en jevn vekst i interessen for plantebaserte alternativer, og både dagligvarebutikker og restaurantmenyer fikk et stadig bredere utvalg av vegetariske produkter. Samtidig var det lite som tydet på en tilsvarende økning i andelen som identifiserte seg som vegetarianere eller veganere (Bugge & Alfnes 2018; Bugge & Henjum 2021; Bugge 2023).

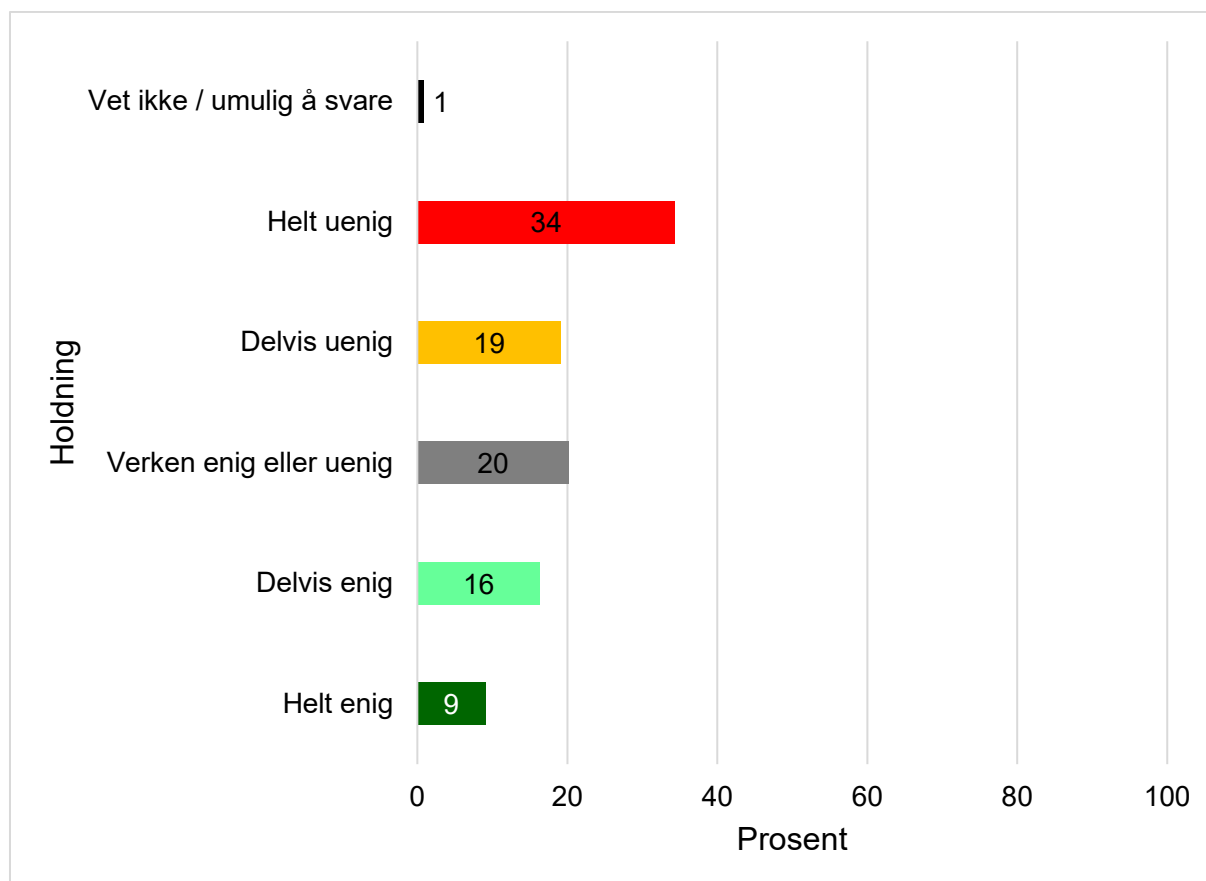
Mot slutten av tiåret, rundt 2020, begynte den tidligere veksten å flate ut. I lys av dette ønsket vi å få et oppdatert bilde av situasjonen i dag. Et spørsmål i vår studie var i hvilken grad folk er interessert i vegetarisk mat. Omtrent én av tre uttrykte interesse – 9 prosent i stor grad og 16 prosent i noen grad. Samtidig svarte over halvparten at de ikke var interessert, med 34 prosent som var helt uenige og 19 prosent som delvis uenige. I tillegg stilte 20 prosent seg nøytrale.

Svarene viser tydelige forskjeller mellom ulike grupper. Kvinner var langt mer positive enn menn: 33 prosent av kvinnene uttrykte interesse, mot 18 prosent av mennene. Blant menn var det hele 42 prosent som avviste interessen fullstendig, mens tilsvarende andel blant kvinner var 28 prosent.

Alder spilte også en rolle. I aldersgruppen 18–29 år var det kun 20 prosent som var helt uenige i at de var interessert i vegetarmat, mens andelen steg til mellom 41 og 43 prosent blant dem over

45 år. Samtidig var 16 prosent av de eldste respondentene (60 år eller eldre) helt enige i at de var interessert – omtrent samme andel som blant de yngste.

Utdanningsnivå hadde også betydning. Blant personer med lavere utdanning svarte 43 prosent at de var helt uenige i at vegetarmat interesserte dem, sammenlignet med 30 prosent blant dem med høyere utdanning. På motsatt side var det flere med høyere utdanning (32 prosent) enn med lavere utdanning (25 prosent) som uttrykte sterk interesse.

Figur 6-3: Holdninger til påstanden «Jeg er interessert i vegetarisk mat».
Prosent. N = 2 085.

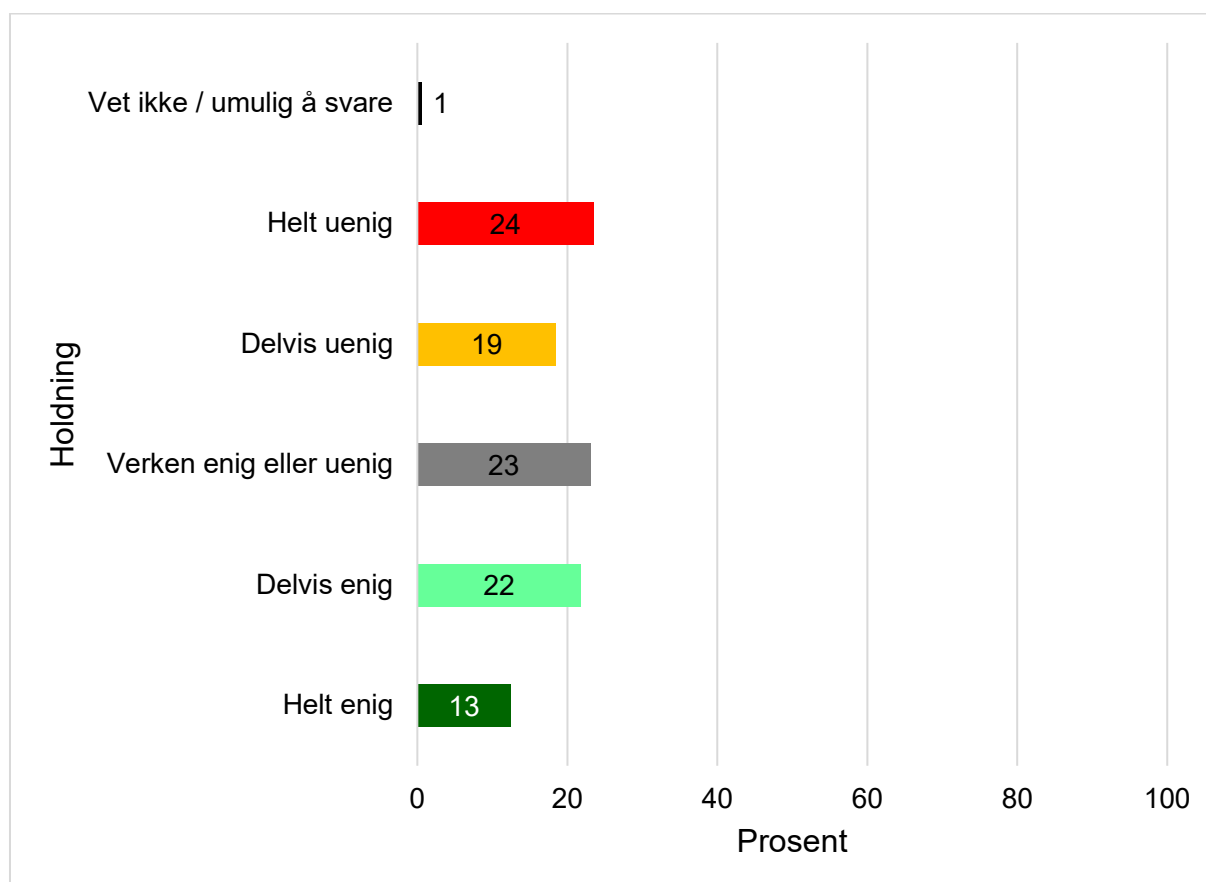
6.4 Holdninger til kjøttreduksjon

Begrepet fleksitarianer ble introdusert i det norske språket i 2016, da det ble kåret til et av årets nyord (NHH 2016). Det beskriver personer som hovedsakelig spiser plantebasert, men som fortsatt inkluderer kjøtt i kostholdet av og til. I disse årene ble også kampanjen *Kjøttfri mandag* introdusert i Norge – en del av en internasjonal bevegelse med røtter tilbake til første verdenskrig i USA, da kjøttmangel førte til oppfordringer om å redusere forbruket. På 2000-tallet fikk kampanjen ny aktualitet, med mål om å redusere kjøttforbruket av hensyn til både helse og miljø. I Norge fikk initiativet støtte fra både offentlige institusjoner og frivillige organisasjoner, og bidro til å løfte plantebasert kosthold inn i den offentlige samtalen (Bugge 2019; Notaker & Bugge kommer). Dagligvarekjeder og kokebøker bidro til å spre budskapet, blant annet gjennom oppskriftssamlinger og menyer under titler som *Kjøttfri mandag* (se f.eks. Aagaard 2016; Meny 2022).

I vår undersøkelse ønsket vi å kartlegge hvor mange som aktivt forsøker å redusere sitt kjøttinntak. Totalt svarte 35 prosent at de gjør dette – 13 prosent var helt enige i påstanden, og 22 prosent delvis enige. Samtidig oppga 42 prosent at de ikke forsøker å redusere kjøttforbruket, hvorav 24 prosent var helt uenige og 19 prosent delvis uenige. 23 prosent stilte seg nøytrale.

Svarene viser tydelige forskjeller mellom ulike grupper. Langt flere menn enn kvinner svarte at de ikke forsøker å redusere kjøttforbruket: 52 prosent av mennene var helt uenige, mot 32 prosent av kvinnene. Skepsisen var størst blant voksne i alderen 40 til 59 år, der 30 prosent var helt uenige i at de forsøkte å begrense kjøttinntaket. Til sammenligning var andelen lavere blant de yngste (18–29 år) og de eldste (60 år eller eldre), med henholdsvis 18 og 21 prosent helt uenige.

Utdanningsnivå hadde også betydning. Blant personer med lavere utdanning svarte 32 prosent at de var helt uenige i at de forsøkte å redusere kjøttinntaket, mot 19 prosent blant dem med høyere utdanning.

Figur 6-4: Holdninger til påstanden «Jeg forsøker å begrense inntaket mitt av kjøtt».
Prosent. N = 2 085.

6.5 Spisemønstre og kostholdsidentitet

Mennesket er altetende og har biologisk evne til å fordøye både plante- og animalsk basert mat. I motsetning til de fleste dyr, som følger faste og instinktive spisemønstre, er menneskers matvalg i stor grad formet av kulturelle, sosiale og teknologiske rammer.

De siste tiårene har det vokst frem økt interesse for alternative kostholdsmønstre, som vegetarianisme, veganisme, fleksitarianisme og pescetarianisme. Vegetarianere unngår kjøtt og fisk, mens veganere også ekskluderer alle animalske produkter, inkludert melk og egg.

Fleksitarianere har et hovedsakelig plantebasert kosthold, men spiser kjøtt av og til. Pescetarianere inkluderer fisk i kostholdet, men ikke kjøtt fra landdyr.

Denne utviklingen har også påvirket matvaremarkedet og serveringstilbudet. I dagligvarehandelen finnes det et bredt utvalg av plantebaserte produkter, som kjøtterstatninger, plantebasert drikke og ferdigretter uten animalske ingredienser. På kafeer og restauranter er det blitt vanlig å tilby kaffe med havre- eller soyadrikk, og mange steder har egne vegetar- og veganmenyer.

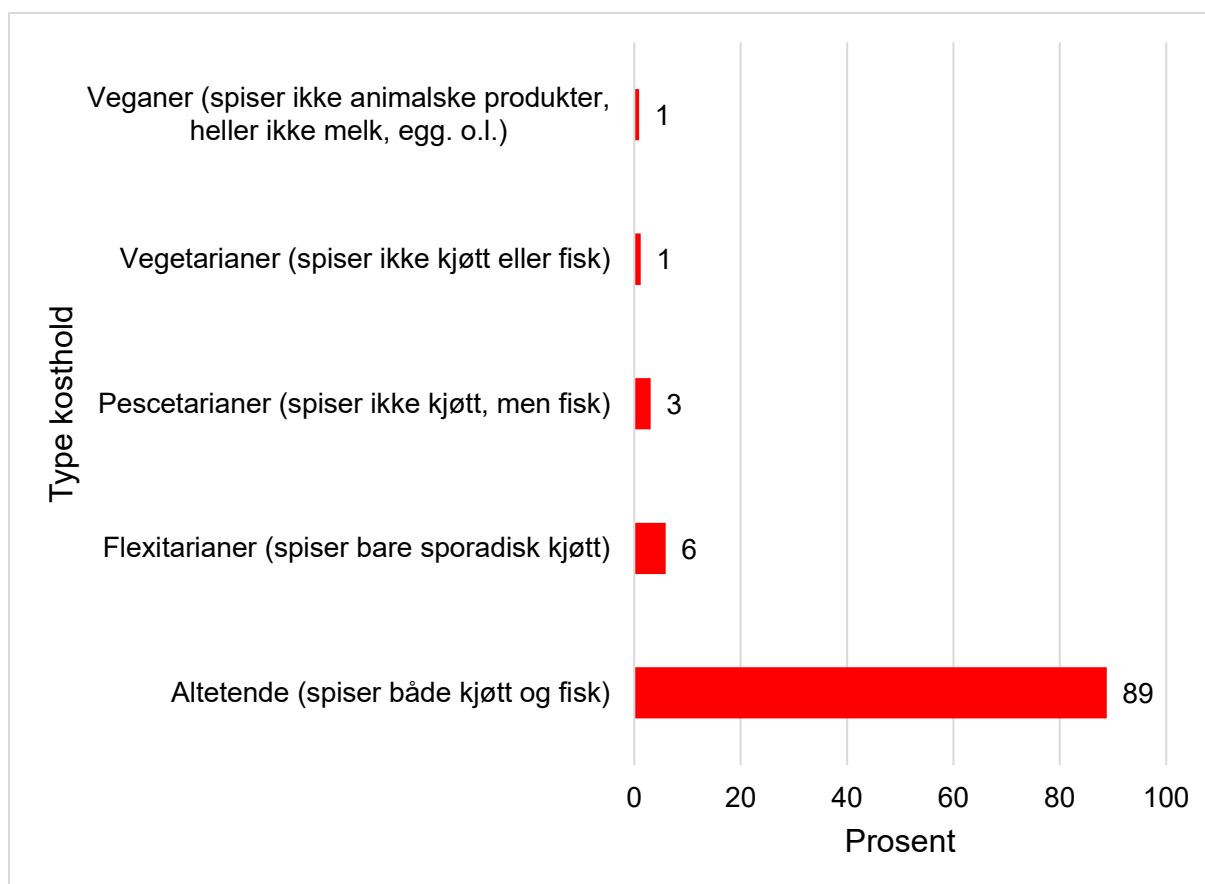
For å få innsikt i hvordan slike kostholdspraksiser faktisk fordeler seg i befolkningen, ba vi respondentene velge den beskrivelsen som best samsvarte med deres eget kosthold. Hele 89 prosent oppga at de spiser både kjøtt og fisk jevnlig, og identifiserer seg dermed som altetende. 6 prosent beskrev seg som fleksitarianere, det vil si at de bare spiser kjøtt sporadisk, mens 1 prosent oppga at de er vegetarianere og 1 prosent at de er veganere. I tillegg svarte 3 prosent at de spiser fisk, men aldri kjøtt – altså pescetarianere.

Sammenlignet med tidligere undersøkelser er det en svak nedgang i andelen som oppgir alternative spisemønstre. Andelen fleksitarianere har gått fra 7 til 6 prosent, og andelen vegetarianere fra 2–3 til 1 prosent (Bugge & Henjum 2021). Selv om forskjellene er små, peker utviklingen i retning av at alternative kostholdspraksiser er i tilbakegang, og at interessen for slike kosthold ser ut til å ha stagnert eller avtatt noe i befolkningen.

Spisemønstrene varierer imidlertid med kjønn, alder og utdanningsnivå. Kjønnsforskjellene er tydelige. En større andel kvinner enn menn beskriver seg som fleksitarianere, altså personer som hovedsakelig spiser plantebasert, men som av og til inkluderer kjøtt i kostholdet.

Alder ser ut til å ha størst betydning for hvordan folk beskriver sine matvaner. Andelen som identifiserer seg som altetende – det vil si at de spiser både kjøtt og fisk – øker med alderen. I den yngste aldersgruppen (18–29 år) oppgir 73 prosent at de er altetende, mens andelen stiger til 94 prosent blant personer over 45 år. Det motsatte mønsteret gjelder for fleksitarianere. 10 prosent av de yngste oppgir dette spisemønsteret, sammenlignet med 4–5 prosent blant de eldre. Også andelen som identifiserer seg som vegetarianere eller veganere er høyest blant de yngste. I aldersgruppen 18–29 år oppgir til sammen 3 prosent at de følger et slikt kosthold, mot tilnærmet ingen i de øvrige aldersgruppene. Når det gjelder pescetarianere – personer som spiser fisk, men ikke kjøtt – er andelen 9 prosent blant de yngste, og 1–2 prosent blant de eldre.

I denne sammenhengen er det verdt å merke seg at tidligere SIFO-studier har vist at yngre under 40 år generelt spiser betydelig mindre fisk og sjømat enn eldre aldersgrupper, både i Norge (Uldahl et al. 2023) og i Tyskland (Tangen et al. 2024). Det kan tyde på at selv om enkelte unge identifiserer seg som pescetarianere, er dette ikke nødvendigvis forbundet med et høyt inntak av fisk. Det ble også registrert en noe høyere andel fleksitarianere blant personer med høyere utdanning.

Figur 6-5: «Hvilken av disse beskrivelsene passer best på ditt kosthold?».
Prosent. N = 1 952.

6.6 Prisvekst påvirker matvaner

De siste årene har norske husholdninger opplevd en markant økning i matvareprisene, noe som har ført til at en større andel av husholdningsbudsjettet nå går til mat og drikke. Ifølge SSB har prisene på mat og alkoholfrie drikkevarer økt med 26 prosent i perioden fra juli 2021 til juli 2024 – en vekst som overstiger den generelle prisstigningen i samme periode. Bare fra juli 2023 til juli 2024 steg prisene i denne kategorien med 4,9 prosent, noe som fortsatt ligger over inflasjonsmålet og indikerer et vedvarende prispress (Sæterdal 2025).

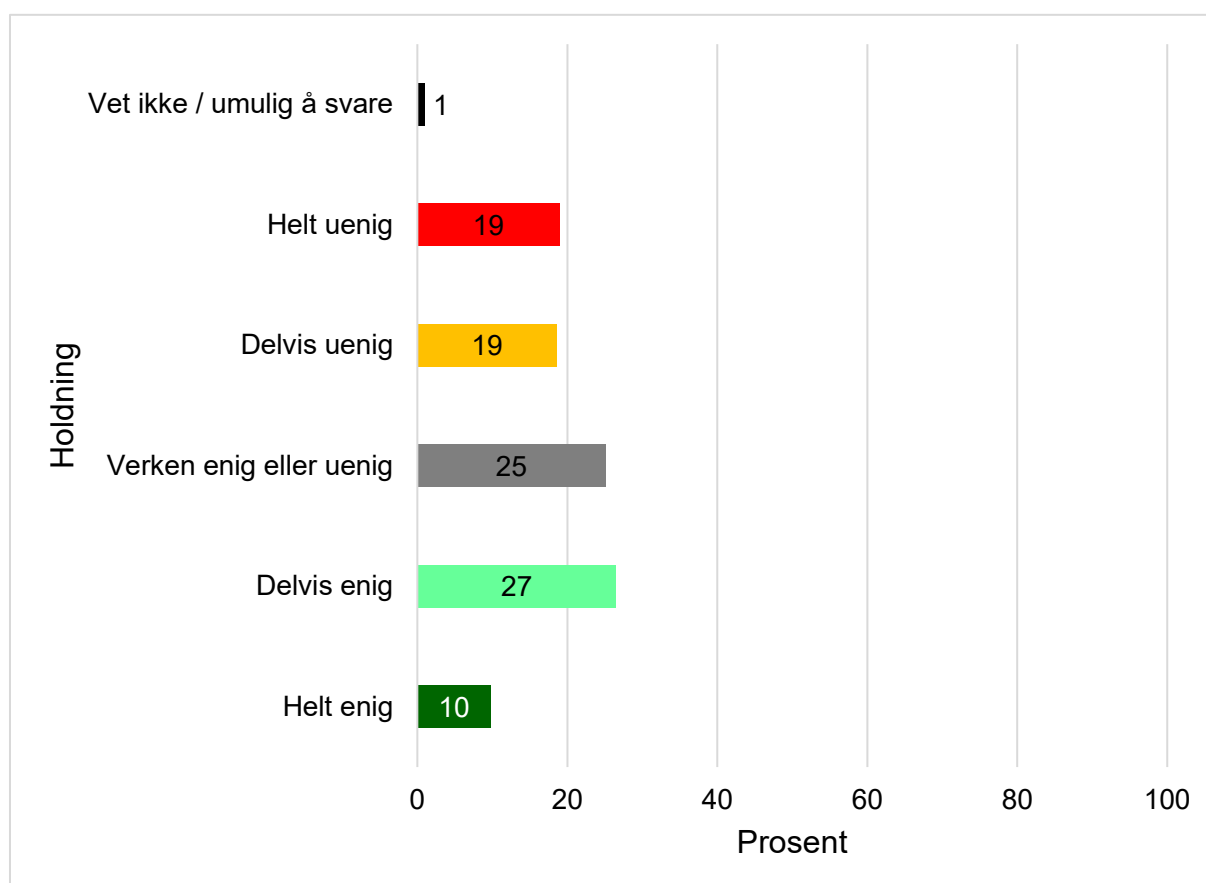
En analyse fra Forbruksforskningsinstituttet SIFO (2024) viser at en gjennomsnittlig husholdning med to voksne og to barn har fått 33 prosent høyere matutgifter siden 2021, uten at forbruksmønsteret nødvendigvis har endret seg. Dette tilsvarer over 44 000 kroner mer i året, eller nærmere 3 700 kroner mer per måned. Prisøkningen har vært særlig merkbar på en rekke basisvarer, inkludert enkelte meieriprodukter, grønnsaker og kjøtt. Selv om prisutviklingen varierer mellom ulike produktkategorier og produsenter, har mange husholdninger merket en tydelig økning i dagligvarekostnadene (Ansteensen & Alecu 2024).

I vår undersøkelse ønsket vi å finne ut om den kraftige prisveksten på mat de siste årene har påvirket folks spisevaner. Respondentene ble derfor bedt om å ta stilling til hvorvidt de økte matvareprisene de seneste to–tre årene har bidratt til store endringer i deres kosthold. Selv om svarene ikke gir innsikt i hvilke konkrete endringer som har skjedd, gir de likevel en indikasjon på at prisutviklingen har hatt betydning for hvordan folk forholder seg til mat og måltider i hverdagen.

Dette samsvarer med tidligere forskning, som viser at begrensede økonomiske ressurser kan ha negative konsekvenser for kostholdet. Ifølge Helsedirektoratets rapport *Utviklingen i norsk kosthold 2024* har personer med lav husholdningsinntekt i gjennomsnitt et kosthold som i mindre grad samsvarer med nasjonale kostråd. Dette innebærer blant annet lavere inntak av frukt, grønnsaker og fisk, og høyere inntak av sukkerholdige og sterkt bearbejdede matvarer (Helsedirektoratet 2025). Når matprisene stiger, kan slike forskjeller forsterkes ytterligere, ettersom økonomiske rammer i større grad begrenser hva folk har mulighet til å prioritere i matveien

Resultatene fra vår undersøkelse viser at mange opplever at prisøkningen på mat har hatt konsekvenser for kostholdet. Totalt 37 prosent svarte at prisveksten de siste to til tre årene i stor grad hadde ført til endringer i hva og hvordan de spiser. Av disse var 10 prosent helt enige, mens 27 prosent var delvis enige. Omtrent like mange, 38 prosent, mente at prisøkningen ikke hadde ført til store endringer, mens 25 prosent stilte seg nøytrale.

Videre analyser viste at husholdningsinntekt var den eneste faktoren som hadde en tydelig sammenheng med svarene. Blant dem med lavere husholdningsinntekt (under 1 million kroner i brutto) oppga 43 prosent at prisøkningen hadde ført til store endringer i kostholdet, sammenlignet med 29 prosent blant dem med høyere inntekt (over 1 million kroner i brutto). Dette tyder på at økonomisk handlingsrom spiller en viktig rolle i hvordan husholdninger tilpasser seg økte matvarepriser.

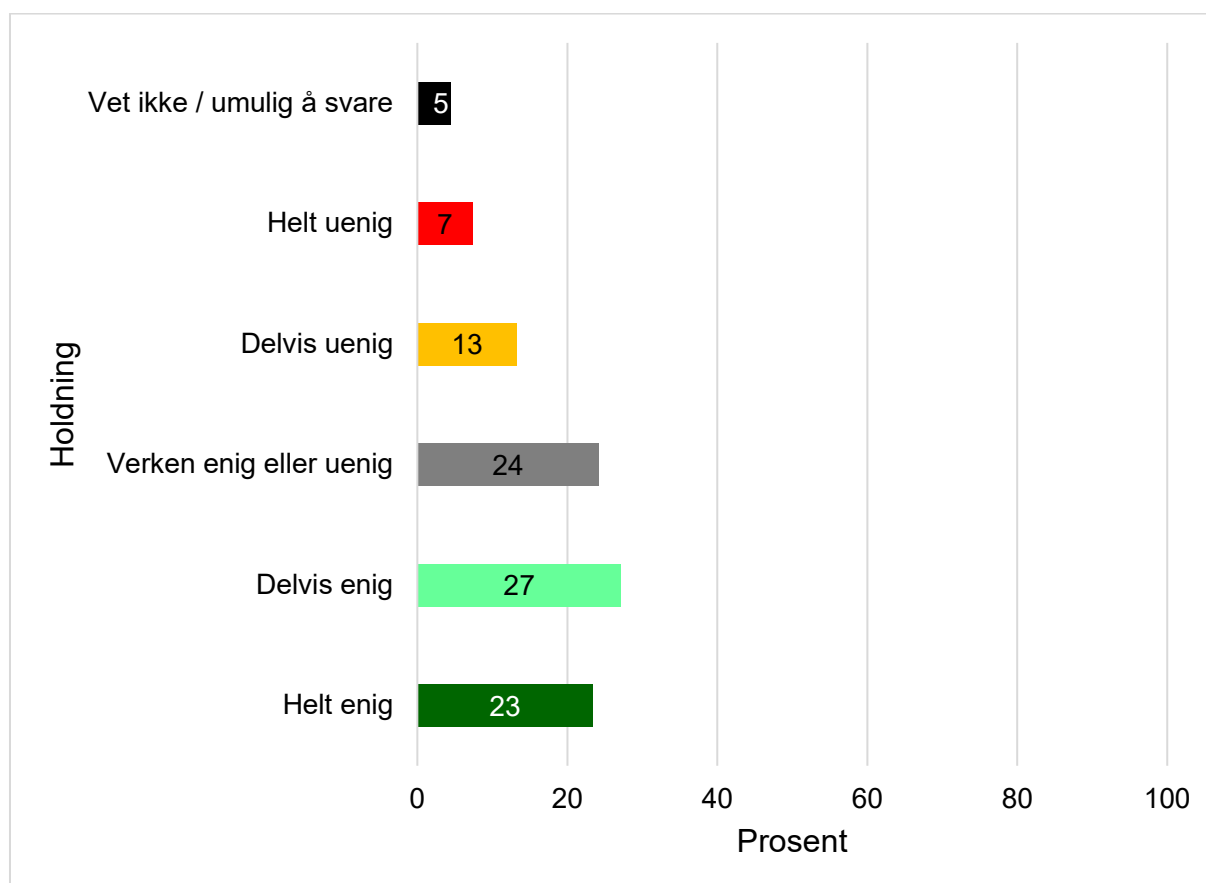
Figur 6-6: Holdninger til påstanden «De økte matvareprisene de seneste to-tre årene har bidratt til store endringer i mitt kosthold».
Prosent. N = 2 085.

6.7 Forbruksmønstre av lokalmat

For å få innsikt i forbruksmønstre knyttet til lokalmat, spurte vi respondentene om de kjøper lokalmat eller kortreist mat med lokal identitet minst 1 gang i måneden. Resultatene tyder på at lokalmat har fått solid fotfeste i befolkningen. Hele 50 prosent svarte at de gjør dette månedlig – hvorav 23 prosent var helt enige i påstanden, og 27 prosent delvis enige. Samtidig var 21 prosent uenige, mens 24 prosent stilte seg nøytrale.

Svarene viste tydelige forskjeller mellom ulike grupper. Flere kvinner (28 prosent) enn menn (22 prosent) var helt enige i at de kjøper lokalmat minst 1 gang i måneden. Eldre respondenter var også mer tilbøyelige til å kjøpe lokalmat regelmessig enn yngre, og personer bosatt i rurale kommuner handlet lokalmat oftere enn dem som bor i byer.

Et lignende mønster kom frem i spørreundersøkelsen Ipsos Norske Spisefakta fra 2024. Der oppga 41 prosent at de kjøpte norske, lokale matspesialiteter én gang i måneden eller oftere, mens 37 prosent svarte at de gjorde det noen ganger i måneden. Kun 16 prosent kjøpte slike varer sjeldnere eller aldri. I denne undersøkelsen var det små kjønnsforskjeller, men alder, utdanningsnivå og inntekt hadde tydelig innvirkning: Eldre, høyt utdannede og personer med høy inntekt kjøpte lokalmat oftere. Respondenter bosatt i Oslo skilte seg ut ved å kjøpe lokalmat sjeldnere enn resten av landet.

Figur 6-7: Holdninger til påstanden «Jeg kjøper lokalmat/kortreist mat med lokal identitet minst 1 gang i måneden».
Prosent. N = 2 085.

6.8 Egenberedskap i norske husholdninger

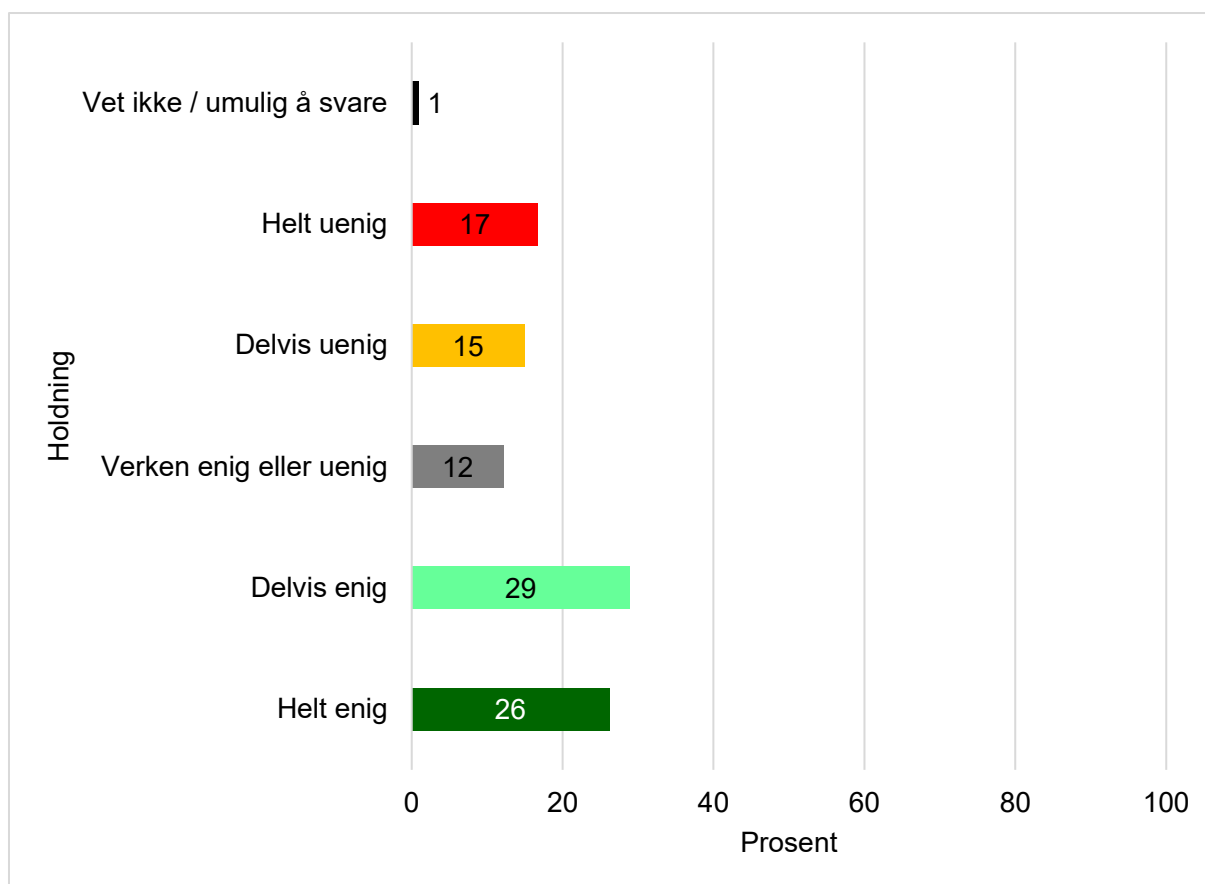
Høsten 2024 lanserte Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) brosjyren *Råd om egenberedskap* for å styrke befolkningens kunnskap om hvordan man best kan forberede seg på kriser. Brosjyren gir konkrete og praktiske råd om hvordan man kan sikre egen og familiens trygghet dersom samfunnet skulle bli rammet av alvorlige hendelser, som strømbrudd, ekstremvær eller svikt i vannforsyningen.

DSB anbefaler at alle husholdninger har nødvendige forsyninger til å klare seg i minst 1 uke uten hjelp fra myndigheter eller andre. Dette innebærer blant annet lagring av drikkevann, matvarer med lang holdbarhet, varme klær, lyskilder og nødvendige medisiner. Det oppfordres til å bruke ferske varer først og ha et lager av mat som tåler oppbevaring i romtemperatur. Brosjyren gir også råd om hvordan man kan tilberede mat uten tilgang til strøm og vann, f.eks. ved hjelp av stormkjøkken eller gassbrennere. Målet er å gjøre folk bedre rustet til å håndtere uforutsette situasjoner og sikre at nødvendige ressurser er tilgjengelige dersom krisen rammer (DSB 2024).

I forkant av *Egenberedskapsuka 2024* (uke 44, fra 28. oktober til 3. november), viste en undersøkelse at hele 86 prosent av befolkningen kjente til DSBs anbefalinger. Likevel avdekket en Norstat-undersøkelse at kun 2 av 10 norske husholdninger hadde et komplett beredskapslager som kunne sikre dem i flere dager uten ekstern hjelp. I tillegg oppga 48 prosent at de hadde lagret drikkevann som kunne benyttes dersom springvannet ble utilgjengelig eller forurenset (Vik & Ellingsen 2024; Årtun 2025).

I vår egen undersøkelse ble deltakerne bedt om å vurdere om de har et beredskapslager av mat og drikke som gjør at husholdningen kan klare seg hjemme i minst 7 dager uten ekstern hjelp. Totalt svarte 26 prosent at de var helt enige i dette, mens 29 prosent var delvis enige. Til sammen oppga altså 55 prosent at de i noen grad har et slikt lager.

Samtidig svarte 32 prosent at de var helt eller delvis uenige, og 12 prosent stilte seg nøytrale. Resultatene viser at en betydelig andel av befolkningen fortsatt mangler tilstrekkelig egenberedskap. Dette samsvarer med funnene fra Norstats undersøkelse, som viste at kun 2 av 10 husholdninger hadde et komplett lager for flere dager.

Figur 6-8: Holdninger til påstanden «Jeg har et beredskapslager av mat og drikke til å klare meg og mitt hushold i minst syv dager hjemme».
Prosent. N = 2 085.

6.9 Oppsummering

Kapittelet undersøker hvordan nasjonale mål og politiske føringer innen landbruk og mat – med særlig søkelys på beredskap, ernæring og bærekraft – gjenspeiles i befolkningens matvalg, holdninger og praksis. Undersøkelsen gir innsikt i hvordan forbrukerne forholder seg til myndighetenes anbefalinger, både når det gjelder kosthold og egenberedskap.

Et sentralt tema er etterlevelsen av de reviderte kostrådene, spesielt anbefalingen om å redusere inntaket av rødt kjøtt. Til tross for at Norge har et moderat kjøttforbruk sammenlignet med mange andre land, ligger det faktiske inntaket betydelig over anbefalt nivå. Undersøkelsen viser at under halvparten av respondentene opplever at de følger rådene, og en stor andel uttrykker direkte uenighet. Holdninger til kjøttreduksjon varierer med kjønn, alder, utdanning og inntekt – kvinner, yngre og personer med høyere utdanning er mer positive enn menn og personer i midtre aldersgrupper.

Interessen for vegetarisk mat er generelt lav, men høyere blant kvinner og unge voksne. Omtrent én av tre forsøker aktivt å redusere kjøttinntaket. Kartleggingen av kostholdspraksiser viser at hele 89 prosent identifiserer seg som altetende, mens alternative spisemønstre som fleksitarianisme, vegetarianisme og veganisme har begrenset utbredelse og viser tegn til stagnasjon. Variasjonene følger tydelige demografiske mønstre, med størst mangfold blant de yngste.

Kapittelet analyserer også hvilke faktorer forbrukerne vektlegger ved matkjøp. Ferske råvarer, god smak og naturlighet står sentralt, og matens opprinnelse har fått økt betydning – særlig støtte til norsk produksjon og arbeidsplasser. Dyrevelferd fremstår som en viktig verdi for mange, og omtrent én av tre oppgir at dette er en spesielt viktig faktor ved matvalg. Helseaspektet viser tegn til stabilisering, med færre som aktivt prioriterer sunnhet enn tidligere. I stedet fokuserer mange på å redusere innholdet av tilsetningsstoffer og sukker. Pris er en viktig vurderingsfaktor, men hvordan den vektlegges varierer med spørsmålsformuleringen.

Økte matvarepriser har påvirket mange husholdningers kosthold. Vår undersøkelse viser at 37 prosent opplever at prisveksten de siste årene har ført til store endringer i hva og hvordan de spiser, mens 38 prosent mener den ikke har hatt vesentlig betydning. Effekten er særlig tydelig blant husholdninger med lavere inntekt, som i større grad rapporterer endringer i matvanene. Vi spurte ikke konkret om hvordan kostholdet har endret seg, men tidligere studier viser at husholdninger med lav inntekt ofte har et lavere inntak av matvarer som helsemyndighetene anbefaler økt konsum av – som frukt, grønnsaker, fisk og sjømat.

Lokalmat har fått solid fotfeste i befolkningen. Halvparten av respondentene oppgir at de kjøper lokalmat minst én gang i måneden. Andelen er høyere blant kvinner, eldre og personer bosatt i rurale kommuner, noe som tyder på at lokal identitet og støtte til lokal produksjon spiller en viktig rolle i matvalgene.

Egenberedskap har fått økt oppmerksomhet de siste årene. I tråd med Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskaps anbefalinger om å ha forsyninger for én uke, viser vår undersøkelse at 55 prosent av respondentene i noen grad har et beredskapslager av mat og drikke. Av disse oppgir 26 prosent at de er helt enige i at de har et slikt lager, mens 29 prosent er delvis enige. Samtidig svarer 32 prosent at de ikke har tilstrekkelig beredskap, og 12 prosent er usikre. Resultatene tyder på at mange husholdninger fortsatt står dårlig rustet ved kriser, noe som samsvarer med tidligere funn – blant annet at kun 2 av 10 husholdninger har et komplett lager for flere dager.

Samlet sett gir kapittelet innsikt i hvordan politiske målsetninger møter hverdagslivets realiteter, og hvordan forbrukernes valg både utfordrer og støtter nasjonale strategier for mat, helse og samfunnssikkerhet. Funnene viser at smak, kvalitet, opprinnelse og pris fortsatt står sterkt, mens helse og bærekraft vurderes mer selektivt. Økonomiske rammer og livssituasjon spiller en stadig viktigere rolle i hvordan folk tilpasser seg og prioriterer i hverdagen.

7. Konklusjon

Tittelen «*Mat, meninger og muligheter*» uttrykker formålet med denne studien, som har vært å undersøke hvordan befolkningen forholder seg til mat- og landbrukspolitiske spørsmål, og hvilke vurderinger, bekymringer og fremtidsønsker som preger ulike sosiale grupper. Undersøkelsen er utformet for å fange opp både kunnskap, holdninger og engasjement, og gir et bredt bilde av hvordan folk vurderer norsk matproduksjon i møte med dagens politiske, økonomiske og miljømessige utfordringer.

Spørsmålene favner et bredt spekter av temaer – fra syn på offentlige bevilgninger og norsk produksjon av matvarer, til vurderinger av miljø, klima, biologisk mangfold, kulturlandskap og lokal verdiskaping. Undersøkelsen kartlegger også hvordan folk forholder seg til økte matvarepriser, nye kostråd og spørsmål om beredskap og selvforsyning, samt syn på lønnsomhet i næringen, nedleggelse, gjengroing og matimport.

Et gjennomgående og overraskende trekk i svarene er det sterke engasjementet og den brede interessen temaet vekker. Til tross for at mange av spørsmålene er komplekse og krever innsikt, har et stort flertall av respondentene tydelige meninger. Andelen som svarer «vet ikke» eller «umulig å svare» er lav – også på spørsmål som gjelder politiske prioriteringer og fremtidige veivalg. Dette viser at mat og landbruk er temaer folk har et aktivt forhold til, og som oppleves som relevante i hverdagen.

I tillegg til engasjement og bekymring kommer det frem tydelige forestillinger om hva som bør gjøres fremover. Mange etterlyser endringer i dagens politikk og gir uttrykk for hvilke mål og prioriteringer de mener bør ligge til grunn for fremtidens mat- og landbrukspolitikk. Det handler blant annet om å styrke norsk matproduksjon, sikre bedre rammevilkår for bønder, forhindre nedleggelse av gårdsbruk, øke antall beitedyr og stimulere til økt forbruk av lokalmat.

7.1 Bred folkelig støtte til nasjonalt forankret matproduksjon og landbruk

Resultatene fra undersøkelsen viser at mat og landbruk oppfattes som sentrale samfunnsområder, med klare forventninger om politisk prioritering. Halvparten av respondentene mener at det bevilges for lite offentlige midler til sektoren, mens en tredel vurderer dagens nivå som passende. Kun 12 prosent mener at det brukes for mye. Mange vurderer matproduksjon som like grunnleggende for samfunnets funksjon og sikkerhet som forsvar, noe som indikerer at mat og landbruk ses som strategiske ressurser i nasjonal beredskap.

Samtidig uttrykker 44 prosent bekymring for kostnadsnivået og lønnsomheten i norsk matproduksjon, og etterlyser behov for omstilling. Det er imidlertid begrenset støtte til økt konkurranse fra utlandet – bare 26 prosent er positive til dette, mens 52 prosent er helt eller delvis uenige. Motstanden mot sterkere konkurranse fra utenlandske aktører kan tolkes som et uttrykk for at mange ser verdien av et selvstendig og bærekraftig landbruk, og ønsker å bevare produksjon og kontroll innenfor nasjonale rammer.

Et klart flertall – 57 prosent – mener at den økonomiske støtten til bøndene bør økes betraktelig. Dette peker mot en bred oppslutning om å videreføre og styrke et nasjonalt forankret landbruk, der matproduksjon ses som en investering i samfunnssikkerhet, beredskap og lokal verdiskaping.

Bekymringen for fremtiden til norske gårdsbruk og matproduksjon er utbredt. Kun 19 prosent av respondentene uttrykker et klart positivt syn, mens 43 prosent er helt eller delvis uenige i at fremtiden ser lys ut. I tillegg forholder 33 prosent seg nøytrale, noe som kan tyde på usikkerhet eller manglende tillit til utviklingen i sektoren. Samlet sett gir dette et bilde av en befolkning som i stor grad oppfatter norsk landbruk som sårbart, og som etterlyser tiltak for å sikre næringens videre eksistens og bærekraft.

Denne usikkerheten forsterkes av bekymringen for nedgang i antall gårdsbruk. Hele 75 prosent er helt eller delvis enige i at antallet vil fortsette å synke, mens bare 7 prosent er uenige. I tillegg uttrykker 74 prosent uro for tap av levende bygder og lokale arbeidsplasser. Bekymringen for Norges evne til å produsere nok mat i fremtiden er også utbredt – 72 prosent er helt eller delvis enige i at dette er et reelt problem.

Samlet sett gir funnene et tydelig signal om at mat og landbruk bør løftes høyere på den politiske dagsordenen. Befolkningen gir bred støtte til et nasjonalt forankret landbruk, og ser matproduksjon som en strategisk samfunnsressurs – ikke bare i økonomisk forstand, men som en nøkkel til beredskap, bosetting og nasjonal kontroll.

7.2 Befolkningen vil ha styrket matberedskap og norsk matproduksjon

Undersøkelsen viser at matsikkerhet og nasjonal selvforsyning engasjerer store deler av befolkningen, og oppleves som relevant i lys av globale kriser og nasjonale utfordringer. Bekymringen for Norges evne til å produsere nok mat er utbredt – 55 prosent av respondentene er meget eller noe bekymret for lav selvforsyning, mens kun 7 prosent oppgir at de ikke er bekymret. Videre uttrykker hele 72 prosent uro for fremtidig matproduksjon, noe som vitner om høy bevissthet og et sterkt engasjement knyttet til landets matberedskap.

Resultatene indikerer en tydelig støtte til økt produksjon av matvarer, særlig innen kategorier med lav selvforsyningsgrad. Dette gjelder grønnsaker, korn, frukt og bær, hvor mellom 57 og 69 prosent ønsker en styrking av produksjonen. Samtidig er det også betydelig oppslutning om å øke produksjonen av matvarer der Norge allerede har høy grad av selvforsyning, som melk, kjøtt og fisk. Dette kan tolkes som et uttrykk for at mange verdsetter nasjonal kontroll over matforsyningen, og ser økt produksjon som et virkemiddel for å redusere importavhengighet og styrke beredskapen.

Motivene for å velge norskprodusert mat er sammensatte, men enkelte hensyn fremstår som særlig viktige. Ønsket om å sikre norsk matproduksjon og beredskap, samt støtte til norske arbeidsplasser og lokal verdiskaping, er de mest fremtredende begrunnelsene. I tillegg viser mange til vurderinger knyttet til kvalitet, dyrevelferd, miljø og tiltro til norsk landbruk. Dette tyder på at forbrukernes valg i stor grad er drevet av samfunnsorienterte hensyn, og at norsk matproduksjon oppfattes som en integrert del av nasjonal infrastruktur.

Antallet gårdsbruk i Norge har vært i jevn nedgang over flere tiår, fra over 200 000 på 1950-tallet til under 40 000 i dag. Denne utviklingen aktualiserer spørsmålet om bondens rolle i arbeidet med å sikre nasjonal matsikkerhet. Undersøkelsen viser at befolkningen tillegger norske bønder stor betydning: 85 prosent av respondentene er helt eller delvis enige i at bonden er avgjørende for å sikre matberedskapen i Norge. Dette understreker bondens sentrale plass i arbeidet med å opprettholde en trygg og stabil matforsyning.

Det er også bred støtte til å styrke de økonomiske rammevilkårene for norsk landbruk. 57 prosent av respondentene mener at den økonomiske støtten til bøndene bør økes betraktelig, mens kun 17 prosent er uenige. Dette tyder på at mange ser investeringer i landbruket som nødvendige for å opprettholde og utvikle en bærekraftig og selvforsynt matproduksjon.

Undersøkelsen tegner et tydelig bilde av en befolkning som ønsker en mer robust og selvforsynt matproduksjon. Det er bred oppslutning om tiltak som styrker norsk matberedskap, og bondens rolle fremstår som helt sentral i dette arbeidet. Forbrukernes holdninger preges av et ønske om trygghet, ansvarlighet og nasjonal kontroll – verdier som gir klare signaler til både beslutningstakere og aktører i landbruket om retningen videre.

Selv om matberedskap fremsto som et prioritert tema blant respondentene, viser undersøkelsen at mange mangler tilstrekkelig egenberedskap. Kun 26 prosent var helt enig i at de har et beredskapslager som gjør at husholdningen kan klare seg i minst syv dager uten ekstern hjelp, og 29 prosent var delvis enige i dette. Dette tilsier at en liten andel av befolkningen har et komplett lager. Resultatene tyder på at matberedskap i stor grad oppfattes som et offentlig ansvar, og samsvarer med tidligere funn som viser at kun et mindretall har tatt konkrete grep for å sikre egen forsyning ved kriser.

7.3 Styrket betydning av norsk mat

Undersøkelsen viser at matens opprinnelse har fått økt betydning for norske forbrukere, og at norskprodusert mat i økende grad vurderes ut fra både verdimeslige og samfunnsorienterte hensyn. Ved kjøp av mat til seg og sin husholdning oppgir 42 prosent at det er viktig for dem at maten er produsert i Norge, mens 31 prosent legger vekt på at kjøpet bidrar til å støtte norsk matproduksjon og norske arbeidsplasser. Færre fremhever lokalmat (20 prosent) og tradisjoner og kulturarv (10 prosent) som avgjørende faktorer, noe som tyder på at opprinnelse i seg selv veier tyngre enn geografisk eller kulturell tilknytning.

Denne vektleggingen av opprinnelse kommer også til uttrykk i forbrukernes preferanser. Om lag halvparten av respondentene (48 prosent) uttrykte helt eller delvis uenighet i påstanden om at de like gjerne kjøper utenlandske som norske jordbruksvarer, mens kun 27 prosent var helt eller delvis enige. Dette tyder på at norsk opprinnelse har en reell innflytelse på forbrukernes valg, og at mange aktivt søker å støtte norsk produksjon.

Flere undersøkelser, inkludert data fra Norske Spisefakta, viser at andelen som vektlegger norsk opprinnelse har økt jevnt over tid. I 2023 oppga 52 prosent at dette var spesielt viktig for dem – en økning på 9 prosentpoeng siden 2015. Vår undersøkelse bekrefter denne utviklingen, og viser at 59 prosent av respondentene foretrekker å kjøpe norskprodusert mat selv om den er dyrere. Dette indikerer at opprinnelse er en verdi mange er villige til å betale ekstra for, selv om betalingsvilligheten i stor grad begrenses seg til et moderat nivå.

Når respondentene ble bedt om å konkretisere hvor mye mer de var villige til å betale for norskproduserte varer, oppga mellom 30 og 39 prosent at de kunne betale inntil 15 prosent mer, mens en mindre andel var villige til å betale 16 prosent eller mer. Samtidig svarte mellom 38 og 56 prosent at de ikke ville betale noe ekstra, særlig for hverdagsprodukter som brød og poteter. Produkter med sterk sesongprofil eller høyere opplevd kvalitet, som jordbær og lammekjøtt, utløste noe høyere betalingsvillighet.

Norsk sider har de senere årene hatt en renessanse, med økende produksjon og salg. Likevel viser undersøkelsen at betalingsvilligheten for norsk sider er relativt lav sammenlignet med andre

produkter. Hele 56 prosent oppga at de ikke ville betale noe ekstra for norsk sider, mens kun 45 prosent var villige til å betale noe mer. Dette kan tolkes i lys av konkurransen fra vin og øl, som ofte har sterkere posisjon i alkoholmarkedet og høyere opplevd verdi.

Undersøkelsen kartla også hvilke motiver som ligger til grunn for valget av norskprodusert mat. De mest fremtredende begrunnelsene var ønsket om å sikre norsk matproduksjon og beredskap (52 prosent), samt støtte til norske arbeidsplasser og lokal verdiskaping (48 prosent). I tillegg viste mange til tillit til norsk landbruk og matproduksjon, med henvisninger til mindre bruk av medisiner og sprøytemidler, bedre dyrevelferd og mer miljøvennlig produksjon. Kvalitet og smak ble også trukket frem, om enn i noe mindre grad.

Samlet sett viser undersøkelsen at norskprodusert mat har høy verdi for mange forbrukere, og at valgene i stor grad er motivert av hensyn til beredskap, samfunnsansvar og tillit til norsk matproduksjon. Selv om pris er en viktig faktor – særlig for dagligvarer, hvor mellom 38 og 56 prosent ikke er villige til å betale mer – er det tydelig at opprinnelse spiller en sentral rolle i forbrukernes vurderinger og preferanser.

7.4 Klimatiltak og nye kostråd møter motstand

Reduksjon av klimagassutslipp er et sentralt mål i norsk landbrukspolitikk. I denne undersøkelsen har vi kartlagt hvordan forbrukerne vurderer ulike klimatiltak rettet mot melk- og kjøttproduksjon – om de oppleves som passende, for strenge eller for milde. Ett av tiltakene som har fått særlig oppmerksomhet, er innføringen av metanhemmere i føret til melkekyr, vedtatt som del av jordbruksoppgjøret 2025. Tiltaket har vært gjenstand for både mediedebatt og underskriftskampanjer, og vi ønsket å undersøke hvordan befolkningen stiller seg til dette.

Resultatene viser at tiltaket møter betydelig skepsis. Kun 4 prosent av respondentene er helt enige i at metanhemmere bør innføres, og 11 prosent delvis enige. På den andre siden er 30 prosent helt uenige, og 12 prosent delvis uenige. 16 prosent er nøytrale, mens hele 24 prosent svarer «vet ikke». Det er altså mer enn dobbelt så mange som er helt uenige, sammenlignet med dem som er helt enige. Dette kan tyde på at mange forbrukere stiller spørsmål ved om tiltaket er nødvendig, hensiktsmessig eller rettferdig overfor norsk husdyrproduksjon.

For å få et bredere bilde av hvordan befolkningen vurderer klima- og miljøkrav til norsk husdyrhold, spurte vi også om det stilles for mange klimakrav til norsk melk- og kjøttproduksjon. Her svarte 19 prosent at de var helt enige, og 20 prosent delvis enige. 15 prosent var delvis uenige, 9 prosent helt uenige, mens 23 prosent stilte seg nøytrale og 14 prosent svarte «vet ikke». Resultatene viser at befolkningen er delt i synet på hvorvidt kravene er for omfattende – med en betydelig andel som mener de er for strenge, men også mange som er usikre eller ikke har tatt stilling.

Et beslektet spørsmål gjaldt hvorvidt norsk melk- og kjøttproduksjon får for mye kritikk for mulige negative helse- og miljøkonsekvenser. Her svarte 24 prosent at de var helt enige, og 26 prosent delvis enige. 12 prosent var delvis uenige, 6 prosent helt uenige, mens 24 prosent stilte seg nøytrale. Dette kan tolkes som uttrykk for en utbredt oppfatning om at norsk husdyrhold oppfattes som relativt miljø- og klimavennlig, og at melk, meieriprodukter og kjøtt anses som sunne og helseriktige matvarer. Mange synes det er urimelig at norsk produksjon kritiseres så sterkt, særlig når den sammenlignes med mer intensiv og industriell produksjon i andre land. Samtidig viser svarene at en betydelig andel er usikre, noe som kan indikere behov for mer kunnskap og nyanserte diskusjoner om både helse- og miljøaspektene ved norsk matproduksjon.

I 2024 ble det lansert nye kostråd, der det ble anbefalt en tydelig reduksjon i inntaket av rødt kjøtt – både av hensyn til helse og miljø. Det anbefalte inntaket ble satt til maksimalt 350 gram per uke, noe som representerer en betydelig innstramming sammenlignet med tidligere råd. Likevel viser undersøkelsen at etterlevelsen er lav. Det faktiske inntaket ligger på rundt 655 gram per uke. Kun 11 prosent av respondentene er helt enige i at de følger rådet om kjøttreduksjon, og 17 prosent delvis enige. Samtidig er over halvparten uenige i at de følger rådet (30 prosent helt uenige og 21 prosent delvis uenige). Dette tyder på at mange opplever anbefalingene som krevende, lite relevante eller vanskelige å innlemme i hverdagen.

Motstanden mot kjøttreduksjon må også ses i sammenheng med befolkningens generelle spisemønster. Hele 89 prosent av respondentene identifiserer seg som altetende – de spiser både kjøtt og fisk regelmessig. Andelen som følger alternative kostholdspraksiser, er lave. 6 prosent beskriver seg som fleksitarianere, og bare 1 prosent som vegetarianere eller veganere. Sammenlignet med tidligere undersøkelser er dette en svak nedgang, noe som tyder på at interessen for vegetarisk og plantebasert kosthold har stagnert. Over halvparten uttrykker også liten eller ingen interesse for vegetarisk mat, til tross for økt tilgjengelighet av plantebaserte produkter i dagligvarehandel og serveringstilbud.

Når det gjelder ønsket produksjonsnivå, viser undersøkelsen at det er liten støtte i befolkningen for å redusere produksjonen av kjøtt og kjøttvarer, samt melk og meieriprodukter. 41 prosent ønsker økt produksjon av melk og meieri, og 42 prosent ønsker økt produksjon av kjøtt og kjøttvarer. Henholdsvis 54 prosent og 48 prosent ønsker at produksjonen av melk og meieriprodukter, samt kjøtt og kjøttvarer, skal opprettholdes på dagens nivå. Kun 10 prosent ønsker redusert kjøttproduksjon, og bare 5 prosent ønsker redusert melkeproduksjon. Vi undersøkte også om forbrukerne skiller mellom ulike former for kjøttproduksjon, som beitedyr versus kraftfôrbaserte produksjoner. Resultatene viser at forskjellene er små – 40 prosent ønsker økt produksjon av storfe og lam, mens 36 prosent sier det samme om kylling og svin. Dette tyder på at slike skiller har begrenset betydning for forbrukernes vurderinger.

Samlet sett viser undersøkelsen at det er en utbredt skepsis til at norsk husdyrproduksjon utgjør en alvorlig klimabelastning. Selv om helse- og miljøargumenter har fått økt oppmerksomhet i offentligheten, er det lite som tyder på at dette har ført til omfattende endringer i forbrukernes holdninger eller spisemønster. De fleste spiser kjøtt og fisk regelmessig, interessen for vegetarisk kosthold er begrenset, og viljen til å redusere kjøttforbruket – både når det gjelder personlig forbruk og ønsket produksjonsnivå – er lav. Dette understreker betydningen av å forstå forbrukernes verdier, preferanser og oppfatninger om norsk matproduksjon, dersom man ønsker å utvikle politikk og tiltak som oppleves som relevante og meningsfulle.

7.5 Bekymring for kulturlandskapet – støtte til beitedyr og delte meninger om rovdyr

Undersøkelsen viser at mange opplever det norske kulturlandskapet som truet av endringer i arealbruk og redusert beiteaktivitet. Gjengroing av tidligere åpne områder, særlig i fjell-, seter- og kystlandskap, vekker bekymring. Hele 73 prosent av respondentene uttrykte uro for at landskapet vil gro igjen dersom beitedyr og aktiv drift forsvinner – hvorav 44 prosent var helt enige og 29 prosent delvis enige. Dette tyder på at beitedyr og småskala jordbruk oppfattes som viktige for å bevare både landskapsverdier og økologiske funksjoner.

Denne bekymringen knyttes også til biologisk mangfold. Mange arter i Norge er avhengige av åpne naturtyper, og når landskapet gror igjen, mister de leveområdene sine. I denne

sammenhengen fremstår beitedyr som en viktig ressurs – ikke bare for matproduksjon, men også for å holde landskapet åpent og bidra til bedre forvaltning av naturen og arts mangfoldet.

Bruken av utmarksbeite har samtidig gått ned over tid, blant annet som følge av færre aktive gårdsbruk, endringer i driftsformer, økt konkurranse om arealene og tilstedeværelse av rovdyr. Undersøkelsen viser at det er bred støtte til beitenæringen. 59 prosent mener at antallet beitedyr i Norge bør økes, mens kun 8 prosent er uenige. Dette kan tolkes som et uttrykk for at mange ser beitedyr som en positiv kraft i landskapet – både kulturelt, miljømessig og økonomisk.

Rovdyrpolitikken fremstår som et område med betydelig spenning og delte meninger. Tapstallene for beitedyr i utmark er relativt høye, og rovdyr står bak en stor andel av disse. Undersøkelsen viser imidlertid at det ikke er bred støtte til en kraftig reduksjon i rovdyrbestanden. 49 prosent er helt eller delvis uenige i at dette er nødvendig, mens 23 prosent støtter en slik tilnærming. 23 prosent er nøytrale. Dette tyder på at befolkningen har ulike syn på hvordan balansen mellom rovdyrvern og beitenæring bør håndteres, og at spørsmålet fortsatt er preget av verdikonflikter og regionale forskjeller.

Samlet sett viser undersøkelsen at bekymringen for gjengroing og tap av kulturlandskap står sterkt, og at beitedyr oppfattes som en viktig del av løsningen. Rovdyrpolitikken skaper derimot større uenighet, og forholdet mellom beitedyr og rovdyr fremstår som et av de mest krevende og konfliktfylte spørsmålene i forvaltningen av norsk utmark.

7.6 Norsk matarv og lokalmat i møte med nye spisevaner – tegn til revitalisering

Utviklingen i norske spisevaner preges av en spenning mellom globaliserte impulser og ønsket om å bevare og videreutvikle norsk matarv. Mange tradisjonelle produkter og matretter har fått mindre plass i hverdagskosten, men både politiske initiativer, forbrukerundersøkelser og markedsutvikling tyder på økt interesse for lokalmat og tradisjonsmat. Salget av lokalmat og -drikke har økt betydelig de siste årene. Undersøkelsen viser at lokalmat har fått et solid fotfeste i befolkningen. 77 prosent mener vi bør spise mer lokalmat, og 50 prosent oppgir at de kjøper lokalmat eller kortreist mat med lokal identitet minst én gang i måneden. Dette indikerer at lokalmat ikke bare forbindes med høytider og spesielle anledninger, men også har en tydelig plass i mange husholdningers matvalg.

Interessen for tradisjonsmat er mer delt. 37 prosent oppgir at de har fått økt interesse de siste par årene, mens 25 prosent er uenige og 36 prosent forholder seg nøytrale. På listen over hva forbrukerne legger spesielt stor vekt på ved kjøp av mat, er «norskprodusert» (42 prosent) et viktigere kriterium enn lokalmat og matspesialiteter (20 prosent) og tradisjoner og kulturarv (10 prosent). Når det gjelder begrunnelser for å foretrekke norskprodusert mat, oppgir 52 prosent at de ønsker å sikre norsk matproduksjon, og 48 prosent vil støtte norske arbeidsplasser. 23 prosent begrunner valget med et ønske om å bevare norske tradisjoner og kulturarv.

Et flertall i befolkningen uttrykker bekymring for at viktige deler av norsk matkultur kan gå tapt. 62 prosent er helt eller delvis enige i at dette er et reelt problem, mens kun 14 prosent er uenige. Denne bekymringen kommer til uttrykk i konkrete eksempler, som utviklingen i seterulturen. Fra over 100 000 aktive setre på begynnelsen av 1900-tallet, er det i dag under 1 000 igjen. I 2024 ble norsk seterkultur anerkjent som immateriell kulturarv av UNESCO – et tydelig signal om at dette er en levende tradisjon med betydelig kulturhistorisk verdi. Mange av produktene fra seterulturen, som seterrømme, setersmør og stølsost, betegnes som lokalmat. Lokalmat forstås

her som mat og drikke med tydelig geografisk forankring og lokal identitet, ofte produsert i mindre skala med bruk av lokale råvarer og tradisjonelle metoder.

Samlet sett peker funnene mot en revitalisering av norsk matarv, der gamle teknikker, produkter og retter får fornyet oppmerksomhet. Lokalmat fungerer som en viktig kanal for videreføring av slike tradisjoner, og har samtidig betydning for verdiskaping, sysselsetting og identitet – særlig i distriktene. For å legge til rette for videreføring og utvikling av norsk matarv, er det behov for målrettede tiltak som styrker produksjonsgrunnlaget, øker tilgjengeligheten og fremmer kunnskap og interesse blant forbrukere og aktører i verdikjeden.

7.7 Trygg, naturlig og samfunnsnyttig mat

Undersøkelsen viser at dagens matforbrukere i økende grad legger vekt på verdier som ferskhet, naturlighet, sunnhet, opprinnelse og samfunnsansvar når de handler mat. Ferske og friske råvarer (53 prosent), gode smaksegenskaper (41 prosent) og mat med lite tilsetningsstoffer (33 prosent) står sentralt. Ønsket om ren og minst mulig bearbeidet mat har fått økt betydning, og 34 prosent oppgir at de aktivt unngår (ultra-)prosessert mat. Dette idealet om naturlighet preger også holdninger til nye tiltak i matproduksjonen. For eksempel møter metanhemmere i dyrefôr motstand – et tiltak mange oppfatter som et brudd med nettopp dette idealet. Hele 30 prosent er uenige i bruken av slike tilsetninger, mens bare 4 prosent uttrykker full støtte til at metanhemmere bør tas i bruk i norsk husdyrproduksjon.

Opprinnelse og produksjonsmåte har fått en styrket posisjon i forbrukernes vurderinger. 52 prosent oppgir at de velger norskprodusert mat fordi den forbindes med matsikkerhet og beredskap– ikke som tilleggsmomenter, men som hovedbegrunnelser for valget. I tillegg viser et klart flertall et ønske om å sikre levende bygder. Tilliten til norsk matproduksjon er gjennomgående høy, og kommer til uttrykk i positive holdninger til lav bruk av medisiner og sprøytemidler (35 prosent), dyrevelferd (28 prosent) og miljøvennlig produksjon (18 prosent).

Helse er fortsatt et viktig vurderingskriterium. 42 prosent legger vekt på at maten de kjøper er sunn. Det er særlig innholdet av tilsetningsstoffer (33 prosent) og sukker (23 prosent) som påvirker valgene, mens lavt fettinnhold (14 prosent) og høyt proteininnhold (12 prosent) har mindre betydning for de fleste.

Økologisk (11 prosent) og klimavennlig (10 prosent) mat prioriteres av en mindre andel, men dette må ses i lys av den generelle høye tilliten til norsk matproduksjon. Mange oppfatter norsk mat som allerede i tråd med økologiske prinsipper – med bruk av naturlige ressurser, begrenset bruk av syntetiske innsatsmidler og søkelys på dyrevelferd og miljøhensyn.

Vegetarisk mat prioriteres av 5 prosent av forbrukerne, mens andelen som faktisk følger et vegetarisk eller vegansk kosthold er svært lav – omkring én prosent. Samtidig viser undersøkelsen at interessen for et vegetarisk spisemønster er bredere. 9 prosent sier seg helt enige i at de er interessert i vegetarisk mat, og ytterligere 16 prosent uttrykker noe interesse. Totalt sett gir dette et bilde av at vegetariske alternativer har en viss appell, selv om det i liten grad reflekteres i faktiske valg.

Ønsket om billigst mulig mat vektlegges av 34 prosent av forbrukerne. Dette tyder på at pris er en sentral drivkraft i matvalgene, særlig i lys av økte levekostnader. Samtidig viser undersøkelsen at pris ikke bare handler om laveste mulig beløp – mange vurderer også kvalitet og opplevd merverdi. Flere uttrykker for eksempel vilje til å betale mer for norskprodusert mat, spesielt sesongvarer som jordbær og lam, der opprinnelse og samfunnsnytte spiller inn.

Samtidig har prisutviklingen de siste årene hatt konkrete konsekvenser for kostholdet. 37 prosent oppgir at prisveksten har påvirket hva og hvordan de spiser. Effekten er særlig tydelig blant husholdninger med lavere inntekt, hvor 43 prosent rapporterer store endringer, mot 29 prosent blant dem med høyere inntekt.

Disse funnene viser at pris er en sammensatt faktor i matvalgene – både en økonomisk nødvendighet og en vurdering av hva som gir mest verdi. For mange handler det om å balansere økonomiske hensyn med ønsket om å støtte verdier som matsikkerhet, lokal verdiskaping, sysselsetting, sikre mattradisjoner og norsk landbruk.

Samlet sett viser undersøkelsen at forbrukernes matvalg i stor grad er verdibasert. De søker mat som er naturlig, trygg og samfunnsnyttig – og som bidrar til å opprettholde norsk matproduksjon, kulturarv og levende lokalsamfunn. I tillegg spiller moralske vurderinger en viktig rolle. Mange ønsker mat som ikke har negative konsekvenser – verken for egen helse, dyrevelferd, naturen eller bondens levekår. Dette understreker den styrkede betydningen av norsk mat i forbrukernes bevissthet, og gir klare signaler om at matvalg i dag handler om mer enn smak og pris – det handler om ansvar.

7.8 Sterkt folkelig engasjement for norsk matproduksjon og levende lokalsamfunn

Undersøkelsen viser at spørsmål knyttet til fremtidens matproduksjon, landbruk og distriktsutvikling engasjerer store deler av befolkningen. Mange gir uttrykk for at utviklingen utfordrer lokal verdiskaping, rekruttering og bevaring av levende bygder. Endringene i landbruket – med færre, større og mer spesialiserte gårdsbruk – vekker bekymring, ikke bare med tanke på hvordan produksjonen er organisert, men også med hensyn til matsikkerhet, kulturlandskap, mattradisjoner og bosetting i distriktene. For mange handler uroen om mer enn selve driften – den berører spørsmål om samfunnsstruktur, beredskap og fremtidig tilgang på norskprodusert mat.

Bekymringen for færre bosatte i distriktene og sentralisering er utbredt blant respondentene. Et klart flertall – 75 prosent – mener at antallet gårdsbruk vil fortsette å synke, og 74 prosent oppgir at tap av levende bygder og lokale arbeidsplasser er bekymringsfullt. Seks av ti uttrykker sterk bekymring for fraflytting og svekket distriktsnæring. Bare en liten andel – 7 prosent – ikke bekymret for nedgangen i antall gårdsbruk, mens 15 prosent forholder seg nøytrale. Disse funnene tyder på at landbruket oppfattes som en integrert del av distriktene, med betydning for både økonomi, bosetting og lokal identitet.

Rekruttering til mat- og landbruksfag fremstår som et sårbart område. Over halvparten av respondentene uttrykker bekymring for manglende rekruttering til næringen. Samtidig viser utviklingen en vedvarende nedgang i antall bønder og gårdsbruk, og færre unge søker seg til utdanninger innen restaurant- og matfag. Flere faktorer kan bidra til dette, blant annet usikre arbeidsvilkår, begrenset kjennskap til fagets bredde og endrede utdanningspreferanser blant ungdom. Mange bønder nærmer seg pensjonsalder, og det ser ikke ut som om bondeyrket er et realistisk eller ønsket karrierevalg. Dette gir grunn til uro for fremtidig kompetanse og kontinuitet i norsk matproduksjon.

Lønnsomheten i norsk matproduksjon fremstår som et område med betydelig uro, der 55 prosent av respondentene oppgir at de er enten meget eller noe bekymret, og ytterligere 30 prosent er litt bekymret. I tillegg mener 44 prosent at norsk matproduksjon er for kostbar og lite lønnsom, og at

det kreves omstilling for å sikre bærekraft og fremtidig drift. Samtidig viser undersøkelsen at synet på hvordan utfordringene bør møtes er delt. Et flertall mener at støtteordningene til bøndene bør økes betraktelig samtidig som at mange mener at utviklingen med færre gårdsbruk synes nødvendig. Dette viser at debatten om fremtidens landbruk er sammensatt og preget av ulike perspektiver – både økonomiske og samfunnsmessige.

Undersøkelsen viser at forbrukernes valg av norskprodusert mat i stor grad er motivert av samfunnsnyttige hensyn. Ønsket om å sikre norsk matproduksjon og beredskap (52 prosent), samt å støtte lokale arbeidsplasser og verdiskaping (48 prosent), er de mest fremtredende begrunnelsene for å foretrekke norsk mat. Hele 90–98 prosent av befolkningen ønsker å opprettholde eller øke produksjonen av norske jordbruksvarer. Støtten er særlig høy for økning hos produkter med lav selvforsyningsgrad, som korn, frukt og grønnsaker. Halvparten av befolkningen handler lokalprodusert mat og matspesialiteter minst én gang i måneden. Disse funnene tyder på at norsk matproduksjon oppfattes som en sentral del av samfunnets infrastruktur – med betydning for beredskap, sysselsetting og lokal utvikling.

Samlet sett tegner undersøkelsen et bilde av en befolkning som er sterkt engasjert i spørsmål om norsk matproduksjon og distriktsutvikling. Bekymringen for rekruttering, økonomisk bærekraft og tap av levende bygder peker på et behov for politisk og faglig oppmerksomhet – og for tiltak som kan styrke tilliten til og fremtiden for norsk landbruk. Forventningene til sektoren er høye, og det er tydelig at mange ønsker en utvikling som ivaretar både produksjon, kulturarv og samfunnsnytte.

7.9 Mat og landbruk engasjerer!

Vi mottok et uvanlig høyt antall kommentarer til undersøkelsen – hele 117 tilbakemeldinger. Dette styrker vår oppfatning av at temaet mat og landbrukspolitikk engasjerer bredt i befolkningen. Mange uttrykker at undersøkelsen er relevant, viktig og aktuell, og flere gir ros for at slike spørsmål løftes frem. Samtidig kommer det tydelig frem at respondentene har høye forventninger til både innhold og utforming. Det pekes blant annet på behov for mer nyanserte spørsmål, bedre svaralternativer og tydeligere begrepsbruk. Enkelte opplever spørsmålene som ledende eller repeterende, mens andre etterlyser mer søkelys på matvarekjedenes rolle, økologisk produksjon, fisk og prisnivå i butikkene. Kommentarene viser også at mange har sterke meninger om norsk matpolitikk, og gir uttrykk for bekymring knyttet til matpriser, landbrukets økonomi og fordelingen av verdiskaping i matvaresektoren. Til sammen gir tilbakemeldingene verdifull innsikt som vil bidra til å forbedre både fremtidige undersøkelser og forståelsen av hva som opptar folk flest når det gjelder mat og landbruk. Alle kommentarene er tilgjengelige i vedlegg 2.

Referanser

Aagaard, M.-B. (2016): *Kjøttfri mandag*. Oslo: Kagge.

AgriAnalyse (2025): Landbruksbarometeret 2025. Oslo: AgriAnalyse.

<https://www.agrianalyse.no/nyhetsarkiv/landbruksbarometeret-2025> [Lesedato: 01.08.2025]

Animalia (2024): Kjøtt- og eggforbruk. https://www.animalia.no/no/statistikk/Kjott_og_eggforbruk/ [Lesedato: 28.07.2025]

Ansteensen, A.-K. & Alecu, A. (2024): Det er sluttsummen på kassalappen du betaler. Kostnadsutviklingen for mat og drikke og andre forbruksområder i referansebudsjettet august 2021 – august 2024. Notat 5-2024. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet – storbyuniversitetet. <https://hdl.handle.net/11250/3161601> [Lesedato: 29.07.2025]

Borch, S. & T.S. Vedum (2022): Norsk matproduksjon og totalberedskapen.

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norsk-matproduksjon-og-totalberedskapen/id2917921/> [Lesedato: 28.07.2025]

Bryn, A. & Angeloff, M. (2015). Potensiale for gjengroing. *NIBIO*.

<https://www.nibio.no/tema/landskap/utmarksbeite/ressursgrunnlag/gjengroing/potensiale-for-gjengroing>

Bugge, A.B. (2024): Er melka på vei tilbake til middagsbordet? *Forskersonen*.

<https://www.forskersonen.no/drikke-ernaering-kostrad/er-melka-pa-vei-tilbake-til-middagsbordet/2360232> [Lesedato: 01.08.2025]

Bugge, A.B. (2023a): Oster i tidens smak: På sporet av de norske ur-ostene. *Forskersonen*.

<https://www.forskersonen.no/mat-meninger-norge/oster-i-tidens-smak-pa-spoet-av-de-norske-ur-ostene/2280101> [Lesedato: 01.08.2025]

Bugge, A.B. (2023b): Nordmenn spiser overraskende lite kjøtt. *Forskersonen*.

<https://www.forskersonen.no/debattinnlegg-ernaering-forbruk/nordmenn-spiser-overraskende-lite-kjott/2291882> [Lesedato: 30.07.2025]

Bugge, A.B. (2019): *Fattigmenn, tilslørte bondepiker og rike riddere. Mat og spisevaner i Norge fra 1500-tallet til vår tid*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Bugge, A.B. & Alfnes, F. (2018): Kjøttfrie spisevaner - hva tenker forbrukerne? Oppdragsrapport nr. 14-2018. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet – storbyuniversitetet.

<https://hdl.handle.net/20.500.12199/5355> [Lesedato: 30.07.2025]

Bugge, A.B. & Henjum, S. (2021): Vegetarianisme – en studie av sosiale, praktiske og kroppslige aspekt ved å ha et helt eller delvis vegetarisk spisemønster. Rapport 4-2021. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet – storbyuniversitetet.

<https://hdl.handle.net/11250/2759692> [Lesedato: 30.07.2025]

Bugge, A.B. & Schjøll, A. (2021): Miljø- og dyrevelferdsspørsmål knyttet til produksjon og forbruk av fisk og kjøtt – hva er forbrukernes betraktninger og betenkeligheter? Rapport 6-2021. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet – storbyuniversitetet.

<https://hdl.handle.net/11250/2758790> [Lesedato: 29.07.2025]

- Bugge, A.B. & Schjøll, A. (2023): Å nyte Norge: Hvilke mataktiviteter og -opplevelser trakter folk etter på tur og reise i Norge? Rapport 7-2023. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet – storbyuniversitetet. <https://hdl.handle.net/11250/3083879> [Lesedato: 29.07.2025]
- Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (2024): Slik bidrar du til Norges beredskap. Råd om egenberedskap. https://www.dsb.no/siteassets/sikkerhverdag/egenberedskap/brosjyren/dsb-egenberedskap-bokmal-uu-web_ny.pdf [Lesedato: 31.07.2025]
- European Commission (2021): Sustainability and cultural heritage. <https://culture.ec.europa.eu/cultural-heritage/cultural-heritage-in-eu-policies/sustainability-and-cultural-heritage> [Lesedato: 29.07.2025]
- Europa-Kommisjonen, Ræpresentation Danmark (2025): Ulve i EU. https://denmark.representation.ec.europa.eu/news/ulve-i-eu-2025-03-07_da [Lesedato: 01.08.2025]
- Gilbrant, J. & Suvatne, S.S. (2023): - Kjøttfri middag er ikke middag. *Dagbladet*. <https://www.dagbladet.no/nyheter/kjottfri-middag-er-ikke-middag/78782370> [Lesedato: 30.07.2025]
- Hafstad, A. & Vetter, S. (2024): Landbruksministeren undergraver livsviktige helseråd. *Sykepleien*. <https://sykepleien.no/meninger/leder-sykepleien/2024/08/landbruksministeren-undergraver-livsviktige-helserad> [Lesedato: 30.07.2025]
- Helsedirektoratet (2025): Utviklingen i norsk kosthold. <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/utviklingen-i-norsk-kosthold> [Lesedato: 30.07.2025]
- Helsedirektoratet (2024a): Gode valg for klima og miljø innen kostrådene. <https://www.helsedirektoratet.no/forebygging-diagnose-og-behandling/forebygging-og-levevaner/kosthold-og-ernaering/gode-valg-for-klima-og-miljo-innen-kostradene> [Lesedato: 04.08.2025]
- Helsedirektoratet (2024b): Ha et daglig inntak av melk og meieriprodukter. Velg produkter med mindre fett. <https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/kostradene-og-naeringsstoffer/kostrad-for-befolkningen/ha-et-daglig-inntak-av-melk-og-meieriprodukter-velg-produkter-med-mindre-fett> [Lesedato: 04.08.2025]
- Helsedirektoratet (2024c): Dette bør du spise – nye nasjonale kostråd fra Helsedirektoratet. <https://www.helsedirektoratet.no/nyheter/dette-bor-du-spise--nye-nasjonale-kostrad-fra-helsedirektoratet> [Lesedato: 30.07.2025]
- Hind, L.J. (2021): Økt bevissthet om lokal selvforsyning. *NIBIO*. <https://www.nibio.no/nyheter/okt-bevissthet-om-lokal-selvforsyning> [Lesedato: 29.07.2025]
- Høydahl, E. (2020): Sentralitetsindeksen. Notater 2020/04. Oslo: Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/befolkning/folketall/artikler/sentralitetsindeksen>
- Ipsos (2022): Norske Spisefakta. <https://www.ipsos.com/nb-no/norske-spisefakta> [Lesedato: 01.08.2025]

- Kildahl, K. (2021): Sakte skjer stor endring: Sju sider ved norsk landbruk. *NIBIO*.
<https://www.nibio.no/nyheter/sakte-skjer-stor-endring-sju-sider-ved-norsk-landbruk>
 [Lesedato: 28.07.2025]
- Klima- og miljødepartementet (2024). Meld. St. 35 (2023–2024): Bærekraftig bruk og bevaring av natur. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-35-20232024/id3054780/?ch=3> [Lesedato: 01.08.2025]
- Kolby, M., Bere, E., Berg, S.H. & Dankel, S.E.N. (2023): De nye kostrådene har metodiske mangler. *Tidsskrift for den Norske Legeforening*, vol. 143. [10.4045/tidsskr.23.0758](https://doi.org/10.4045/tidsskr.23.0758)
 [Lesedato: 30.07.2025]
- Konkurransetilsynet (2025): Rema aukar mest i marknadsdelar, NorgesGruppen opplever nedgang. <https://konkurransetilsynet.no/rema-aukar-mest-i-marknadsdelar-norgesgruppen-opplever-nedgang/> [Lesedato: 28.07.2025]
- Landbruks- og matdepartementet (2025a) Jordbruksavtale 2025-2026.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/03cbb8535e6d4136ad6410fb1df36e54/jordbruk-savtale-2025-2026.pdf> [Lesedato: 01.08.2025]
- Landbruks- og matdepartementet (2025b): Oppskrift for mer lokalmat og lokal drikke.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/oppskrift-for-mer-lokalmat-og-lokal-drikke/id3083879/?ch=1> [Lesedato: 29.07.2025]
- Landbruks- og matdepartementet (2024a): Historisk høy utbetaling til norske bønder.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/historisk-hoy-utbetaling-til-norske-bonder/id3025506/> [Lesedato: 28.07.2025]
- Landbruks- og matdepartementet (2024b): Meld. St. 11 (2023–2024) Strategi for auka sjølvforsyning av jordbruksvarer og plan for opptrapping av inntektsmøgleghetene i jordbruket. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-11-20232024/id3028626/>
 [Lesedato: 28.07.2025]
- Landbruks- og matdepartementet (2024c): Flere ungdommer ønsker seg utdanning innen landbruk og matfag. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/flere-ungdommer-onsker-seg-utdanning-innen-landbruk-og-matfag/id3050156/> [Lesedato: 06.08.2025]
- Landbruks- og matdepartementet (2023): Bærekraft i det norske matsystemet. Nasjonal dialog og innspill.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/1048f3f6a70b44de980dffaf02068ee8/no/pdfs/baerekraft-i-det-norske-matsystemet.pdf> [Lesedato: 28.07.2025]
- Landbruks- og matdepartementet (2022): Ekspertutvalget for inntektsmåling i jordbruket har levert sin rapport. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ekspertutvalget-for-inntektsmaaling-i-jordbruket-har-levert-sin-rapport/id2930572/> [Lesedato: 28.07.2025]
- Meny (2022). Kjøttfri mandag hver uke. <https://meny.no/middag/kjottfri-mandag/> [Lesedato: 30.07.2025]
- Mittenzwei, K. (2024): Fra gras til korn: Økt selvforsyningsgrad i norsk jordbruk. Rapport 2/2025. Trondheim: RURALIS – Institutt for rural- og regionalforskning. https://ruralis.no/wp-content/uploads/2025/05/rapport-2_25-fra-gras-til-korn-okt-selvforsyningsgrad-i-norsk-jordbruk--klaus-miittenzwei.pdf [Lesedato: 01.08.2025]

- Norges handelshøyskole (2016): Hverdagsintegrering er årets ord. <https://www.nhh.no/nhh-bulletin/artikkelarkiv/eldre-saker/2016/desember/hverdagsintegrering-er-arets-nyord/> [Lesedato: 30.07.2025]
- Norsk institutt for bioøkonomi (u.å.a): Arealrekneskap. <https://www.nibio.no/tema/landskap/utmarksbeite/arealrekneskap> [Lesedato: 28.07.2025]
- Norsk institutt for bioøkonomi (u.å.b): Sau og lam på utmarksbeite 1981 – 2024. <https://beitestatistikk.nibio.no/kommuner> [Lesedato: 28.07.2025]
- Norsk institutt for bioøkonomi (u.å.c): Rovvilt i nordnorsk utmark. <https://www.nibio.no/tema/mat/senter-for-arktisk-landbruk/rovvilt-i-nordnorsk-utmark> [Lesedato: 28.07.2025]
- Norsk institutt for bioøkonomi (u.å.d): Kulturarv og terroir. <https://www.nibio.no/tema/landskap/kulturlandskap-og-biologisk-mangfold/kulturarv-og-terroir> [Lesedato: 29.07.2025]
- Norsk Seterkultur (2024): Seterkulturen innstilt til Unesco-inkripsjon. <https://www.seterkultur.no/2024/11/07/seterkulturen-far-unesco-godkjenning/> [Lesedato: 29.07.2025]
- Notaker, H. & Bugge, A.B. 2025 (kommer). Food Cultures of Norway. New York: Bloomsbury Academics.
- Nærings- og fiskeridepartementet (2025): Regjeringen følger opp arbeidet med dagligvarebransjen. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-folger-opp-arbeidet-med-dagligvarebransjen/id3112701/> [Lesedato: 28.07.2025]
- Oldertrøen, J.O. (2024): Færre, men større bruk i Nord-Noreg. <https://www.nibio.no/nyheter/faerre-men-storre-bruk-i-nord-noreg> [Lesedato: 28.07.2025]
- Regjeringen (2024): Statsbudsjettet 2025. <https://www.regjeringen.no/no/statsbudsjett/2025/id3052404/> [Lesedato: 28.07.2025]
- Ruralis (u.å.a): Strukturendringer i landbruket. <https://ruralis.no/prosjekter/strukturendringer-i-landbruket/> [Lesedato: 28.07.2025]
- Ruralis (u.å.b): Mat, kultur og reiseliv. <https://ruralis.no/prosjekter/mat-kultur-og-reiseliv/> [Lesedato: 29.07.2025]
- Ruralis (u.å.c): Governing transitions in the Norwegian outfields: Between agrarian traditions, modern consumption and green industrialisation (GOVOUT). <https://ruralis.no/en/projects/norsk-utmark-i-ending-mellom-tradisjonelt-landbruk-moderne-konsum-og-gronn-industrialisering-govout/> [Lesedato: 29.07.2025]
- Schjøll, A. (2017): Country-of-origin preferences for organic food. *Organic Agriculture*, vol. 7, ss. 315-327. <https://doi.org/10.1007/s13165-016-0159-1> [Lesedato: 29.07.2025]
- Statistisk sentralbyrå (2025a): Tabell 07459: Befolkning, etter alder, statistikkvariabel og år. www.ssb.no/statbank/table/07459/tableViewLayout1/ [Lesedato: 07.07.2025]
- Statistisk sentralbyrå (2025b): Befolkningens utdanningsnivå. <https://www.ssb.no/utdanning/utdanningsniva/statistikk/befolkningens-utdanningsniva> [Lesedato: 07.07.2025]

- Statistisk sentralbyrå (2025c): Skatt for personer. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/skatt-for-personer/statistikk/skatt-for-personer> [Lesedato: 07.07.2025]
- Statistisk sentralbyrå (2025d): Fakta om Jordbruk. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/faktaside/jordbruk> [Lesedato: 28.07.2025]
- Statistisk sentralbyrå (2025e): Statistikk om Omsetning i varehandel. <https://www.ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/varehandel/statistikk/omsetning-i-varehandel> [Lesedato: 28.07.2025]
- Statistisk sentralbyrå (2025f): Statistikk om Gardsbruk, jordbruksareal og husdyr. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/jordbruk/statistikk/gardsbruk-jordbruksareal-og-husdyr> [Lesedato: 27.07.2025]
- Statistisk sentralbyrå (2024): Nedgang i beitebruk og seterdrift. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/jordbruk/artikler/nedgang-i-beitebruk-og-seterdrift> [Lesedato: 28.07.2025]
- Statistisk sentralbyrå (2005): Hundre års ensomhet? Norge og Sverige 1905-2005. Ulik respons på fraflytting og sentralisering. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/ulik-respons-paa-fracflytting-og-sentralisering> [Lesedato: 28.07.2025]
- Statistisk sentralbyrå (u.å.): Fakta om Jordbruk. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/faktaside/jordbruk> [Lesedato: 28.07.2025]
- Storbråten, B. (2024): Nedgang i utslepp fra jordbruket i 2022. SSB. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/jordbruk/artikler/nedgang-i-utslepp-fra-jordbruket-i-2022#:~:text=I%202022%20kom%209%2C4,prosent%20I%C3%A5gare%20enn%20i%202021>. [Lesedato: 01.08.2025]
- Stortinget (2025): Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2025 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppgjøret 2025). Innst. 534 S (2024–2025). <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2024-2025/inns-202425-534s/?all=true> [Lesedato: 28.07.2025]
- Sæterdal, S. (2025): Stabilt prisnivå i Norge relativt til Europa. SSB. <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/konsumpriser/statistikk/sammenlikning-av-prisniva-i-europa/artikler/stabilt-prisniva-i-norge-relativt-til-europa> [Lesedato: 30.07.2025]
- Tangen, H.S., Sørsdal, S. & Schjøll, A. (2024): Holdninger til fiskevelferd og norsk oppdrettslaks i Tyskland. Notat 6-2024. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet – storbyuniversitetet. <https://hdl.handle.net/11250/3168583> [Lesedato: 30.07.2025]
- Uldahl, M., Bugge, A.B. & Schjøll, A. (2023): Hvilke faktorer påvirker forbrukernes spisebønder av fisk og sjømat? Rapport 6-2023. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet – storbyuniversitetet. <https://hdl.handle.net/11250/3085387> [Lesedato: 30.07.2025]
- UNESCO (2025): Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices. <https://ich.unesco.org/en/lists> [Lesedato: 29.07.2025]
- Veløy, C. (2020): Ny forskning: Mindre helsefare med helmelk. NRK. https://www.nrk.no/viten/ny-forskning_-mindre-helsefare-med-helmelk-1.15026100 [Lesedato: 04.08.2025]
- Vik, I. & Ellingsen, R. (2024): Sverre (20) aner ikke hva han trenger ved en krise. NRK. https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/en-av-sju-har-fulgt-beredskapsradene_-sverre-20_-aner-ikke-hva-han-trenger-ved-en-krise-1.16923711 [Lesedato: 31.07.2025]

Årtun, A.B. (2025): Kriselager: Dette mangler du. *DinSide*.

<https://dinside.dagbladet.no/bolig/kriselager-dette-mangler-du/82841424> [Lesedato: 31.07.2025]

Vedlegg 1: Spørreskjema

Spørsmål 1

Mener du vi bruker passe, for lite eller for mye penger fra statsbudsjettet på følgende samfunnsoppgaver?

	Passe	For lite	For mye	Vet ikke / umulig å svare
Forsvar	☐	☐	☐	☐
Bistand	☐	☐	☐	☐
Innvandring og flyktninger	☐	☐	☐	☐
Klima og miljø	☐	☐	☐	☐
Mat og landbruk	☐	☐	☐	☐
Helse og omsorg	☐	☐	☐	☐
Skole	☐	☐	☐	☐
Barn og familie	☐	☐	☐	☐
Kultur	☐	☐	☐	☐
Samferdsel	☐	☐	☐	☐

Spørsmål 2

Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn om norsk matproduksjon og -forbruk:

	Helt enig	Delvis enig	Verken enig eller uenig	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke / umulig å svare
Det stilles for mange klimakrav til norsk melk- og kjøttproduksjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det bør tilsettes metanhemmere (f.eks. bovaer) i fôr til melkekyr og kjøttfe for å redusere klimagassutslipp	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bonden er avgjørende for å sikre matberedskapen i Norge	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Norske bønder og produsenter bør få økt konkurranse fra utenlandske aktører	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Norsk melk- og kjøttproduksjon får for mye kritikk for mulige negative helse- og miljøkonsekvenser	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Antall beitedyr i norsk utmark bør økes	☐	☐	☐	☐	☐	☐
For å begrense skader på husdyr og mennesker må antall rovdyr i norsk utmark reduseres betraktelig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Norske dagligvarekjeder selger kvalitetsprodukter til konkurransedyktige priser	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det bør gis større oppmerksomhet til vår matarv og -tradisjoner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg foretrekker å kjøpe norske varer, selv når de koster litt mer	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	Helt enig	Delvis enig	Verken enig eller uenig	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke / umulig å svare
Vi bør spise mer lokalprodusert mat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg kjøper lokalmat/kortreist mat med lokal identitet minst én gang i måneden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har fått økt interesse for tradisjonsmat de seneste par årene	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har et beredskapslager av mat og drikke til å klare meg og mitt hushold i minst syv dager hjemme	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg følger de nye kostrådene om å spise maksimalt 350 gram rødt kjøtt (f.eks. filet, kjøttdeig, kotelett, skinke av svin, storfe og lam) ukentlig. Den beregnede mengden kjøtt uten bein per person til middag er 150-200 gram (maks 1-2 kjøttmiddager per uke)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er interessert i vegetarisk mat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg forsøker å begrense inntaket mitt av kjøtt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De økte matvareprisene de seneste to-tre årene har bidratt til store endringer i mitt kosthold	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Spørsmål 3

Hva er årsaken(e) til at du foretrekker norskprodusert mat?

Maksimum 3 svar.

- ☐ Støtte norske arbeidsplasser og verdiskapning
- ☐ Mer miljøvennlig
- ☐ Mindre medisinbruk/sprøytemidler
- ☐ Bedre dyrevelferd
- ☐ Bedre kvalitet
- ☐ Bedre smak
- ☐ Renere produkter
- ☐ Sikre norsk produksjon og beredskap
- ☐ Sikre norske tradisjoner og kulturarv
- ☐ Annet
- ☐ Vet ikke/umulig å svare

Spørsmål 4

Hvis du har valget mellom norsk og utenlandsk mat, hvor mye mer er du villig til å betale for følgende norskproduserte matvarer?

	Ingenting, vil ikke betale mer	Inntil 15 prosent	16-30 prosent mer	Mer enn 30 prosent	Vet ikke / umulig å svare
Poteter	☐	☐	☐	☐	☐
Lammekjøtt	☐	☐	☐	☐	☐
Storfe kjøtt	☐	☐	☐	☐	☐
Melk	☐	☐	☐	☐	☐
Ost	☐	☐	☐	☐	☐
Brød	☐	☐	☐	☐	☐

	Ingenting, vil ikke betale mer	Inntil 15 prosent	16-30 prosent mer	Mer enn 30 prosent	Vet ikke / umulig å svare
Epler	☐	☐	☐	☐	☐
Jordbær	☐	☐	☐	☐	☐
Sider	☐	☐	☐	☐	☐

Spørsmål 5

Mener du at Norge bør øke, redusere eller opprettholde sin produksjon av følgende produkter med tanke på leveringssikkerhet, selvforsyning og beredskap?

	Øke	Opprettholde på samme nivå som i dag	Redusere	Vet ikke / umulig å svare
Melk/meieri	☐	☐	☐	☐
Kjøtt og kjøttvarer	☐	☐	☐	☐
Fisk og sjømat	☐	☐	☐	☐
Grønnsaker	☐	☐	☐	☐
Poteter	☐	☐	☐	☐
Frukt og bær	☐	☐	☐	☐
Korn/kornvarer	☐	☐	☐	☐
Storfe-/lammekjøtt	☐	☐	☐	☐
Kylling/svinekjøtt	☐	☐	☐	☐

Spørsmål 6

I 2000 var det omtrent 60 000 aktive gårdsbruk i Norge, mens det i 2025 er rundt 37 000. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om utviklingen og norsk matproduksjon?

	Helt enig	Delvis enig	Verken enig eller uenig	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke / umulig å svare
Jeg ser lyst på fremtiden for norske gårdsbruk og norsk matproduksjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er bekymret og tror antallet gårdsbruk vil fortsette å synke	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Norsk matproduksjon er for dyr og lite lønnsom, så utviklingen er nødvendig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er bekymret for tap av levende bygder og arbeidsplasser	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den økonomiske støtten til bøndene må økes betraktelig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er bekymret for om vi vil greie å produsere nok mat i Norge i fremtiden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg kjøper like gjerne utenlandske som norske jordbruksvarer	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	Helt enig	Delvis enig	Verken enig eller uenig	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke / umulig å svare
Jeg er bekymret for at kulturlandskapet vil gro igjen hvis beitedyr og drift forsvinner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er bekymret for tap av norske mattradisjoner og kulturarv	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Spørsmål 7

Når du kjøper mat til deg selv og din husholdning, hvilke av faktorene nedenfor legger du spesielt stor vekt på?

Flere svar mulig.

- ☐ Billigst mulig
- ☐ Norskprodusert
- ☐ Økologisk
- ☐ Naturlig
- ☐ Sunt
- ☐ God dyrevelferd
- ☐ Lokalmat/matspesialiteter
- ☐ Mye proteiner
- ☐ Helfete produkter, ikke lettprodukter
- ☐ Lite fett
- ☐ Lite sukker
- ☐ Klimavennlig
- ☐ Vegetarisk
- ☐ Lite tilsetningsstoffer
- ☐ Minimalt prosessert/ikke ultraprosessert
- ☐ Ferske, friske råvarer
- ☐ Gode smaksegenskaper
- ☐ Tradisjoner og kulturarv (f.eks. surdeig, setersmør og håndverksoster)
- ☐ Støtte norsk matproduksjon og arbeidsplasser
- ☐ Ingenting spesielt

Spørsmål 8

Hvilken av disse beskrivelsene passer best på ditt kosthold?

- ☐ Altetende (spiser både kjøtt og fisk)
- ☐ Fleksitarianer (spiser bare sporadisk kjøtt)
- ☐ Pescetarianer (spiser ikke kjøtt, men fisk)
- ☐ Vegetarianer (spiser ikke kjøtt eller fisk)
- ☐ Veganer (spiser ikke animalske produkter, heller ikke melk, egg, o.l.)

Spørsmål 9

Hvor bekymret er du for ...?

	Ikke bekymret	Litt bekymret	Noe bekymret	Meget bekymret	Vet ikke / umulig å svare
Lønnsomheten i norsk matproduksjon	☐	☐	☐	☐	☐
Nedleggelser av gårdsbruk	☐	☐	☐	☐	☐
Fraflytting og tap av arbeidsplasser i distriktene	☐	☐	☐	☐	☐
Mangelfull selvforsyning	☐	☐	☐	☐	☐
Tap av matkulturarv	☐	☐	☐	☐	☐

	Ikke bekymret	Litt bekymret	Noe bekymret	Meget bekymret	Vet ikke / umulig å svare
Mangelfull rekruttering til mat- og landbruksfag	☐	☐	☐	☐	☐

Spørsmål 10

Har du noen synspunkter eller kommentarer til undersøkelsen?

Vedlegg 2: Synspunkter på spørreundersøkelsen

Utvalg av synspunkter. Duplikater er slettet og de fleste tekstene er redigerte når det gjelder skrivefeil osv.

- Synes problemstillingen norsk/utenlandsk mat er overdrevet. Det skilles ikke mellom om det er produsert i Sverige eller Sør-Amerika. - Ingen spørsmål om kjeder og grossistledd. Det er her marginen er størst.
- Aktuell og nyttig undersøkelse.
- Alt for mye ledende spørsmål.
- Artig.
- Bestilt av Senterpartiet?
- Blir veldig overfladisk undersøkelse.
- Bra.
- Bra dere tar fram disse temaene.
- Bra med slike undersøkelser så lenge det går resultat til dem som styrer dette landet og kjøpmenn.
- Bra spørsmål.
- Bra undersøkelse.
- Burde vært alternativ at en ikke kjøper kjøtt uansett.
- Burde vært spurt mer om fisk, som er blitt så dyr at folk ikke har råd til å kjøpe den, og dermed blir det mindre variasjon i kostholdet.
- Burde vært spørsmål om hel-, halvfabrikata eller hjemmelaget brød, middag, saus m.m.
- Den trengtes.
- Den var både reflekterende og bra.
- Den virker litt for kort i henhold til temaet.
- Der det var kun 3 svar mulig, burde det vært flere muligheter.
- Der var lite spørsmål om fisk. Den er blitt altfor dyr i Norge mht. hvor verdifull den er. Synes staten burde interessere seg mer for det enn all interesse som vies landbruket.
- Dere holder tilbake en del viktige opplysninger for oss forbrukere: Mangler begrepet «kvalitet», og en definisjon av dette. Savner opplysninger om importbegrensninger og toll/avgifter.
- Det er ikke økte subsidier som er løsningen, man må i stedet synliggjøre hva kjedene gjør og sørge for at mer av kaka ender opp i bøndernes lommer i stedet for til eierne av NorgesGruppen, Coop og Rema 1000!
- Det er noe helt galt med støtteordninger, hvordan kjeder får operere, kompleksiteten, subsidier til norske bønder som selger til utlandet, hva vi skal være selvforsynt på og prisnivå på sunn mat.
- Det er viktig å bevare bosetting i hele landet.
- Det manglet et alternativ for oss som spiser kjøtt, men ikke fisk.
- Dårlig design og unyanserte spørsmål.
- En av de bedre undersøkelsene.
- En relevant undersøkelse som setter fokus på ett viktig tema fremover.
- Endelig en fornuftig og matnyttig fokusering på det som betyr noe for oss.
- Er denne undersøkelsen betalt av Trygve Slagsvold Vedum og Geir Pollestad?
- Et spørsmål jeg bestandig stiller meg når jeg besøker utsalg for kortreist mat; hvorfor er det dyrere på slike utsalg enn i butikkene der det ifølge bønderne er mange fordyrende mellomledd der bonden?
- Et viktig tema.
- Flere av spørsmålene hadde tendensiøs vinkel, slik at man oppfordrer til å svare positivt sett med Bondelagets interesser. Det svekker troverdigheten.
- Fokus på norsk matproduksjon.
- For høye tollsatser på mat fra utlandet. Vi går glipp av mye god mat, særlig om vinteren.
- For meg er økologisk produksjon eller ikke en viktig nyanse i disse spørsmålene. For noen produkter vil jeg heller ha utenlandsk økologisk enn norsk konvensjonelt, mens for andre så tenker jeg norsk.

- Forsto ikke problemstillingen her: «Videre spør vi om ditt syn på samfunnsmessig bærekraft.»
- Ganske grei og aktuell undersøkelse.
- Gjentatte like spørsmål og manglende alternativ i enkelte spørsmål.
- Helt vanvittig repeterende, dere spør jo om samme spørsmål fire ganger.
- Hvor bra kunnskap/kontroll har vi egentlig på det vi importerer?
- Ikke egnet for de som ikke er bekymret for alt mulig.
- Ingen differensiering av utland. Min holdning til franske poteter er svært ulik holdningen til israelske poteter.
- Ingen tilsetninger i norsk mat og melk.
- Jeg er mest bekymret for vanvittige marginer store matprodusenter har, ikke lønnsomhet fra matproduksjonen. Gilde kjøper kjøtt for lite penger fra bøndene, noe som er rart med logistikk og margin.
- Jeg føler det mangler spørsmål om matvarebaronenes rolle i de avsindige matvareprisene i Norge.
- Jeg føler en underliggende tendens hos spørsmålsstillerne til å favorisere svar i retning av "et grønt skifte" - et ønske om overvekt av «grønne holdninger». Dette mener jeg fører til skjevhet.
- Jeg tror det er viktigere hvordan pengene brukes, enn at det må brukes mer penger. Spørsmålene bar preg om at større tilskudd vil løse problemene.
- Jeg vil ikke senke kjøttforbruket fordi jeg allerede har et lavt kjøttforbruk.
- Kostholdsråd bør kun dreie seg om hva som er bra for kroppen. Hvorfor skulle jeg følge rådene når man fokuserer på klima?
- Kunne vært med noe om næringskjeden, om jeg synes det er greit at butikkleddet flår forbrukeren. Lite fokus på det leddet.
- Ledende spørsmål som røper oppdragsgiver.
- Liker ikke at Rema, Coop og Kiwi får holde på som de gjør.
- Lite variasjon i svarmulighetene.
- Litt for generell innimellom.
- Litt i lengste laget.
- Litt uklart om matproduksjon bare gjelder første ledd, eller hele rekka frem til detaljist/forbruker.
- Litt vanskelig å svare på om det bør bli mer/mindre av noe man ikke vet hvor mye/lite det er av i dag.
- Lærerike spørsmål som gir meg bedre innsikt.
- Man må se på innhold i mat, jeg er sterkt imot å spise mat som er ultraprosessert, men det er vanskelig å finne gode alternativer. Bønder bør få hjelp til effektivisering og økonomi.
- Mangel på svaralternativer. Jeg kjøper norske produkter i Sverige for lavere pris.
- Mangler aspektet om norsk mateksport. Hva om Europa kunne kjøpe norske miljøvennlige matprodukter?
- Manglet mulige spørsmål om matvarekjedenes rolle og innvirkning kontra bøndenes på pris og produksjon etc.
- Manglet valgmulighet for carnivore (spiser kun dyreprodukter).
- Marker skille mellom miljø og klima.
- Mat bør produseres miljøvennlig, men ikke bli for dyrt for forbruker.
- Vi må få gjort noe med svinn i landbruket. Vi kan ikke fortsette å kaste så mye god norskprodusert mat for deretter å importere.
- Med klimaendringer her kan vi jo kanskje dyrke druer og bananer her snart?
- Metanhemmere bør forbyes, norsk jordbruksproduksjon må økes.
- Mindre byråkrati og kontorister, flere som må gjøre praktisk arbeid, dvs. flere bønder.
- Mindre fortjeneste til matbaronene/eierne. Bøndene bør få mer av "kaka" og ikke nødvendigvis stønader. Mer konkurranse i matvarebransjen.
- Mine svar er nok preget av at jeg finner norsk matkultur motbydelig.
- Må effektivisere landbruket, fokus på beredskap ikke mange dyre småbruk. Beredskap bør ikke brukes som brekkmiddel for ekstremt dyre produkter. Storfe m.m. er ikke nødvendig for kjøttproduksjon.

- Noen av svaralternativene gir ikke rom for å svare korrekt hvis man ikke spiser kjøtt.
- Noen spørsmål er amatørmessig formulert.
- Noen spørsmål er ledende. Jeg er f.eks. bekymret for nedlegging av småbruk, og at bønder og allmenninger er så rike og mektige at de kjøper opp bærekraftige småbruk.
- Norge har ikke klimatiske forhold for landbruk over hele landet. Det virker som om det IKKE er mest matproduksjon som er det viktige, men flest mulig bønder.
- Norge trenger IKKE bonden.
- Norsk landbrukspolitik er veldig dårlig.
- Norsk mat er for dyr, det er helt håpløs stor prisforskjell mellom Norge og Sverige.
- Norsk mat er for dyr og for dårlig. Dessuten er det ingen konkurranse. Forsetter med å kjøpe importert mat.
- Norsk produksjon må sikres, men det må gå an å reduseretoll på utenlandske varer.
- Norske produkter må ikke nødvendigvis være dyrere enn utenlandske. Matvarekjedene har svimlende overskudd og kunne senke prisen på norske, hvis ikke alle matvarer.
- Oppfatter den har litt slagside - tydeligvis bestilt av bondeorganisasjon/bønder. Jeg mener bønder bør drive større virksomheter, som i alle andre land. Man kan ikke kreve å leve godt av 15 sauer.
- Oppvokst på gård og ser viktigheten av ferske råvarer, minst mulig tilsetningsstoffer. Prosessert mat gir økt risiko for mange sykdommer!
- Rart å sette storfe og lam i samme kategori. Sau er helt nødvendig for å holde kulturlandskapet i hevd, sammen med geit.
- Reagerte sterkt på spørsmål om at rovdyr må reduseres for å unngå angrep på mennesker. Det skjer jo ikke. Håpløst spørsmål.
- Regjeringen lytter ikke. Konkurransetilsynet bør få mer makt. Gjør noe med oligopolet, monoopolet som TINE utgjør. Spesielt det at de kjøper opp småbedrifter og flytter produksjonen ut av landet.
- Savner mer fokus på beitedyr som klimatiltak.
- Skjønnte ikke hvorfor jeg skulle svare på den siste rekke med spørsmål to ganger.
- Skulle skilt mellom rødt kjøtt fra vilt og storfe.
- Skulle vært spørsmål om man ønsker økte overføringer til bønder eller større skatteletter for bønder.
- Små nyanser i spørsmålene - vanskelig å svare.
- Spiser lite kjøtt, men ikke pga. klima. Pris og vernetoll hindrer de beste valgene av råvarer.
- Spørsmål om hva jeg ville velge av norsk og utenlandsprodusert mat: Kvalitet og smak er avgjørende for min del, ikke pris. Spørsmål om bøndene bør få mer betalt: Jeg mener at det er nødvendig med en omlegging.
- Stem Konservativt ved stortingsvalget i september 2025 og få orden på Norge igjen. Tilbake til sunn fornuft.
- Stopp å bruke dyr som matkilde. La rovdyra få leve. Naturen balanserer seg selv til slutt.
- Synes det gode spørsmål, som er på dagsorden per nå, med all elendighet i verden.
- Syns dere skulle hatt med noen spørsmål vedrørende prisene i butikkene som gjerne selger norsk mat mye dyrere enn utenlandsk mat, selv om bonden ikke får noe mer for matvarene.
- Takk for at jeg fikk være med! Jeg er kjempebekymret! (Og jeg kjenner ingen bønder, så jeg er helt nøytral.)
- Tvetydige spørsmål. Det spørres om jeg er bekymret for om antall gårdsbruk i Norge vil gå ned. Antall gårdsbruk i Norge vil gå ned, men jeg er ikke bekymret av den grunn. Det er helt naturlig utvikling.
- Uforståelig at noe såpass miljøvennlig og av høy kvalitet som norsk lammekjøttproduksjon ikke satses mer på! Det samme gjelder for reinsdyrkjøtt. Hvorfor er disse produktene så mye dyrere.
- Umulig å vurdere priser på norske råvarer uten å bli opplyst på forhånd om skatte- og avgiftssystemet.
- Undersøkelsen går ikke nok i dybden til grunnen for at det går dårlig med norsk landbruk og at matvareprisene er altfor høye og at bonden sitter igjen med for lite. De store matvarehusene stikker av med for mye.

- Undersøkelsen trekker likheter mellom landbruk og bosetting i distriktene. Det er andre faktorer som er viktigere, og det er sentralisering, små barnekull og arbeidsplasser som er attraktive for kvinner.
- Vanskelig med presist svar når storfe/sau er i samme kategori. Det samme gjelder kylling/svin. For økt produksjon, men ikke uten en helt annen dyrevelferd. Og i så fall mer kylling/høne og sau.
- Vanskelig å svare fordi jeg betaler oftest matvarer i butikk, ikke direkte til bonde/produsent. Noen tjener for mye på mat og det er ikke produsentene.
- Veldig ofte virker det som disse undersøkelsene er laget ut fra ett idealistisk tankesett. Dere spør ikke om de viktige spørsmålene.
- Veldig viktig tema, det er for mye «jåleri» når det gjelder mat!
- Vet ikke hva samfunnsmessig bærekraft betyr. Kan dere forklare det for meg?
- Vi bør legge om kostholdet i Norge mot mer sunn og planebasert mat. En del av den norske maten er ikke spesielt god eller sunn. Det er derfor mer behov for å utvikle norske mattradisjoner.
- Vi bør lønne landbruket for andre samfunnstjenlige oppgaver. Eks. energiproduksjon eller miljø- og naturvern. Ikke bare pøse på subsidier for matproduksjon, som kan gjøres bedre og billigere andre steder.
- Vi må få slutt prat kjøpmenn tjener godt og at de som produserer maten får overskuddet!
- Vi vet jo hva vi kan gjøre med dette. Bruke ressursene for å skape et godt grunnlag for å lage god og sunn mat.
- Viktig at dere spør. Mat er det vi lever av. Vi trenger mere norsk mat og helst billigere.
- Viktig tema, men tviler på at politikerne bryr seg om hva folk mener.
- Viktige spørsmål. Vi er blitt for egoistiske. «Sydenturene» er viktigere enn sunn mat!
- Vil ha økologisk mat, vil at staten skal støtte dem, istedenfor at vanlig folk skal ut med mer penger for å spise sunt. Mange er preget av dyrtid allerede.
- Økologi er et absolutt minstekrav til matvareproduksjon. De siste 55 år av mitt liv har det vært prioritet for meg å unngå kunstgjødsel og pesticider av alle sorter. Det er eneste miljøfarbar vei.
- Å bruke ordet «bekymret» blir feil, jeg er ikke bekymret for dette emnet, men jeg bryr meg. Dessverre tar butikkjedene alt for mye av profitten. Handler gjerne skandinaviske varer. Godt med konkurranse.

Forbruksforskningsinstituttet SIFO har et spesielt ansvar for å bidra til kunnskapsgrunnlaget for forbrukerpolitikken i Norge. Instituttet utvikler ny kunnskap om forbruk, forbrukerpolitikk og forbrukernes stilling og rolle i samfunnet.

SIFOs kjerneområder:

- Bærekraftig forbruksutvikling
- Klær
- Markedsbasert velferd
- Mat, matkultur og ernæring
- Teknologi og digitalisering

Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet
ISBN 978-82-7063-588-7
www.oslomet.no/om/sifo